

GA - 318

РУДОЛФ ЩАЙНЕР
РУДОЛФ ЩАЙНЕР

СЪВМЕСТНАТА РАБОТА

МЕЖДУ ЛЕКАРИТЕ И ПАСТИРИТЕ

НА ЧОВЕШКАТА ДУША

ПАСТОРСКИ - МЕДИЦИНСКИ КУРС

ЦИКЪЛ от 11 лекции
за лекари и пастори
изнесени в Дорнах
от 8. 9. до 18. 9. 1924 г.

превод от немски: д-р **ТЕМЕНУГА СТАНЕВА**

НЕРЕДАКТИРАН ПРЕВОД

изготвил: **ПЕТЪР ИВАНОВ РАЙЧЕВ** – сканиран от копие

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

СТР.

1. ПЪРВА ЛЕКЦИЯ Дорнах, 8 септември 1924 г.....5
Ясно разграничаване на пасторската професия от лекарската. Исторически данни. Пасторски аспекти: *грижата за душата на здравия и на болния човек; хигиенно значение на религиозно-култообразните обреди, пост, аскетизъм и др.; Въпроси на лечебното въздействие на тайнството*. Поведението на лекаря и на пастора спрямо душевно болния човек. Троичния път на терапевтичните въздействия. Терапия от живота към съзнанието, тайнство, въздействащо от съзнанието към живота; *произлизащо от това възможно взаимодействие между пастор и лекар, всеки, изхождайки от своята специалност*.
2. ВТОРА ЛЕКЦИЯ Дорнах, 9 септември 1924 г.....13
Патологичните промени на физическото тяло. Проникване в човешкото тяло по пътя на едно пластично-художествено разглеждане, на едно музикално разглеждане и чрез вникването в Логоса /етерно тяло, астрално тяло и Аз/. Различни начини на взаимодействие между частите на човешкото същество и предизвиканите чрез това явления. Множество стадии на духовното изживяване, и чрез това разбиране на такива изключителни личности като Св. Терезия. За корелативния преход на тези жинени отношения и органични болестни процеси.
3. ТРЕТА ЛЕКЦИЯ Дорнах, 10 септември 1924 г.....24
Описание на усилващите изживявания в четирите стадии и техните духовно-научни причини. Въздействие то на подобни процеси върху живота и болестта: *Св. Терезия*. Чрез изучаването на подобни процеси лекарят може да достигне до боравене с терапевтичния елемент. Преплитане с Кармата. Как трябва да бъдат преценявани свободната воля и отговорността.
4. ЧЕТВЪРТА ЛЕКЦИЯ Дорнах, 11 септември 1924 г.....35
За определяне на отговорността и на свободната воля е необходимо познаване на следрожденото развитие на човека. Описание на същото с разглеждане на наследствения поток и на частите на човешкото същество. Детето възприема духовното в своето естество и човешкото обкръжение: *духовните същества*. Освобождаване на формообразуващите сили: *паметова способност*. Развитие на силите на интелигентността. Слън-

чевите сили през първите седем години = етерни сили, формиращи тялото; *сили на Луната през втората седемлетка: астрални сили, формиращи размножителното тяло*. Слънчеви сили в душевно-духовното. Планетарните сили, формиращи тялото през третата седемлетка. Промяна в началото на 20-те години. Влияние на силите на неподвижните звезди през четвъртото седемлетие. Човекът, оставен от космическите сили на самия себе си дори по отношение на съхранение на тялото. Значение на тази точка: *свобода и отговорност*.

5. ПЕТА ЛЕКЦИЯ Дорнах, 12 септември 1924 г.....48

Особености на съзнанието, на паметта, на говора и на волята и техните причини във взаимодействието на частите на човешкото същество. Патологическото изграждане в три етапа. Патологична невъзможност за вместиране чрез волята в света. Слабоумие, лишена от логика памет; *малоумие, паранои*. Следващ стадий на вродено слабоумие. Преждевременно приемане на Азовото устройство = преждевременно съзряване, придобито слабоумие, опасност от неправилен педагогически подход /Фрьобел/: *възникване на стремежа, човек да следва само сам себе си*.

6. ШЕСТА ЛЕКЦИЯ Дорнах, 13 септември 1924 г.....59

Разглеждане на болестта от гледна точка на Кармата. Преди: *болестта произхожда от греха*; сега: *грехът е последица от едно болно устройство*. Обсъждане с помощта на конкретния пример за пренасяне действието на поведението върху оформянето на живота и изграждането на телесното устройство в един по-късен живот. Изминала инкарнация - оформяне на главата. Живот между смъртта и едно ново раждане - дихателна система. По-общо разглеждане на взаимоотношенията, предизвикани от Кармата; *въпросът "как" в лечението на психопатични отношения: развитие на духовния живот с помощта на факти*. Лекуването като богослужение.

7. СЕДМА ЛЕКЦИЯ Дорнах, 14 септември 1924 г.....70

Разлика между извънчовешки и вътречовешки процес. Вдишването като процес, изграждащ човешкото същество - активност на астралното тяло. Издишването - активност на етерното тяло. По време на сън - активност на космическата астралност. Нервно-сетивният процес като едно фино дишане, протичащо в топлинния елемент, чието издишване преминава в акта на обикновеното вдишване. Чрез топлинния елемент биват вдишани светлина, химизъм, виталност. По посока на другия полюс - модифицирано активирано издишване, отдаващо сили на веществообмяната.

Светлината, вдишана чрез топлинния елемент се превръща в мисловна дейност. Карма от преди-Карма за в бъдеще.

8. ОСМА ЛЕКЦИЯ Дорнах, 15 септември 1924 г.....82

Сили на Вселената: *слънчево, лунно въздействие върху растението и планетарните влияния*. Оpozнаване на слънчевия живот в отношение спрямо човешкото същество; *нахлуваща и изтичаща карма*. Слънчеви и Лунни въздействия в тяхната взаимовръзка. Целебните действия, изхождащи от това познание.

9. ДЕВЕТА ЛЕКЦИЯ Дорнах, 16 септември 1924 г.....91

Възникване на болестотворни причини по време на сън - търсене на лечебни средства. Пример за болестно състояние - сомнамбулизъм. Храмов сън и опознаване на лечебния процес. Вместо това - за лекари - одухотворено наблюдение и боравене с живота. Съответните отношения за пастори. Значение на тези познания за оценката на материализма и спиритизма; *културпатология и културтерапия*. Болест и болестотворна причина и повтарящи се земни съществувания.

10. ДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ Дорнах, 17 септември 1924 г.....102

Преодоляване пасивността на мисленето чрез опознаване положението на човека в Космоса. Човешкият Аз между дишането на един ден и една платоническа космическа година. Космическата година и нейното отношение спрямо дихателните ритми на деня, на един човешки живот, на ритъма сън-бодърствуване. Зимните и летните сили в Макрокосмоса като създатели на сетивно-нервния, респективно на веществообмения организъм. Възприемане на света според мяра, число и тегло, ирационалният елемент и пътя на неговото опознаване - от немия към софия.

11. ЕДИНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ Дорнах, 18 септември 1924 г.....116

Древната мистерийна медицина и нейното обновяване в днешно време. Обобщение: *Праприрода = Отец, Свръхприрода = Дух, Среда = Христос*. Патология на развиващото се човечество. Смъртта на Голгота: *лечебния процес*. Пътят на лекаря. Пътят на пастора.

ПЪРВА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 8 септември 1924 г.

Скъпи приятели! В този курс за първи път обединихме членовете на два духовни кръга на действие, и това обединяване означава нещо много особено. Ето защо още днес ще бъде необходимо, чрез съдържанието на този курс, да постигнем разбиране по отношение смисъла на това обединяване. Засега бих желал да обърна вниманието Ви само на обстоятелството, че този курс, може би както никой друг, ще бъде пример за това, как чрез особеното изграждане на духовния живот в наше време трябва да бъдат обновени старите предания, старото наследство, защото това, което се е практикувало под названието пасторска медицина, в основа та са всъщност вече е изгубило съдържанието си. Ние ще видим това в хода на нашите разглеждания. И обратно, тъкмо от основите на нашето време ще произлезе една особена значима задача, която от своя страна, обобщена в едно разглеждане, вече може да носи названието пасторска медицина. Ние внимавахме строго, в този курс в съществената си част да бъдат обединени действителни теолози и такива личности, които са истински лекари, или ще станат такива, лекари в смисъла, че според задачите на медицинската секция на Гьотеанума ние да можем да отговаряме за това тяхно име. Как ще бъде изграден този смисъл, всичко това ще бъде обсъдено в този курс. Ала допуснахме и някои изключения, но само малко, и те са добре обоснова ни в рамките на това, което са убежденията на медицинската секция на Гьотеанума. Преди всичко ще става дума за това, Вие, скъпи мои приятели, както от теологическа, така и от медицинска страна, да имате напълно ясни представи за това, което в смисъла на една нова пасторска медицина прави възможна съвместната работа на теолози и медици. За подобна съвместна работа често се е говорило, и се обръщало внимание, че тъкмо антропософското движение трябва да разчита на тази съвместна работа. Но при това все пак възникнаха неща, които тъкмо в рамките на този курс ще трябва да намерят своето потвърждение. Съвместната работа, на която обръщаме внимание, в никакъв случай, скъпи мои приятели, не бива да бъде разбрана в смисъла на внасяне на дилетантство от едната страна в другата. В никакъв случай не може да става дума за това, теолозите да станат лецителители, или по някакъв начин лецителите да станат теолози. Разбира се и двете, доколкото са лецителители или теолози. Става дума за съвместната работа, за взаимопроникване на работата. И тъкмо този курс ще трябва да отдаде голямото внимание на обстоятелството, в никакъв случай да не изпадне всичко в хаос, по причина, че теологът, не зная по каква причина, би могъл да се опита да дилетантствува в някакви медицински сфери, които не биха могли да застанат на пътя му. И обратно, в този

наш смисъл лекарят трябва да осъзнае, какво място трябва да заеме спрямо теолога. Да бъде напълно прозряно всичко това и от двете страни, от теологическа и от медицинска - от това ще зависи изключително много. Ето, стана ясно, че съществува например и следното мнение: *да, теологът трябва да притежава медицински познания*. Човек винаги може да придобие познания в дадена област, дори е винаги добре, човек да придобива знание. Но това, за което тук става дума, е наистина да стане кристално ясно: *според мисленето, чувствуването и волята на човека, на лекаря, на лечителя съответствува предварителното, специфично лекарско образование; и никой не бива да вярва, че без да има това специфично предварително медицинско образование има право да се намесва в света с медицинските си познания - дори ако е теолог*. И обратно, лекарят трябва да развие едно особено понятие за своята професия и чрез пасторската медицина ще трябва да се на учи да разбира, че в следните казани думи има нещо съществено: *на пастора принадлежи жертвения огън, на лекаря - жезъла на Меркурий*. И единствено чрез взаимодействието на жертвения огън и на жезъла на Меркурий е възможна една благополучна дейност. Не бива с жертвения огън да лекуваме, и с жезъла на Меркурий да отслужваме литургия. Но трябва да разберем, че и двете представляват богослужение. И колкото по-добре вникваме в това, че и двете са богослужение, толкова по-добре, по съответния начин целебно, това взаимодействие ще се намесва в света - когато лекарят остане лекар, и пасторът - пастор. Нашето антропософско движение не бива да се превръща в почва за хаотично размесване на неща, защото от това ще пострада сериозността, тази сериозност, за която ние така строго би трябвало да се грижим тъкмо в рамките на антропософското движение. Ако си послужи с един драстичен пример: *човек може приблизително да знае какво става, когато се извършва операция на крака; но човек не бива да вярва, че веднага би могъл да извърши тази операция на крака*. И това трябва да бъде отношението ни към всичко медицинско. Преди всичко Антропософията по никакъв начин не бива да се превръща в пропагандиране на шарлатанщина в лечителството. И тя не бива да се превръща в такава чрез това, че теолозите биха станали подобни лечители - шарлатани. Това трябва да бъде изложено по съвсем ясен начин; *и така, това, което ще изхожда от медицинската секция на Гьотеанума, с най-строга сериозност ще трябва да борави с нещата, които в антропософски смисъл могат да покажат на света човека като лечител; но това трябва да се превърне в една реална институция, и ще бъде необходимо, по еднозначен начин да бъде определено мястото в тази секция на онзи лекар, който желае да работи в смисъла на медицинската секция*. Няма да е възможен друг начин, освен тази

институция да стане съвсем реална, така че наистина може да стигне до там, в бъдеще, в определен смисъл, лекар да може да бъде този, който именно е лекар в направлението на медицинската секция на Гьотеанума. И така, скъпи мои приятели, с това е и оправдано, че избягнахме да допуснем до този курс лечители, които не са лекари. Така, че тези, които днес тук са седнали като лекари, напълно в смисъла на света, могат да ангажират лекарско то съсловие - в съществената му част, само с малки изключения.

С това може би, скъпи мои приятели, ние сме постигнали разбиране по една точка. Но след като съм я обсъдил в общи линии, повече административно, според своята оправданост, само ще се превърне изцяло в предмет на пасторската медицина. Когато преди известно време от теологическа страна възникна желанието да бъде предложено на теолозите нещо медицинско, тогава аз не можах да отговоря на предложението с нещо друго, освен с това, че казах: *да, ще изнеса курс върху пасторската медицина, в него теолозите ще могат да вземат участие*. И ето така се устрои този курс върху пасторската медицина от страна на медицинската секция на Гьотеанума и теолозите вземат участие в него. Ние трябва да сме съвсем на ясно върху цялата структура на това начинание.

И така, скъпи мои приятели, в последно време пасторската медицина в същност не е предмет в рамките на медицинския факултет, но е в рамките на теологическия факултет; *и тази пасторска медицина, преподавана в теологическите факултети, всъщност не съдържа нищо специфично медицинско*. Или бих желал да запитам: *имал ли е възможност някой от академично образованите лекари, присъстващи тук, в рамките на своето професионално обучение в медицинския факултет да изучава самата пасторска медицина?* Аз моля да вдигне ръка този, който е имал тази възможност? Това не се среща в лекционния материал на медицинския факултет, но пък играе своята роля в католическите теологически факултет. В рамките на евангелистите факултети надали все още играе някаква роля, но в рамките на католическите теологически факултети пасторската медицина играе роля, и то изхождайки от една добра основа. Само че не съдържа нищо медицинско. В съществената си част тя съдържа следното: *първо това, от което пастирите на човешката душа се нуждаят в рамките на самата грижа за душата, за да могат да се грижат наистина за душата, не само сред онези хора, които, бидейки здрави, са се поверили на душевните им грижи, но също и сред тези, които като болни са поверили на грижите им своите души*. Пасторът трябва да се грижи за душите; *и тук има един различен нюанс, дали ще се грижим за душата на един болен, особено на тежко болен, или ще се грижим за душата на един здрав човек*. Тук става дума за това, как да

се грижим за душите на болни, евентуално тежко болни, как да се отнасяме в този случай. Обратно, в основата си все още не съм чел книга върху пасторската медицина, в която да не е ясно казано и повторено, че в първите задължения на пастира на душата влиза да помогне със съвети и действие, та да бъде намерен правилния лекар, но че той самият трябва да се въздържа от всякаква лекарска намеса. Аз разказвам в този случай.

Втората съществена глава на пасторската медицина включва да бъде отговорено на въпросите, свързани с хигиената на религиозно-култовите обреди. Така например с лаика да бъде разискван въпроса за здравословното и вредното церемониално установените пости, или също така за това, което официалната лекарска наука казва например относно обрязването или нещо подобно. За самия пастор - тук ние имаме работа най-вече с католически факултет - хигиенно-медицински е разгледан въпроса за аскетизма. Тук могат да се кажат много и различни неща.

Друга глава са определените мерки, които могат да бъдат предприети, да кажем в рамките на една община, в която има пастор и лекар, във връзка с лечението и със свещеноедействието. Когато една религиозна общност изхожда от реалността на въздействието на тайнството - веднага след това ние ще говорим за това - тогава в действителност означава нещо, което се сблъсква с намесата, осъществявана чрез лекарствените средства, и в такива обреди, каквито е например светото миропомазване, ние имаме нещо, с което пасторът трябва да се справи, редом с лекаря, който е край болничното легло. В тази област ние трябва да отговорим на един въпрос, на който респективно досегашната пасторска медицина отговаря, какво значение има приемането на светото причастие след преодоляването на някаква болест и други подобни. Когато в съображение влиза духовното, тогава изцяло влиза в съображение взаимодействието на тайнството с лечебния процес при човека.

Друга една глава е следната: *и това е една обширна глава в пасторската медицина - занимаваща се със следното: какво трябва да бъде поведението на душевния пастир в съгласие с това на лекаря при психопатии, при душевно малостойни или дори душевно ненормални личности.* За подобни психопатични хора душевното пастирство бива модифицирано. В съществената си част това е задачата, която досегашната пасторска медицина си е поставяла, и която задача по доста подобен начин е била изпълнявана векове наред с помощта на постоянното позоваване на текстовете у църковните отци.

Това е една област, която за нас, застанали пред едно обновление на духовния живот, не може да се прояви в същата светлина. За тази цел, изхождайки тъкмо от основния светоглед на Антропософията, произлизат

много важни задачи за една нова пасторска медицина. И доколкото про-излизат подобни задачи, това ние, скъпи мои приятели, можем да из-ледваме ако разгледаме въпроса от две страни. Да го разгледаме първо от медицинска страна.

С какво имаме работа в хода на лечението? Когато оставим лечебното средство или лечебния процес да въздействува върху болния човек, то-гава ние винаги имаме работа със следното: *тогава, в желаното въздей-ствие на дадена субстанция или процес - физически или духовен или ду-шевен - ние навсякъде излизаме извън рамките на това, което предста-вява тъй наречения нормален взаимоотношен на човека с околния свят.* Без разлика какво лечение прилагаме, навсякъде ние излизаме вън от това, което човекът извършва в своя ежедневен живот, било при приема-нето на храна, било в излагането на въздействието на светлината и въз-духа, или при излагането му на определени душевни влияния - навсякъ-де в хода на лечението ние излизаме извън рамките на тези неща. Дори когато определяме диета, ние излизаме една малка крачка вън от това, което човекът спазва в ежедневния си взаимоотношен в околния свят. Ние оставяме лечебните средства да взаимодействуват върху човека. Ако ле-чебното средство е физическа субстанция, тогава, като последица от въздействието на лечебното средство, протича процес, различен от този, при обикновеното приемане на храна. Така е и при другите лечебни въз-действия. Ала чрез лечебния метод ние непрекъснато посягаме на чове-ка по начин, различен от този, по който животът посяга на него. Защото как се посяга на човека в живота, или как посяга самият той? Скъпи мои приятели, по отношение на всичко, което осъществява процесите в жи-вота на човека, или което може да ги осъществява, ние различаваме три неща: *първо това, което по такъв начин действа в човека, тъй както действа в природата физикално-химическия елемент; второ това, което действа в човека не по физикално-химичен, но по витален на-чин.* Ние трябва да обръщаме внимание на това, което действа в живо-та, но като трето ние трябва да обърнем внимание на това, което нахлува непосредствено в областта на Съзнанието.

1. ФИЗИКАЛНО-ХИМИЧЕН ЕЛЕМЕНТ
2. ЖИВОТ
3. СЪЗНАНИЕ

Тук трябва да въведем едно важно понятие. В обикновения живот имаме три състояния на съзнание - на бодърствуване, на сънуване, и на сън. В мига, в който ние подхождаме с един действителен лечебен метод, ние нахлуваме в съзнанието. Ние нахлуваме в по-слаба или в по-силна сте-пен, в зависимост от самия лечебен метод. Но в тъй наречения нормален

ход на живота тази намеса никога не се осъществява по един тъй непосредствен начин. Ако човек просто се храни, ако просто се подчинява на обикновеното приемане на храна, тогава, ако наистина става дума за едно обикновено приемане на храна, бодърствуването, сънуването и сънят протичат по един нормален начин, при което можем да се намесим в организма най-много с диета - но тук вече границата подлежи на изместване, за да предизвикаме един по-здрав сън, отколкото е бил налице. Но тук вече започва лечебният елемент.

Нещо съвсем различно е, когато човекът е например в треска, поради някакви обстоятелства, и Вие се намесвате лечебно. Ако със същите средства, с които се намесвате лечебно в треската, ако се намесите с тях при здравия човек, то Вие бихте променили състоянието на неговото съзнание. Или като лекар Вие трябва да работите с това, което в основата си е общо със състоянията на съзнанието. Докато при обикновения взаимобмен на човека с околния свят имаме работа с живота, в медицината имаме работа с намеса в състоянията на съзнанието. Това Вие можете да откриете при всеки един лечебен метод, и това е специфичното на лечебните мерки, че те се намесват в онова, което по някакъв начин има нещо общо с променливостта в състоянията на съзнанието. И не съществува друго активно лечебно средство, което се намесва така дълбоко в човешката същност, че обхваща човешката същност до онези източници, от които произлизат състоянията на съзнанието. Ала по този начин, като лекар, като лечител, Вие подреждате себе си непосредствено в духовния световен ред. Защото промяна в състоянията на съзнанието - това означава Вие да подредите себе си в духовния световен ред. И винаги, когато имате пред себе си едно реално действащо лечение, чрез това нахлувате в състоянията на съзнанието, макар и в сферата на подсъзнателното, Вие винаги въвличате в лечебния процес душевното. Вие не оставате в сферата на физическия елемент. Обикновеното приемане на храна, обикновеното дишане, останалите процеси - те остават в сферата на физическия елемент, и опосредено, чрез физическото, те действуват върху по-висшите тела на човека. То също така действуват, действуват чрез физическото; *обратно - когато вие действувате по лекарски път, когато действувате лечебно, те въвличат душевния елемент непосредствено.* Така ние можем да кажем: *когато лекарят правилно разбира своята професия, той се приближава непосредствено до духовното.* Привидно е, когато лечебните мерки ни се виждат единствено като обикновени физически или биологически мерки. Ако те са действителни лечебни мерки - в противен случай те никога не биха били такива, тогава те винаги привличат душевния елемент, дори когато това остава неосъзнато от обикновеното съзнание. Но само веднъж, скъпи мои приятели, би трябвало

да проследим какво става в действителност в човека, когато наистина чрез даден лечебен процес, да кажем, бива понижена непосредствено повишената телесна температура. Тогава ние въздействуваме до най-дълбоката вътрешност на неговото същество, тъй както обратно и болестният процес въздействува до най-дълбоката вътрешност на съществото, и което пренася процесите в човека над обикновения физически и биологически елемент. Това е от едната страна. Ние виждаме как съвсем съществено това, да бъдеш лекар, да лекуваш, изхождайки от физическото, чрез своята собствена същност ни отвежда в сферата на духовното.

Нека приемем също така сериозно пасторската професия. Ако професията на пастора не е просто една учителска професия, но когато тази професия изживява себе си в пасторската дейност, тогава тя е свързана с култа, а култът включва в себе си свещенодействието. А свещенодействието не е символизъм. Свещенодействието - какво представлява то? То се състои в това, че се извършват външните процеси. Тези външни процеси включват в себе си, носят в себе си нещо, което не се изчерпва в химическия или в биологичния елемент, това, което става; *но то включва в себе си ориентации, направления, които биват въплътени в сферата на физическото, на биологическото, и които имат своето първично седалище в областта на духовното.* Ние извършваме сетивни процеси, в които, в акта на себеосъществяването, нахлува духовният елемент. В култа духовно-същественото се извършва по сетивен начин. И това, което се осъществява пред вярващите, се осъществява първично пред съзнанието, и не бива да се осъществява първично пред съзнанието, и не бива да се осъществява нищо друго, освен това, което се осъществява пред съзнанието. В противен случай това не култ, това не е тайнство, но е внушения /сугестия/. Свещенодействието, култът в правилния смисъл никога не бива да съдържа в себе си елемент на внушение; *но в толкова по-силна степен той съдържа в себе си духовното.* Той се разиграва пред съзнанието, действа обаче навътре в живота.

Чрез участието човек не просто приема субстанцията, която му бива дадена; *в такъв случай ние не бихме имали работа с тайнство.* Така също не става дума за нещо, което се намесва в живота на човека, тъй като тайнството се извършва, отслужва се, изхождайки от ориентацията на духовния свят, така, че можем да кажем: *лечението въвежда живота в сферата на съзнанието.* Култът със свещенодействието въвежда съзнанието в сферата на живота.

ЛЕЧЕНИЕ:
КУЛТ /ТАЙНСТВО/:

ЖИВОТ
СЪЗНАНИЕ

СЪЗНАНИЕ
ЖИВОТ

По този начин Вие имате пред себе си двете полярни дейности: *лечителското действие и култовото свещенодействие; в действителност и двете се отнасят помежду си полярно*. В лечебния акт, изхождайки от живота, се въздейства върху съзнанието и съзнанието се превръща в помощник, ала в условията на обикновеното съзнание то се превръща в несъзнателен помощник на лечебния процес. В акта на богослужението животът бива превърнат в помощник на това, което трябва да бъде извършено пред самото съзнание. И двете, скъпи мои приятели, не просто така схематично, както Ви го представям аз сега, но обхванато дълбоко вътрешно-духовно, когато се превърната в професия, по правило предявяват претенции към човека. И единствено поради причината, че в рамките на нашата цивилизация в областта на лечението сме излезли вън от духовното, а в областта на теологията сме излезли вън от конкретното, тъй като в рамките на нашата цивилизация в областта на лечението сме се заплели в материализма, а в теологията - в абстракцията, по тази причина днес правилното съотношение остава изцяло скрито. Но ние трябва отново да достигнем до сънищата на това съотношение и то трябва да влезе отново в действие. Трябва да стане отново ясно, че лекарят дори още за диагнозата има нужда от един школуван поглед, който да му позволи да види един биологически, дори един физически процес в човешкия организъм в светлината на духовните процеси - защото всички процеси в човешкия организъм са духовни - така че лекарят има нужда от този школуван поглед още при диагнозата и още повече при лечението - за да просветне духовното във физическото.

Пасторът се нуждае от този школуван поглед, за да просветне физическият образ за един духовен процес. Отново полярността. Ала полярностите трябва винаги да си взаимодействуват в света; *тези две полярности също трябва да си взаимодействуват*. И как трябва да си взаимодействуват, това ще бъде задачата, която трябва да бъде проучена в рамките на Антропософията, но която в рамките на Антропософията ще достигне до действително осъществяване; *ето така, скъпи мои приятели, мислимото е, че от това съвместно битие в този курс на пасторска медицина наистина ще може да бъде изграден за бъдещето антропософския лекар, който, изхождайки от своето отношение към духовния свят ще може да влезе в правилно взаимоотношение с пастора, който пастор от своя страна ще израсне от движението за християнското обновление*. Ще произлезе нещо съвсем специално за лекаря и за пастора и от това по-късно може да възникне правилната съвместна работа.

Защото какво можем да наречем в този случай съвместната работа, скъпи мои приятели? Съвместната работа не може да означава пасторът да лекува дилетантски, и лекарят да проповядва дилетантски. Това не може

да означава. Защото ако една съвместна работа би означавала пасторът да разбира нещо малко от медицина, лекарят да участва с нещо в култа на пасторството, тогава - бих желал да зная - за какво е нужна тяхната съвместна работа? С какво цел лекарят, който е с образование, ще се интересува от пасторско-лекарското дилетантство? Няма повод за това. И за какво ще се интересува пасторът от нещо пасторско в лекарската област, освен ако лекарят има нужда от пастир на своята душа? Обратно, лекарят е силен, когато е вътре в самата медицина, и ако пасторът е истински пастор, тогава те могат да работят съвместно. Съвместната работа означава двамата да си дават един на друг, бидейки усърдни, а не единият да се намесва в сферата на другия.

Но тъкмо поради обстоятелството, че се осъществява подобна съвместна работа, за културата се получава нещо изключително важно – непрекъснатото, благодарение на този осъществен взаимен обмен да възникне истинското разбиране у лекаря спрямо пастора, у пастора спрямо лекаря, и чрез това пасторът да знае толкова от лекуването, колкото му е необходимо, а лекарят да знае толкова от професията и мисията на пастора, колкото от своя страна на него му е необходимо. По-късно ще стане ясно, доколко от своя страна и двамата, лекар и пастор, в съвместната си работа заедно с педагогика, могат да сторят нещо целебно за човечеството. Но това отново ще бъде една особена задача, и тук ще възникне една съвместна работа, и то по най-многообразен начин, ако педагогиката наистина е нещо, което може да бъде разгледано от една друга гледна точка. Пасторът не може да стане лекар, лекарят не може да стане пастор, доколкото и двамата са лекар или пастор. Но и двамата, в определен смисъл, могат да бъдат педагози, но е необходимо, по съвсем конкретен начин, да бъдат разгледани всички разновидности на тази съвместна работа. Ето защо днес бих желал да Ви помоля, към истините, които ще Ви даде пасторската медицина, да причислите и тази - залегнала в предупрежденията за хаотичното разместване, и в настояването, всичко да бъде извършено изхождайки от един наистина делови и професионални основи. Пасторът тогава ще бъде истински помощник на истинския лекар, когато работи в насока да бъде отхвърлено лекарското дилетантство. Това ще принадлежи на неговите задачи. А лекарят ще трябва да извърши различни неща, именно край леглото на болния, за да при даде правилно значение на пасторската дейност, там, където тя често се намесва по най-различен начин в живота. Край леглото на болния. Утре ние ще продължим тези разглеждания.

ВТОРА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 9 септември 1924 г.

Скъпи мои приятели! Когато говорим за общата работа между пастор и лекаря, то погледът се насочва към такива явления в човешкия живот, които в действителност лесно преминават в сферата на патологичното, поради което се нуждаят от разбиране от страна на лекаря, но които от друга страна по един изключителен начин се отразяват във вътрешността, бих желал да кажа, в самата езотеричност на религиозния живот. Трябва да сме напълно наясно, че всъщност всички клонове на човешкото познание трябва да надраснат нещо грубо, нахлуло в тях в епохата на материализма. Само да си припомним, как, с една определена грубост на възприемането са били разглеждани тези явления, които известен период от време биваха обобщавани под името: *"гениалност и безумие"*, *грубо разглеждани от Ломброза и от неговата школа, но също така и от други*. Също така успешно можем да насочим вниманието си не чак толкова към самите изследвания - те имат своите заслуги - но към начина на разглеждане, възникнал по този път; *можем да насочим вниманието си към онова, което възникна като криминална антропология и което изследваше черепите на престъпниците*. Възникналите при това хрумвания бяха не само груби, но носеха и известен печат на една изключително силна филистериозност. Можем да кажем - и тук ние изцяло можем да си послужим с такива категории, защото става дума за една гранична област в пасторската медицина, би могло да се каже, ето тук, в основата си като изследователи и мислители, филистерите се събраха, изградиха типа на нормалния човек, който по възможност беше също филистер. И всичко, което се отклонява от този тип, бе обявено за патологично. И тъй като геният се отклоняваше в една посока, безумието в друга посока, то и двете бяха по някакъв начин патологични. И защото за знаещия е съвсем естествено, че всяка патологична своеобразност изразява себе си и телесно, то е съвсем естествено, че по отношение на телесните белези, в едната и в другата посока, могат да бъдат открити съответните такива белези. Та нали става дума за това, тези белези да бъдат разбрани по правилен начин. Сигурно при определени обстоятелства една ушна висулка е изключително характерна за дадена психологическа особеност, защото нали подобни психологически особености са свързани с Кармата, която обаче проявява своето действие изхождайки от предишните инкарнации.

Това, което са силите за изграждане на физическия организъм, а именно в първите 7 години от живота, това са същите сили, които се проявяват по-късно. Нали през първите 7 години от живота ние растем със същите сили, с които по-късно мислим; *и по тази причина наистина е важно, и има значение, да подходим към определени явления, но не по предложения преди малко начин, но по един на истина съответстваещ начин*. И

всичко това се прави много по-малко с цел тези явления да бъдат разглеждани като патологични - ние ще бъдем отведени в сферата на патологичното по-късно, изхождайки тъкмо от тези явления - но повече с целта чрез помощта на тези явления да бъде видян човешкия живот.

Да застанем веднъж съвсем сигурно, скъпи мои приятели, на позицията, която ни дава Антропософията относно човека. Човекът ни се представя със своето физическо тяло, което има едно продължително развитие зад себе си и което като физическо тяло е преминало през три подготвителни стадия, тъй като съм ги описал в моя "Очерк върху духовната наука", преди да се превърне в земното тяло, което, за да бъде разбрано, се нуждае от повече неща, отколкото днес анатомията и физиологията предлагат. Защото и тук бих желал да обърна внимание на следното, че това физическо тяло на човека, такова, каквото е днес, представлява вярно отражение на етерното тяло, което етерно тяло се намира в своята трета епоха; *на астралното тяло, което е в своята втора епоха, и също така в определена степен на азовото устройство, което човекът е приел в себе си едва на Земята, или което устройството е в своята първа епоха.* Всичко това се отразява върху физическото тяло на човека като печат. Това прави физическото тяло изключително сложно, така както ни се представя то днес. С познавателните сили, с които днес подхождаме към него, то е обзримо само по отношение на своя минерално-физически състав. Това, което етерното тяло отпечатва в него, това изобщо не може да бъде обзримо с тези познавателни сили. То трябва да бъде видяно с очите на пластичния ваятел. То трябва да бъде така видяно, че човек да придобие поглед, образни форми, които да бъдат разбрани с помощта на силите на Вселената, които сили от своя страна отново можем да открием във формите на целия човек, да ги открием отново във формите на отделните органи.

По-нататък този физически човек представлява отражение на това, което живее в дишането и в кръвообращението. Цялата динамика, струяща активно в кръвообращението и в дишането, цялата тя се ориентира музикално, тя може да бъде разбрана само ако си я представим в музикални форми. Можем да си я представим само ако например в костната система видим това, в което са се втели онези формообразуващи сили, които действуват в дишането и в кръвообращението, но като музикални формиращи сили. Ние непосредствено можем да усетим как октавата изхожда отзад от лопатките и тръгва по хода на костите, и че ръцете със своето костно оформяне не могат да бъдат разбрани, изхождайки от една механична динамика, но само ако подходим към тях с едно музикално разбиране. Примата откриваме от лопатките до израстъка на мишничната кост, секундата откриваме в мишничната кост, терцата - от лакътя до

китката. Тук откриваме две кости, защото съществуват две терци, една голяма и една малка и т.н. Накратко, когато онова, което в дишането и в кръвообращението се владее от астралното тяло, го потърсим отново като отражение във физическото тяло, тогава ние трябва да подходим с музикално разбиране.

Още по-сложно е разбирането на Азовото устройство. Тук е необходимо да разберем, какво е казано в първия стих на Евангелието на Йона. "*В началото бе словото...*" Какво конкретно се има предвид с разбирането на Словото, не абстрактно, както правят обикновено това тълкуване на Евангелието: *това, което отново конкретно, приложено спрямо действителния човек, дава разбиране за начина, по който азовото устройство се намесва във физическото човешко тяло.*

Виждате, че трябва да приемем още много неща в нашите изследвания, ако тези изследвания наистина би трябвало да ни отведат до едно разбиране на човека. Но тъй като е мое убеждение, че както от медицинското, така и от теологическото разбирана обучение биха могли да бъдат изхвърлени много неща, затова вярвам, че ако бихме извадили всичко ценно, тогава броят на годините, от които днес например се нуждае студентът-медик, няма да бъдат увеличени, но ще могат да бъдат съкратени. Ала естествено днес, когато се мисли материалистично, се мисли по следния начин: *когато възприемем нещо ново, половин година се занимаваме с курсове, които и без това са вече налице.*

Ако сериозно застанем на гледната точка, която трябва да възприемем в Антропософията, тогава човекът ни се представя със своето физическо, етерно и астрално тяло и със своето Азово устройство. По време на бодърствуването тези четири части на човешкото устройство са в тясна връзка. По време на сън от едната страна застават физическото тяло и етерното тяло, а срещу тях от другата страна - Азовото устройство и астралното тяло. Ако застанем сериозно на тази гледна точка, тогава ще можем да кажем, че тук могат да възникнат многообразни отклонения във връзката на Азовото устройство, на астралното тяло с етерното тяло и с физическото тяло и т.н. Виждате ли, може например да настъпи следното, да кажем - схематично разбира се - тук аз бих нарисувал физическото тяло, етерното тяло, астралното тяло, Азовото устройство /Виж рис. №1. 1: *ето така в будно състояние може винаги да цари тъй нареченото нормално съотношение между тези четири части на човешкото устройство.*

Но може да стане и така, че първоначално физическото тяло и етерното тяло са в един вид нормално взаимоотношение, при което и астралното тяло да е все още относително вместено вътре, Азовото устройство да е по определен начин неправилно разположено в астралното тяло /Виж

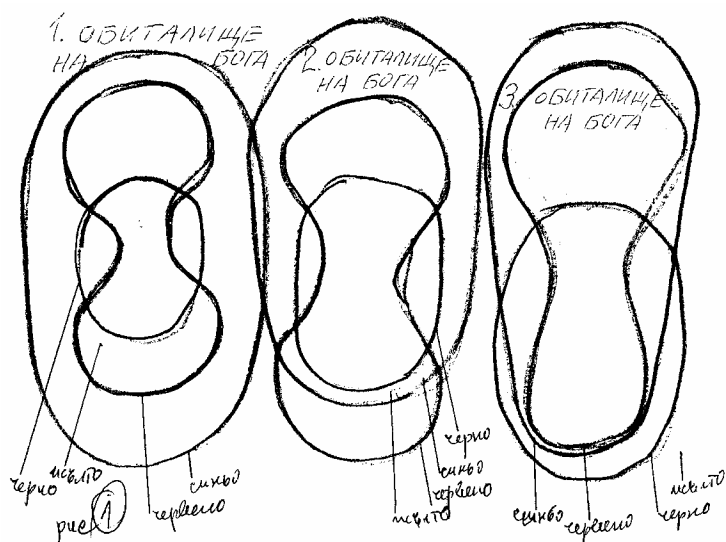

рис. №1.2/. В този случай ние една неправилност, която първоначално да се прояви в будно състояние. Човекът не навлиза добре със своето Азово устройство в астралното си тяло. Чрез това бива разстроено живото на неговите усещания. Такъв човек, по един много жив начин, дори може да формира мисли, защото мислите изобщо зависят от нормалната взаимовръзка на астралното тяло с други тела. Но дали с тези мисли ще бъдат обхванати по съответния начин и сетивните усещания, това зависи от обстоятелството, дали Азовото устройство е свързано нормално с останалите части на човешкото същество. Ако това не стане, ако Азовото устройство така да се каже не е правилно свързано с другите части на човешкото същество, тогава сетивните усещания избледняват. В същата степен, в която избледняват сетивните усещания, в същата степен мислите стават по-интензивни. Те се появяват по един почти призрачен начин, не така чисто, както обикновено ги носим в себе си. Душевният живот на този човек протича по такъв начин, че сетивните му усещания имат в себе си нещо чезнещо, нещо мъгляво, затова пък мислите му съдържат нещо оживено, нещо интензивно, оцветено, което почти предизвиква впечатление за слаби сетивни усещания.

Когато такъв човек заспи, виждаме че нещата са така поставени и по време на съня. Азовото устройство не е разположено по правилен начин в астралното тяло. Последицата от това е, че възникват изключително силни изживявания в подробностите на външния свят. В тази част на света, в която се намира, такъв човек има изживявания със своя Аз и със астралното тяло тогава, когато е вън от физическото и от етерното си тяло. Той изживява фините подробности на растенията, подробностите на

овощната градина около дома си. Но това, което се вижда денем, но подробностите във вкуса на ябълката и други подобни. Така е, така бива изживяно всичко това. И към това избледнелите мисли, представляващи последействащи сили в астралното тяло, последействащи сили от будния живот.

Виждате ли, трудно е сега, когато имаме такъв човек пред себе си, а ние можем да го имаме в някакъв вариант пред себе си в най-многообразни положения в живота: *можем да го имаме пред себе си, бидейки лекари, можем да го имаме пред себе си, бидейки пастори, можем да го имаме пред себе си дори в ролята на цялата църква*. Този човек се изправя пред нас в някаква форма, да кажем в някакво село. Когато го срещнем в някакъв ранен стадий на живота, лекарят днес казва: *психопатологична малоценност*. Пасторът, и по-точно ако е добре образован, ако е един добре образован бенедиктанец - светските пастори на католическата църква в момента не са така добре образовани - но ако той е един добре образован бенедиктанец, йезуит или барнабит или друг подобен, тогава той по езотеричен път знае, че от нещата, които разказва такъв един човек - за модерния лекар това е една психопатологична малоценност - че от тези неща, които биват разказвани, ако бъдат правилно интерпретирани - въпреки че имаме пред себе си човек, който твърдо е застанал на границата между здраве и болест, чиято нервна система например може изцяло да бъде възприета в патологичен смисъл - когато имаме пред себе си един такъв човек с подчертано лабилно равновесие в проявяващите се душевни сили, действащи по начин, съвсем различен отколкото при тъй наречения норма лен човек, тогава пасторът знае, че от тези неща, ако бъдат правилно интерпретирани, човек може да получи истински откровения от духовния свят, както в край на сметка и от самия безумец - само че безумният не е призван да ги интерпретира, но е призван този, който вниква в цялата тази работа. И така ние можем да имаме този човек пред себе си в ролята на лекари, и ние ще видим как трябва да го разглеждаме като лекари в антропософски смисъл. Можем да имаме този човек пред себе си и в ролята на пастори, можем да го имаме пред себе си и в ролята на църква.

Но може да се случи така, че този човек продължава да се явява и тогава се получава нещо много особено. Да приемем, че този човек продължава да се развива. В една определена възраст той е такъв, какъвто Ви го описах. Да приемем, че той продължава да се развива, възниква едно по-силно привличане на поставения спрямо другите части на тялото в едно не съвсем нормално отношение Аз, така че по-късно настъпва следното /Виж рис. №1.3/. Отново физическото и етерното тяло са така да се каже в нормална връзка, ала Азовото устройство привлича към себе си

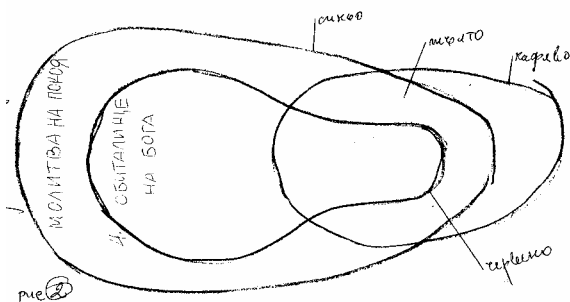
астралното тяло, и то също не желае да бъде изцяло вътре. Сега Азовото устройство и астралното тяло са правилно свързани помежду си, и двете заедно не навлизат по правилен начин във физическото и в етерното тяло. При такъв човек може да настъпи следното. При него ние усещаме, че изхождайки от астралното тяло и от Аза той не е в състояние да владее по правилен начин своето физическо и своето етерно тяло. Той не може по правилен начин да изтласква астралното тяло и Азовото устройство в областта на външните сетива. Така че сетивата непрекъснато го напускат, изобщо сетивните усещания избледняват и той изпада в едно съноподобно състояние. Ала тогава именно, по най-многообразен начин и с особена сила могат да се появят моралните импулси. Те могат да се появят по един конфузен начин, но те могат да се появят и по един изключително казуистичен, величествен начин, ако конституцията е подходяща за това.

И отново в този случай лекарят открива, че всъщност са налице съществени органични изменения още в самата конституция на сетивните органи и на нервната субстанция. На тях той обръща по-малко внимание, но той ще открие че са налице силни отклонения в по-фините жлези и в хормонообразуването, в онези жлези, които ние наричаме надбъбречни, и в жлезите, които тук, на шията, като едни малки жлези са скрити в щитовидната жлеза. И по-точно в такъв случай са налице промени в мозъчната хипофиза и в мозъчната епифиза. На това вече се обръща повече внимание, отколкото на измененията в нервната система и в цялата сетивна система.

Пасторът подхожда към такъв един човек; *този човек му разказва за това, което изживява чрез тази своя конституция.* Чрез такава една конституция той изживява например едно силно чувство за греховност, едно по-силно чувство за греховност, отколкото иначе имат хората. Пасторът може да научи много неща, и католическите пастори наистина го правят. Тъкмо от такива хора те изучават това крайност но формиране на чувството за греховност, иначе слабо развито в другите хора. При такъв човек любовта към ближния може да нарасне с огромна сила, така че тъкмо поради своята любов към ближния такъв човек изпада в многообразни беди, които той след това изповядва на пастора.

Но всичко това може да продължи и по-нататък. Може да се стигне до там, физическото тяло да остане сравнително самотно, а етерното тяло, за продължително или за кратко време, да не навлиза изцяло във физическото тяло, и тогава астралното тяло, етерното тяло и Азовото устройство стават тясно свързани помежду си, а физическото устройство е отвън /Виж рис. №2/. Ако си послужим с днешните материалистични изрази - нещо, от което ще се откажем в хода на този час - най-често ще

възприемем такъв един човек като един във висока степен слабоумен човек, който в никаква насока, дори не и в посока на волята, изхождайки от духовно-душевното, не може да владее физическите си части. Такъв човек в известен смисъл влачи физическото си устройство след себе си. Ако такъв човек е предварително така устроен, тогава ние наистина го възприемаме като слабоумен, тъй като в съвременния стадий на Земяното развитие, когато всичко това: *азово устройство, астрално устройство и етерно тяло е така изолирано, и по такъв самотен начин физическото тяло бива въввлечено отзад, човек не може да възприема, не може да бъде активен, не може да просветли себе си чрез азовото устройство, чрез астралното тяло и чрез етерното тяло; така това, което той*

изживява, остава в мрак, и той се разхожда като замаян в своето физическо тяло. Налице е в силна степен слабоумие и човек би трябвало да си помисли, по какъв начин, в този стадий би могъл да намести другите тела обратно във физическото устройство. При това могат да влязат в съображение педагогически правила, но също така може да стане дума и за външни лечебни мерки. Пасторът обаче може да изпадне в положение да бъде силно изненадан от това, което тъкмо такъв един човек му изповядва. Пасторът може да счита себе си за много умен, ала образованите пастори - наистина в католицизма има такива; *човек не бива да подценява католицизма - тези образовани пастори са бдителни, когато при тях дойде такъв, тъй наречен болен и им каже: това, което проповядваш от амвона, не казва нищо особено.* Всичко това не значи нищо, то всъщност не достига до обиталището на Бога, всичко това има само една външна стойност. В Бога човек трябва да почива наистина с цялата си същност. Така казват тези хора. В целия останал живот те се държат така, че човек може да ги приеме за в силна степен слабоумни, в разговорите с пасторите те често излизат с подобни неща. Те претендират да познават вътрешния интимен живот по-интимно, отколкото този, които проповядват професионално върху това. Те се отнасят с неуважение към този, който проповядва професионално и това, което изживяват, те наричат "*покой в Бога*". И виждате ли, отново за пастора става дума затова,

да намери средства и пътища за връзка с това, което всъщност такъв един, бихме могли да кажем пациент, можем обаче да кажем и нещо друго, което такъв един човек изживява вътрешно.

Тук човек трябва да има едно фино разбиране за това, как патологичното се отразява във всякакви области, които правят човека неспособен да намери правилните пътища във физически-сетивния свят, които области го правят да бъде неспособен в нещо, което външния живот изисква от всички нас; *и по отношение на външния свят всички ние - така трябва да бъде - сме в известен смисъл филистери*. Но такива хора нямат в себе си способността да виреят в пътя на филистера, те винаги вървят по други пътища. Като пастор човек трябва да може да направи връзка между онова, което човек сам трябва да даде, и това, което другия изживява; *много често това са хората, за които се казва "ей ония там"*. Това е, което изисква разбиране на финия преход от болния към духовното.

Но нещата могат да продължат много по-нататък. Да си представим следното: *даден човек преминава през цялото това развитие в различни възрасти*. В една определена възраст той е в това състояние /рис. №1,2/, когато сама Азовото устройство се е откъснало от другите части. В една по-късна възраст той преминава в това състояние /рис. №1,3/, в една следваща, по-късна възраст - в това /рис. №2/. Този човек преминава през тези състояния, само ако още първото състояние, което е все още нормално, може би още в детството, покаже склонност да премине в една лабилно, вместо в една стабилно равновесие между частите на човешкото същество. Когато лекарят се изправи пред такъв човек, предопределен да премине през всичките четири стадия - първият в случая малко ненормално, другите обаче в смисъла, в който ги нарисовахме схематично тук - когато лекарят се изправи пред такъв човек, той ще открие на лице едно изключително лабилно равновесие, тук нещо трябва да бъде закрепено. По правило тук нищо не може да бъде закрепено. Понякога пътят е предначертан по един изключително мощен начин; *нищо не може да бъде закрепено*. Може би, когато лекарят по-късно се изправи пред този пациент, той ще открие, че първото лабилно състояние се е преобразило в другото състояние, което аз описах чрез замъгляването на сетивните усещания и чрез силно обогрениите мисли. По-късно той ще открие едно усилено съзнание за греховност, което лекарят разбира се не обича да отбелязва, тъй като сега нещата започват да се отразяват силно в областта на душевното. Сега вече по правило животът на такава личност се отклонява към пастора, и по-точно когато се стигне до четвъртия стадий.

Такива хора, които преминават през тези стадии - което е свързано с тяхната Карма, с техните повтарящи се земни съществувания - такива

хора притежават една чудна терминология, изработена чисто вътрешно, интуитивно. Те могат - именно защото преминават през тези стадии последователно един след друг, така че първият стадий е почти нормален - те могат по един чуден начин, да говорят за това, което изживяват. Например като съвсем млади хора, когато възниква лабилният стадий на 17 или 19 години, те казват: *човек трябва да опознае себе си*. И интензивно, във всички посоки, те изискват от себе си себепознание. Тогава, когато Азовото устройство излиза навън, те сами достигат до активния медитативен живот. Често те го наричат "*активна молитва*", което представлява едно активно медитиране, и те са благодарни, когато някой образован пастор им даде съвети относно молитвата. Тогава те изцяло се разтварят в молитвата си, но в тази молитва те изживяват същевременно и онова, което сега те започват да описват в една чудна терминология. Те поглеждат назад към първия си стадий и това, което възприемат, те наричат: *първото обиталище на Бога тъй като поради това, че със своя Аз те не потъват напълно в останалите части, те разглеждат себе си в известен смисъл отвътре, не само отвън*. Всичко това нараства; когато го разглеждаме отвътре, то става като едно обширно пространство: *първото обиталище на Бога*.

Това, което възниква сега, което аз описах от една определена гледна точка, то става по-богато, то се разчленява вътрешно; *човек вижда много повече откъм своята вътрешност: второто обиталище на Бога*. Когато настъпи третият стадий, вътрешният поглед е с някаква особена красота, и такива хора си казват: *аз виждам третото обиталище на Бога с невероятни прелести, с разхождащи се в него духовни същества*. Това е един вътрешен поглед, това е един мощен, грандиозен обзор над един одухотворен свят. Третото обиталище на Бога или Домът на Бога. В езика това е различно. Когато достигнат до четвъртия стадий, те вече не желаят да възприемат никакви съвети по отношение на активната медитация, но те обикновено достигат до възгледа, че всичко трябва да им се дава по благодат. Те трябва да чакат. Те говорят за пасивната молитва, за пасивната медитация, която човек не бива да предприема, но която трябва да настъпи, когато Бог пожелае да я даде на човека. Тук пасторът трябва да има фин усет за това, кога единият стадий преминава в другия. Сега тези хора говорят за "*молитвата на покоя*", при която човек вече не прави нищо, при която той оставя Бог да владее в него. Това човек изживява в четвъртото обиталище на Бога.

При определени обстоятелства от описанията, които правят, от това, което, ако говорим лекарски, такъв един "*пациент*" разказва. Пасторът наистина може да научи изключително много езотерично-теологически неща. И ако той е добър интерпретатор, теологическото се превръща за

него в нещо изключително конкретно, ако той се вслуша в това, което те знаят да му кажат - казвам това в кавички. Много от това, което се преподава в католическата теология, произхожда от общуването на просветени, образовани изповедници с техните изповядващи се, които се развиват в тази посока.

Обикновените понятия, които имаме за здраве и болест, престават да имат своето значение, своя смисъл. Ако такава една личност я поставим в канцелария, или ако я превърнем в една обикновена съпруга, която трябва да готви или да се грижи за други неща в ежедневието, тогава тази жена ще изпадне в истинско безумие и външно ще има такова поведение, че и не може да бъде възприета по друг начин, освен като безумна. Ако пасторът в правилния момент разбере накъде върви пътят, той ще я насочи към монашество; *ако той я постави да живее в съответната среда, последователно един след друг ще се развият четирите стадия, така че в действителност, чрез подобна пациентка, образованият изповедник може в един модерен стил да погледне в духовните светове по начин, подобен на начина, по който гръцките жреци са приемали разказите за духовния свят с помощта на пътиите, които чрез дима, чрез парата на земята са оповестявали различни неща за духовния свят.* Каква полза, ако днес някой напише дисертация за патологичното у гръцките пътии! Това може да бъде направено, ще бъде правилно, ще бъде също така точно, но с това в един по-висш смисъл няма да може да бъде сторено нищо. Защото взети в основата си, невероятно много неща, които от гръцката теология, в най-висш смисъл, са се влели в целия културен живот на Гърция, много неща са възникнали чрез откровенията на пътиите. По правило пътиите са били личности, достигнали или до този трети или дори до четвъртия стадий. Но да си представим, че в едно по-късно време, именно под мъдрото водачество на изповедниците, дадена личност премине по такъв начин през тези стадии, че успее безпрепятствено да се отдаде на тези свои виждания, тогава от тази личност ще произлезе нещо изключително чудно, но което по тази причина все пак остава в известен смисъл патологично. Тогава не само лекарят, не само пасторът, тогава цялата църква се грижи за това, след смъртта си тези личности да бъдат провъзгласени за светци, и това е случаят със Света Терезия, тя е изминала приблизително този път.

Виждате ли, скъпи мои приятели, човек трябва да се обучи в тези неща, ако иска да работи за това, което чрез разбирателството между медицина и теология да доведе до едно познание за човешкото същество. Тогава човек трябва да надрасне обикновените категории на понятията, които губят своя смисъл, защото в противен случай не можем да отличим светеца от глупака, безумеца от гения, не можем да отличаваме никого

друго, освен този, който е един нормален среден гражданин от всички останали.

Това е възгледа за човешкото същество, който възглед трябва да проследим с разбиране, та наистина да бъдем въведени в основно-езотеричното, и който възглед ни просвещава изключително не само относно психологическите отклонения, но който може да ни просвети и относно физическите отклонения, относно физическата болест. Защото за да настъпят тези стадии, скъпи мои приятели, са необходими определени предпоставки, изразяващи се в съответната консистенция на Аза, който не влиза навътре, и на астралното тяло. Но ако консистенцията не е нежна, както при Св. Терезия ако е груба, тогава възниква следното. Поради нежността на нейното Азово устройство и поради нежността на астралното и тяло при Св. Терезия според това Азово устройство и според астралното и тяло, биват пластично оформени определени физически органи, и по-точно органи, разположени в долната коремна област.

Но може да се случи Азовото устройство и астралното тяло да са доста груби и въпреки това да притежават тези особености. Тогава, тъй като Азовото устройство и астралното тяло са груби, все още има възможност тази личност да е доста нормална. В този случай обаче могат да се проявят само физическите корелати, и тогава налице е само едно физическо заболяване. Бихме желали да кажем: *човек може да има конституцията на Св. Терезия с цялата поезия на нейните откровения от една страна, и от друга страна обратния образ в лицето на заболелите органи в долната коремна област, които няма да проявят себе си чрез едно изживяване в азовото устройство и в астралното тяло.*

За всички тези неща трябва да се говори. Всички тези неща трябва да бъдат разбрани, защото те наистина се изправят пред този, който има лекарската задача пред себе си, и пред този, който има пасторските задачи пред себе си, и той трябва да е дорасъл за тях. Едва тогава теологическо-религиозният елемент започва своето действие, тогава, когато теологът е дорасъл до подобни явления. Едва тогава лекарят се превръща в лечител на хората, когато и той е дорасъл до подобни явления.

ТРЕТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 10 септември 1924 г.

Скъпи мои приятели!

Можем да погледнем дълбоко в цялото същество на човека ако продължим още малко тези разглеждания, които направихме вчера. Тъкмо чрез такива явления виждаме значимото в прехода от състоянието на здраве към състоянието на болест. Ето защо бих желал да Ви разясня явлението, което е застанало между опре делени патологични пътища, по които

може да тръгне човешкото развитие от една страна и от друга страна да видим едно естествено посвещение като течение на развитието; *едно явление, застанало по средата между патологичните течения в човешката природа и пътя на посвещението, и което явление е свързано както с едната, така и с другата страна; бих желал да ви разясня още малко този вид развитие на човешкото същество.*

Типични за подобни пътища на развитие са такива личности, както именно споменатата вчера *Св. Терезия*. Освен тези, които споменах вчера - ако проследим пътя на развитие на подобни личности, могат да бъдат наблюдавани и други неща. При тях се осъществява един вид нахлуване на духовния свят в обсега на възприятията на човека. Разбира се, описанието би било трудно, защото думите, от които се нуждаем, за да характеризираме съвсем точно тези отклоняващи от нормата състояния, тези думи всъщност не съществуват в обикновения език. Но ще бъде разбрано това, което искам да кажа на Вас. Това, което нахлува в зрителното поле, в първия стадий бива наричано от тези личности: *навлизане в първото обиталище на Бога*. В първия стадий това въздействие е просто като едно "*присъствие*". Такива личности откриват, че всъщност нямат в себе си точните образи на това, което те изживяват като присъствие на някакво духовно същество, но когато изживяването привърши, те имат ясното усещане, че съответното същество е било тук, било е заедно с тях самите. Съвместното присъствие най-общо е първото нещо, и докато съответните личности пребивават в този стадий на своето развитие, те дори не желаят никой друг да има разказва за видения и образи, защото те са на мнение: *тяхното изживяване е било много по-задушевно, много по-интимно и истинно*. Те са навлезли така дълбоко в това изживяване, че имат усещането: *свръхсетивното не бива да достига до състоянието на образ, но то трябва да остане като едно просто изживяване на присъствието*. Това е първото.

Ала след това тези личности навлизат във втория стадий. Тогава те вече разказват за действително образно възприемане на присъстващите духовни същества. И по-точно те разказват за усещането на допир, за духовно ръкополагане или дори за докосване на челото и други подобни, без при това да е налице видение, напомня нещо за зрително възприемане. Но след това състоянията се усилват до това видение, напомнящо за зрително възприемане. Те така могат да се улеснят, че такава личност може например да види Исуса като действителна личност пред себе си. По правило това е вторият стадий. Своеобразното е, че когато преминава от първия във втория стадий, такива личности нямат силното усещане, че когато преди някой друг им е разказвал за този втори стадий, те са се отнасяли с негодувание към това. Тази ясна паметова връзка между

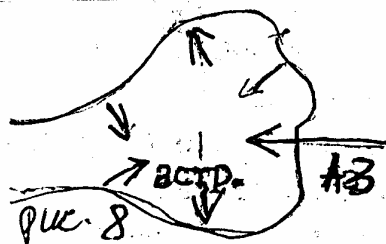
двата стадия не съществува. Тези личности живеят крайно интензивно във всеки един отделен стадий.

Заслужава внимание третият стадий, който изживяват тези личности. В описанията на тези личности този трети стадий наистина добива нещо, във всички посоки силно обогатено. Тези личности разказват, как те, когато настъпи това изживяване, преминават през нещо невероятно болезнено. Така болезнено, че когато тези личности могат да бъдат наблюдавани по време на това изживяване, това болезнено усещане наистина изглежда себе си чрез стенания и т.н., тъй както болките, имащи своята причина във физическото и в етерното тяло. Ала своеобразното е, че тези личности стигат, да кажем, до там, да желаят тази болка и да я разгледат като нещо, към което се стремят, тъй като считат за естествено да достигнат по правилен начин до изживяването чрез преминаване през болката. След това те се издигат до там, да преобразяват вътрешно болката. Това е особено интересен стадий: *болката, която в действителност остава такава, каквато е, се превръща в удоволствие, достига до състоянието на блаженство.* И така, изживяване то протича чрез това, че настъпва болката - обективно състоянието остава същото, но сега вече нещата продължават в сферата на духовното. Ако такава една личност бъде веднага изведена вън от духовното, тя би усетила болката така, както я усеща болният човек; *и това наистина става - когато личността се завръща от най-висшия стадий на изживяването.* Но в най-висшия стадий на изживяването, когато личността няма вече чувството: *духовното съществуване се приближава към нея, но когато тя самата се е издигнала в духовния свят, в този стадий бихме казали: субективно, но изразите не са съвсем точни - в този стадий болката се преобразява до състояние на блаженство.* И тогава настъпва обективизирането, символичното обективизиране на болката. По този начин, по-късно, когато се завърне от изживяното и когато има спомен за това - а тъкмо при това най-висше изживяване най-често е налице ясен спомен; *налице е не липса на спомен, но най-често е налице един много ясен спомен - тогава тази личност описва следното: един Серафим или един Херувим бе застанал от едната и страна, с меч в ръка, с който прободеше вътрешността и, и това предизвиква една страшна болка; и изваждайки меча, той изтегля навън и вътрешностите и, и когато настъпи това, изтеглянето на вътрешностите, тогава последва това, в най-висша степен блажено изживяване на божие присъствие.*

Виждате ли, това са по правило последователните стадии. Тези последователни стадии ние можем добре да проследим с помощта на това, което представлява антропософското познание. Защото виждате ли, нали първият стадий се състои в това, че след като е преминал предварителния

стадий, който описах вчера, Азовото устройство започва втория стадий с вчерашната последователност на описанията, че Азовото устройство привлича към себе си астралното тяло и изживявания заедно с него, без при това тази връзка между Азовото устройство и астралното тяло да навлиза нормално дълбоко във физическото тяло и етерното тяло. И така, това, което никога не може да се появи в нормалното съзнание, при такива личности представлява едно изживяване в едно полубудно или четвъртбудно или тричетвърти-будно състояние, което съществува само за себе си и което протича в Азовото устройство и в астралното тяло, докато успоредно и настрана от тях, с известна самостоятелност, протича изживяването на етерното тяло и на физическото тяло. И така - протичат паралелни изживявания: *едно духовно изживяване, протичащо в азовото устройство и в астралното тяло, което само бива придружено от изживяването на етерното тяло и на физическото тяло.* В нормалното съзнание това никога не става, защото в нормалното съзнание всичките четири части на човешкото същество са свързани по един интензивен начин, така че при това не съществуват подобни паралелни осъществяващи се изживявания. Тук всичко е свързано помежду си. При това изживяване в най-висша степен съществува такова усещане, че човекът чувства себе си едно цяло заедно с това, което изживява. Като най-главното изживяване той изживява усещането за единност, защото астралното тяло, когато е привлечено от Азовото устройство и когато изживява духовните същности, то ги изживява като присъствие, то тук. Изживяването е приблизително същото, както когато човек изживява собственото си тяло. Човек не прави разграничение в хода на възприятието, човек не го изживява като нещо, стоящо отвън, но човек изживява себе си единно, това е първото. Това е *"изживяването на присъствието"*. А сега да преминем към втория стадий /виж по-горе/. Той става интересен по причина, че първоначално съответната личност има всякакви усещания за допир, които обикновената патология лесно може да сбърка с това, което познаваме и в психиатрията, но което все пак не е същото. След това те се усилват до истински виждания. Това е този стадий, в който Азовото устройство и астралното тяло вземат със себе си и етерното тяло и така паралелното изживяване протича по начина, при който Азовото устройство, астралното тяло и етерното тяло са леко издигнати над физическото тяло и изживяват всичко заедно, а паралелно с това физическото тяло провежда своите процеси. По този начин настъпва нещо особено. Когато в обикновения живот гледаме с очите, процесът е такъв, че ние получаваме дразнения отвън, от светлината, и поемаме това дразнение навътре. След това дразнение то достига до етерното тяло, и изхождайки от етерното тяло създава изживяването в областта на съз-

нанието. Така е например и при окото. Когато гледате, се осъществява първото дразнение, външното дразнение, което първоначално възниква в Аза, след това нахлува в астралното тяло, нахлува до етерното тяло, и етерното тяло е това, което съобщава цялото съзнателно изживяване на човека, при което в известен смисъл във всички посоки се сблъсква с физическото устройство. В това сблъскване е заложено съзнателното изживяване /изживяване в областта на съзнанието/. Това и точният процес.

Представено схематично, процесът при окото би бил следният /Виж рис. №8/: упражнява се дразнение, действащо първоначално в Аза, преминава в астралното тяло, в етерното тяло; това, което действа в етерното тяло, във всички посоки се сблъсква с физическото, физическото го отблъсква, и отблъскването от физическото - това е същинското зрително изживяване. Налице е една постоянна игра между етерното тяло и хориоидеята, ретината. Това, което етерното тяло извършва хориоидеята и в ретината, то е, което в обикновеното съзнание се проявява като зрително изживяване. Подобно е при всяко едно сетивно възприятие. За този, който успява да прозре нещата, всяко едно описание на днешните физиологии или дори на теориите на познание, му се струва една страшна детинщина.

Виждате ли, при такива личности, каквито Ви описах, етерното тяло бива обхванато непосредствено от изживяването. Изживяването е в Аза, в астралното тяло, в етерното тяло, и сега се сблъсква не със сетивата, но отвътре се сблъсква с това, което е нервносетивна система, всъщност първо се сблъсква с жлезистата система /с жлезите с вътрешна секреция/, след това с нервната система и една оттук се излъчва към сетивата, така че сетивата биват обхванати по начин, полярно противоположен в сравнение с обикновения живот. Вместо да бъде възбудено изживяването на съзнанието чрез сетивата, чрез това, че се излъчва отвътре по посока на сетивата то, изживяването на съзнанието бива обогатено, усилено добива образност. Чрез това излъчване в сетивните нерви възникват представи за допир. Това нараства до степеня на видение. Сега Вие виждате целия вътрешен процес.

Когато развитието продължи, то поема своята по-нататъшна посока, и тогава от една съвсем различна страна в сравнение с обикновеното, Азовото устройство, астралното тяло и етерното тяло желаят да захванат физическото тяло, което физически тяло не е свикнало да бъде захващано отвътре, но е свикнало да бъде захващано отвън. Сега то трябва да бъде захванато отвътре. В кипежа на живота трябва да бъде осъществен онзи процес, който всъщност бива осъществяван само когато три седмици след зачатие то духовно-душевното устройство на човека слиза от духовно-душевния свят във физическото тяло. Иначе този процес не може да се осъществи в обикновения живот, защото етерното тяло е свързано с физическото тяло. Сега чрез Азовото устройство етерното тяло е изнесено нагоре и е захванато от астралното тяло. Човек е в състояние на раждане, когато поема владението над физическото тяло, а сега нещата продължават и възниква стремежът, физическото тяло да бъде захванато от една съвсем друга страна. От това боли. Защото всъщност и в случаите на болест всяка болка се състои в това, че тялото бива захванато в посока, различна от обичайния начин. Ала това става в мига, когато бъде достигнат третия стадий. Сега няма да се изненадате, че този трети стадий се обективизира, че се осъществява едно нахлуване във физическото тяло, което физическо тяло оказва съпротива, и което не може да бъде захванато по този начин ако не е налице едно правилно посвещение; *и ако не е налице правилно посвещение, то ще окаже съпротива и по този причина ще предизвика болка.* В лицето на болката физическото тяло отблъсква това, което изживява. Това е първия стадий на изживяването и който е отново тук за този трети стадий. Физическото тяло оказва съпротива, съпротива изживява себе си в болка. Какво нахлува чрез болката? Чрез болката нахлува действителният духовен живот. Той идва чрез болката. Духовният свят идва именно от другата страна. От страната на обикновеното сетивно възприемане, на обикновеното мислене е разположено захващането на физическия свят. Духовният свят бива захванат по противоположен начин. Пътят към него минава през болката. Но в мига, когато физическото тяло окаже съпротива, е налице интензивната болка, и в мига, когато болката бъде уловена от духовния свят, когато духовния свят нахлуе, тогава болката се превръща в чувство на блаженство. Така е. Първоначално в организма е болката, но в болката нахлува духовния свят и той прониква в болката. Появява се един Херувим или Серафим - така се проявява имагинацията - забива своя меч, изтегля го навън - което означава, че чрез това, че изтегля вътрешностите му, човек става независим от физическото тяло, такова, каквото го имаме обикновено. Човек вече изживява не във вътрешностите, но човек е преминал към изживяването на духовното. Физическата болка се прев-

ръща в блаженство. Хората говорят за присъствието на Бога, или, ако могат да разграничават, за присъствието на духовния свят.

Този последен стадий бива изживян от такива личности, които са достатъчно силни в етерното си тяло за да могат да понесат целия процес. Всичко това се проявява в тези личности, тъй като е обосновано в тяхната Карма. Вземете например такава една личност като Св. Терезия. Тя идва от едно предишно прераждане, в което душата и е станала особено силна, станала е много силна. Тя се въплъщава като Св. Терезия. При инкарнирането, преди да захване физическото тяло, бива захванато по един много интензивен начин етерното тяло. То става по-силно, вътрешно качествено по-интензивно, отколкото при обикновените хора. Тя притегля към себе си това вътрешно засилено, вътрешно качествено засилено етерно тяло. Това качествено засилено етерно тяло съответно излиза вън от физическото тяло, свързва се силно с астралното и с Аза, тъй като и те сами за себе си са силни, изхождайки от едно предишно прераждане. И това е причината, поради която възникват болести, най-малкото един определен вид болести, поради това, че етерното тяло не се захваща за органите - тогава, когато витализиращите изхранващи сили са вътре в етерното тяло. Но в мига, в който такива хора имат подобни изживявания от аспекта на физическото наблюдение на човека, тогава, когато изживява нето навлезе в третия стадий, с такива хора става така, че те истински се разболяват. Но етерното тяло е същевременно силно и все още успява да преодолее болестта още в статус насценди на разболяването, така че процесът, който се разиграва, с процес, при който болестта се проявява в статус насценди, и от вътрешно силното етерно тяло изхожда същевременно една самопроявяваща се терапия. Целият процес представлява едно латентно разболяване и лекуване. Това спада към най-интересното в областта на човешкото развитие.

Тъкмо при такива личности както при Св. Терезия в крайния стадий на тяхното развитие Вие виждате едно непреставашо в статус насценди и едно постоянно излекуване. Това обменно действие, това махалоподобно движение, това чудно махаловидно движение между разболяване и излекуване, което разбира се, се развиване във физическия свят, защото то не е създадено за физическия свят, но то се развива в духовния свят. Нали когато преди земната инкарнация етерното тяло бива формирано, тогава то придобива своя образ. В същото това състояние бива обратно върната и такава личност като Св. Терезия. Но след като пред извиква в статус насценди патологичното състояние, тя се издига нагоре към света, в който се е намирала преди раждането, т.е. в духовния свят. Това махаловидно движение е потъването във физическото тяло и издигането в духовния свят. Духовният свят - физическият свят, духовният свят –

физическият свят, но физическият свят, изживяват по един полярно противоположен начин, така, както човек иначе го изживява, тъй както иначе го изживява само при навлизането си в нова инкарнация. Този вътрешен оздравителен процес, този осъществяващ се от Вселената лечебен процес, представлява нещо толкова интензивно, че в действителност действа заздравяващо върху болни, намиращи се в близост до такива личности, тогава, когато тяхната болест се намира приблизително в посоката, в която се разиграва всичко това; *така че в действителност в близостта на такива личности могат да се извършат най-чудни излекувания.*

Да, нещата могат да продължат много по-нататък, и в едно по-стари, по-добри времена за църквата, тези неща, които по-късно са се изродили в суеверното раздаване на реликви, в магьосничество, тези неща са били използвани по един фин езотеричен начин. Защото наистина, в едни по-добри времена на религиозното развитие са били давани нагледни, чак до имагинативното описание нагледни биографии на такива личности, и са били поднасяни на вярващите, така че те са могли да се изпълнят с цялата образност на подобни личности. И тогава е могло да стане така, не искам да кажа, че винаги е ставало така, но е могло да стане така, че, когато е имало разумен водач в подобни обстоятелства, тогава той просто е давал на дадена личност от обикновения живот, в която се е развивала болест в една определена посока, на тази личност той е давал в ръцете така силно имагинативно написаната биография, може би подсилена от собствената му дума И чрез това са могли да се осъществяват лечебни процеси, така че дори насочването на умонастроението на тези хора към живота на такъв светец - вече е имало лечебно значение.

Виждате ли, именно наблюденията, навлизащи така дълбоко в човешката същност, от състоянието на здраво към болестното състояние, тъкмо тези изживявания ни отвеждат в състоянието на свръхсетивното изживяване. Ето защо ако Вие посъветвате някого да прави упражнения, за да може по някакъв начин да достигне до свръхсетивния свят, тогава тези упражнения трябва да бъдат ориентирани в такава насока, че да укрепват Азовото устройство, астралното тяло и етерното тяло, да подсилват телата, така че в действителност такъв процес, какъвто Ви го описах, даден на съответната личност чрез Кармата - за да може такъв един процес да се осъществи по правилен начин. Това, което всъщност се осъществява в хода на посвещението, то може да бъде изследвано, ако изследваме такива, доближаващи се силно до патологичното личности. Ето за що за лекаря има не малко значение да се позволи да изследва живота на такива личности, защото тъкмо в живота на такива личности той открива това, което всъщност може да бъде изразено само чрез даден парадокс.

В живота на такива личности той открива здравия съответен образ на появяващите се тук и там патологични симптомокомплекси, и за лекаря това е най-ужасното - да види здравото съответствие на даден патологичен процес! Това е, което вътрешно - езотерично в най-силна степен ни отвежда в боравенето с лечебния процес. Ако към това се прибави и познанието върху материално-субстанциалното, което може да възникне като лечебно средство в своето родство, в своя афинитет към определени сили на етерното тяло, които сили при такива, отклоняващи се от нормата личности могат да се задвижат като една саморегулация, т.е. ако се научим по какъв начин етерното тяло на Св. Терезия е развило сили, тогава, когато в статус насценди се появява болестта, и ако опознаем оздравителните сили заедно с напирашите в антимоно активни сили, тогава сме успели да разчетем лечебния процес в самата природа.

Човек би желал да кажа, че в наблюдението на подобни изживявания е заложено странното, заложен е парадокса, че човек се учи да разглежда болестта от другата страна, от страната, от която духовните същества боравят с болестта, а не човека. Защото *единия* вид боравене е този, който хората по отношение на болестта - това е единият вид боравене. Той е, който изхожда от аспекта на Земята. Той се състои в това, че чрез лечението ние отново създаваме онова съотношение, което болестта е разрушила. Духовните същества, имащи работа с човека, боравят с болестта по друг начин. Те вплитат болестта в мрежата на Кармата. В това се състои тяхната работа. Ала това една работа, която не доближава нещата така близо едно до друго, както ги доближава патологията тук на Земята. Тук ние не можем да излекуваме един човек на 50 години, ако той се е разболял на 17 години. Но по отношение оформянето на Кармата нещата стоят така, че това, което в дадено прераждане протича под формата на болестен процес - независимо дали бива излекувано или не - то бива вплетено в Кармата, но може би след 3000 години, защото в рамките на духовния свят времето има съвсем други мащаби. Но човек се учи от процесите, при които това се извършва - това, което погледнато от духовна гледна точка наистина може да се извърши в духовния свят, но което също така може да се отрази надолу във физическия свят.

Виждате ли, вземете такъв един процес, какъвто Ви описах сега, и който в обикновения ход на еволюцията се осъществява в продължение на 3000 години. Чрез тази забележка аз искам да подчертая, че нещо, което става в човека днес, бива така оформено от духовните същества, че другото, което му принадлежи като нещо уравниващо, то настъпва след 3000 години. Това е нормалният процес. Но виждате ли, в обикновения живот човек познава времето по един много неточен начин. Как си представяме времето в обикновения живот? Като една, започваща от изми-

налата безкрайност, минаваща през настоящето и отиваща в бъдещето линия. /Виж рис №9/. Така приблизително хората си представят времето,

3000 години

рис. 9

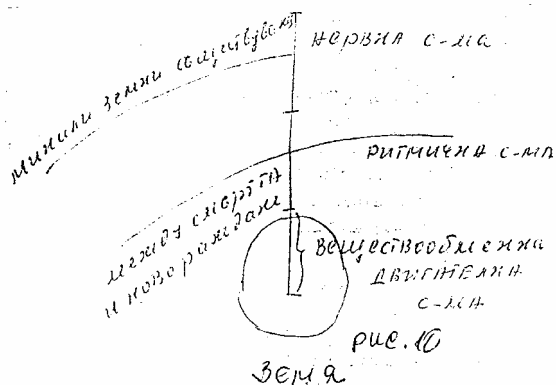
но това е една дебела линия, не линия, а едно дебело въже, защото то съдържа всичко, което човек изобщо възприема в света, и същевременно във всеки един миг от настоящето. Така човек си представя времето, ако изобщо нещо си представя. Повечето хора изобщо не си го представят. Духовно погледнато, нещата не стоят така по този начин. И ако си представи времето само по този начин, човек трудно добива разбиране за духовните процеси, съдържащи се във всички физически процеси.

Но в реалност времето не е това - целият този конец, който аз нарисовах, може да бъде събран в едно разбъркано кълбо. В това кълбо се съдържа цялата линия на времето, 3000 години са събрани в едно кълбо. Времето може да бъде събрано в кълбо, и когато това време се събере в кълбо за целите на някаква еволюция, тогава това кълбо може да живее в един човек. У Св. Терезия, в земния и живот живее едно събрано на кълбо време. Това всъщност е мистерията, че неща, които в Кармата всъщност са разположени на големи разстояния едно от друго, тук биват събрани в едно /Виж рис. №9/.

И така, Вие виждате - когато подходим към подобно явление - как вътрешното, духовно-кармично разглеждане се слива с вътрешното патологично-терапевтично разглеждане. Но тук Вие виждате, как пасторското отношение към човека, което отношение трябва да съобразява своите възгледи с кармическите взаимовръзки, с духовното, как това отношение може да се докосне до нещо, което е обзримо само от медицинска гледна точка. Защото за вникването в тези неща е нужно не само теоретично познание, но е необходимо вживяване в нещата. Да се вживее от страната, разкриваща се от патологично-физиологичния аспект - това трябва да стори лекарят. Да се вживее в нещата от страната, произхождаща от теологично-кармична гледна точка - това трябва да стори пасторът. И хармонията ще се породи от взаимодействието - на това винаги трябва да се обръща внимание - а не от дилетантското взаимно намесване.

Виждате ли, с тези неща е свързано и нещо друго, и по-точно в наше време. Вие знаете, скъпи мои приятели, колко кисело му става на човек, когато трябва да приеме една идея, която всъщност за непредубедения човек се разбира от само себе си, и която бива отричана, защото заради

философите интелектът не може да се приближи до нея. Идеята за свободната воля. Аз казах за сетивните усещания: *нещата, намиращи се във физиологичните и в психологичните, представляват детинщина за този който е прозрял нещата.* И още повече се отнася това до идеята за свободната воля. Защото Вие трябва да си помислите, че във всеки миг свободното волево решение представлява ефект от цялото човешко същество; *от цялото човешко същество, така, както то изживява себе си - здраво или болно, или полу-болно, или свръх-здраво - в свободния устрем на волята.* В свободния устрем на волята е заложен целият човек - ала с всичко, което може да бъде видяно в цялостния човек, заложен е там вътре с всички усложнения. Човешката природа може да бъде опозната едва когато сме я опознали с тези усложнения. И виждате ли, това, което при личности, отклоняващи се от нормата в една или друга посока, приемаме един ненормален оттенък, то бива премахнато, бива обединено до хармония във всеки един човек. Това е един тривиален израз, но той е верен: *тъй както човекът е достъпен за Херувима, така е достъпен за Дявола.* И ние ще изследваме така също и тези процеси, при които човек е достъпен за дявола. Но всичко това съществува и в обикновения човек, само че противоположните дейности взаимно се елиминират, тъй като се развиват еднакво мощно в различни посоки. Ако във всеки един човек има ангел, то във всеки един човек има и един дявол. Но когато по отношение на нещо ангелът и дяволът са еднакво силни, тогава те взаимно се елиминират.

Разгледайте сега тази везна /Виж рис. №10/. Има една точка, ето тази. Тук Вие можете да сложите тежести и всичко това може да се задвижи. Това тук остава в покой винаги, хипомохлионът не бива докоснат от това, което слагате от ляво, и от това, което слагате от дясно. Но трябва да бъде намерено това положение, при което да няма нужда да бъде докосван хипомохлионът. Един подобен духовен хипомохлион в човека

бива създаден чрез противоположните сили. Така Вие можете да изследвате природата на човека. Никъде няма да намерите основание да считате човека за свободно същество, защото в природата на човека всичко е обусловено причинно. Изследвайте с материалистичен подход природата на човека. Вие няма да достигнете до идеята за свобода, Вие ще достигнете до причинната обусловеност. Но Вие можете да изследвате човека духовно. И Вие ще достигнете до детерминираността на волята от Божеството или от духовните същества, но Вие няма да достигнете до свободата на волята. Вие можете да сте груб материалист и да отричате волята и да изследвате природната обусловеност на волята; *можете да бъдете една фино мислеща като Лайбниц и да разглеждате духовното: ще достигнете до детерминизма.* Естествено, че докато изследвате везната с тази ос тук, Вие ще стигнете само до движението; *докато изследвате везната с тази ос тук, вие също така ще стигнете само до движението.* Така е, когато изследва те човека според природата, така е, когато изследвате човека според духа. Няма да стигнете до свободата. Тя е разположена вътре в равновесната точка между двете.

Това е теорията. Но практиката е следната, че при даден човек, който е застанал пред Вас в някакво трудно житейско положение, Вие ще трябва да решавате, дали можете да го държите отговорен за неговите постъпки. Тук въпросът става практически, дали този човек може да си служи със своята свободна воля или не. По какъв начин можете да решите това? Чрез това, че Вие можете да прецените, дали неговата духовна и физическа конституция са в равновесие. И в двата случая може да дойде както лекарят, така и пасторът. Ето защо в обучението на лекаря, както и на пастора трябва да се съдържа разбирането на онова състояние, в което човекът или е в равновесие между дух и природа, или това равновесие е изместено.

Никога не би могло да се решава чувството за отговорност у дадена човешка личност по друг начин, освен според задълбоченото познание на човешкото същество. Въпросът за свободата, свързан с въпроса за отговорността са възможно най-дълбоките.

Тук утре ще направим връзката и ще продължим. Ние ще видим, кое от една страна ни води към здравето и от другата ни води към патологичното.

ЧЕТВЪРТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 11 септември 1924 г.

Скъп мои приятели!

В днешното ни разглеждане ще вмъкнем една глава Антропософия, която пред любителите няма нужда да бъде разглеждана в такива подроб-

ности, но то която ние ще имаме нужда, ако желаем да продължим разискванията за здравата отговорност и за болестната, патологична безотговорност, както това е важно да бъде познавано от лекаря, а така също и от пастора.

Преди всичко друго е особено важно да вникнем във въпроса: *кое в човека всъщност е унаследено, кое произхожда от наследствената линия, и кое не е унаследено, но трябва по друг начин да бъде вложено в човешкото същество?* От това, да сме във състояние да различаваме тези две съставни части на човешкото същество, от това зависи изключително много за преценката на здравия и на болния човек. Когато човек от духовно - свръхсетивните светове навлезе в сетивния свят, т.е. когато се осъществи връзката между това, което му се дава изхождайки от наследствеността, когато това се свърже с другото, което той донася със себе си изхождайки от предишни земни съществувания и от престога между смъртта и едно ново раждане, тогава ние виждаме, как човекът, отначало като дете, развива себе си от ден на ден, от седмица на седмица. Но докато не погледнем на четиричленния човек с неговото физическо тяло, етерно тяло, астрално тяло и Азово устройство, дотогава няма да бъдем в състояние да разбираме това развитие, тъй като не можем да прозрем, в каква степен отделните части на човешкото същество, които имат съвсем различен произход, и които идват от различни светове, в каква степен те вземат участие в това развитие.

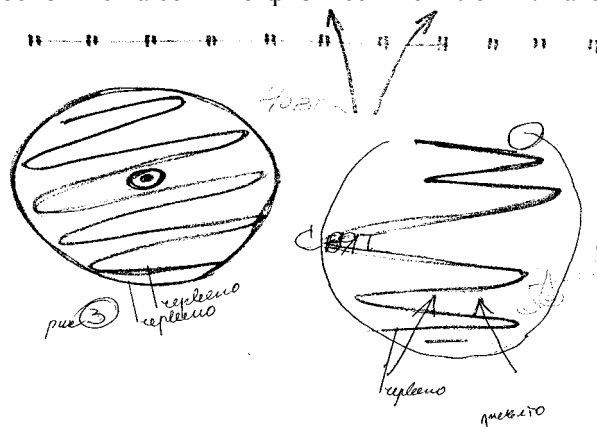
Човекът преди всичко има своя физически организъм. Най-очевидното явление в този физически организъм е, че в рамките на този организъм в първия период на своя живот до смяната на млечните зъби, човекът получава своите постоянни зъби, които той подменя, сменявайки млечните зъби. Смяната на зъбите е най-крайния случай на нещо, което бива сменяно. Защото в действителност, материално, човекът носи в себе си онова, което е получил като физическо тяло в детството си, с раждането си, носи го само до смяната на зъбите. Ние непрекъснато изхвърляме физическа материя от своята форма. Процесът е по-сложен, отколкото, ако искаме да бъдем точни, бихме могли да си представим, при което бихме казали: *между 7-та и 8-та година човек изхвърля цялата физическа материя от себе си и я подновява.* Има нещо съвсем вярно в това, но е необходимо да разгледаме единствено самата смяна на зъбите и ще открием, че трябва да си представим нещо модифицирано. Защото ако нещата бяха верни в тази абстрактност, то на всеки 7 години на нас би трябвало да ни никнат нови зъби. Но това не става така. Те поникват само веднъж. И зъбите спадат тъкмо към онова в човека, което след еднократна смяна вече не подлежи на подмяна. Зъбите в най-пълния смисъл принадлежат на човека. Но изобщо човешкото развитие на Земята про-

тича така, че колкото по-стар става човек, все повече и повече той задържа нещо от старата физическа материя в себе си. Наистина, на 7-8 годишни интервали се осъществява подмяна на повечето части на физическата материя, но в човека ние трябва да се отличаваме това, което въпреки всичко остава; *на 7 години това са само зъбите, които поникват и след това остават, но след последващите ритмични повторения на преходните периоди в човешкото същество, непрекъснато остават части от материалното, които не биват подменяни, макар между 7 и 8 години по-голяма част от човека да подменя изцяло своята материя.* Така че за първите 7 години може радикално да се каже, че човекът изхвърля материя, която е имал, когато се е родил, че нищо не задържа от нея, но задържа за себе си действащите и градящи сили в нея, които съвсем ново придобитата материя през първите 7 години така си присвоява, че именно чрез подмяната на зъбите човек осъществява обновлението на своето физическо тяло чак до самите зъби. С това обаче, скъпи мои приятели, става разбираемо, че същинският принцип на унаследяването, тъй както си го представя днешната естествена наука, важи само за първите 7 години. Само в тези първи 7 години от живота нещата стоят така, че качествата, които носи в себе си, човек ги е получил унаследени от своите родители и прародители. За тези първи 7 години от живота физическото тяло представлява в известна степен модел, по който работещият в човека ваятел, състоящ се в тези години от етерното тяло, от астралното тяло и Аза, изработва едно ново физическо тяло. Тъкмо това виждаме тук, как работят заедно, бих желал да кажа, как в едно художествено творческо взаимодействие излиза наяве това, което човекът внася от духовните светове: *своята индивидуалност, своята същност и това, което е получил унаследено.* Ако по отношение на вътрешната си индивидуалност човек е силна натура, ако е донесъл със себе си една вътрешно интензивна, силна астралност и силна Азова същност, които от своя страна засилват етерното тяло, тогава ние виждаме да израства пред нас един човек, който, изхождайки от своята вътрешност, слабо се придържа към модела, придържа се към модела само по отношение на общите форми. За този, който има усет за действителните форми, за него ще стане ясно, че естествено, тъй като е необходимо да бъде спазен общия човешки модел, тъй като все пак е налице афинитет към човешката форма, която получаваме унаследено - черти от нея остават и след смяната на зъбите - но за едно по-фино наблюдение е ясно, как у вътрешно силни индивидуалности след смяната на зъбите настъпват съществени изменения, дължащи се на обстоятелството, че силната индивидуалност в слаба степен се придържа към модела, даден и чрез наследствеността.

Когато изследваме такава една индивидуалност, като тук често позова-ната Св. Терезия, то поради споменатата вчера силна индивидуалност тъкмо при такива натури ще открием, как през първите 7 години от жи-вота те наистина много приличат на своите родители, но как през 9-та и 10-та година от живота те приемат форми, които озадачават, защото ед-ва тук същинската индивидуалност оформя себе си. Така унаследяване то в строгия смисъл на думата е валидно само за първия период от жи-вота, и това, което по-късно ни се струва като нещо унаследено, в дейст-вителност не е унаследено - то трябва да бъде разпознато - това е рабо-тата по модела, който е унаследен. Това, което бива изработено, малко или много наподобява на модела. Но това не е унаследено, то е изваяно по модела на унаследените белези. Обикновеният природоизследовател открива, че нещата продължават с обичайните принципи на унаследява-не. Този, който вниква в същността на човека, знае, че в сравнение с пе-риода преди смяната на зъбите, след тяхната смяна, по отношение при-ликата с родителите, качествено, възниква нещо съвсем различно. Преди смяната на зъбите това наистина са силите на наследствеността. След смяната на зъбите това са сили, които работят по модела. За целите на едни точен възглед не можем да кажем, че това, което човек носи в себе си между 7 и 14 години, т.е. между смяната на зъбите и половото съзря-ване, че човек го е унаследил, както бихме могли да кажем, за някой, ко-йто седи в галерията и портретира Сикстинската мадона, както бихме могли да кажем за него, че неговият портрет е получил качествата си чрез унаследяване от окачената в галерията мадона. Така е, че човек по-чти може да повярва на това.

Но сега Вие виждате, във какъв вид работа главно участва етерното тяло, каква е работата на етерното тяло; *защото в тези години до смяна-та на зъбите астралното тяло и азовото устройство все още слабо участвуват в работата.* По модела етерното тяло извайва едно ново физическо тяло. Защо прави той това? Въпросът е поставен странно, за-щото не можем да поставяме този въпрос защо? на природата. Но това и ще бъде само един реторичен въпрос. Защо природата прави това? Тя го прави по причина, че такъв, какъвто е човекът изобщо със цялата своя същност през първите 7 години от живота, той все още не е в състояние да възприема друг вид впечатления от външния свят, освен един съвсем особен вид впечатления. И тук ние се сблъскваме с една много важна тайна на човешкото развитие, с една тайна, която отговаря на въпроса: *какво всъщност възприема детето?* Това, което е отговорът на тези въ-проси, е много далече от представите, които хората имат днес. Но Вие все пак ще разберете, какво имам предвид, когато представям нещата по този начин.

Между смъртта и едно ново раждане, респективно едно ново зачатие, човекът живее в духовния свят /Виж рис. №3 горе /. В този духовен свят той е обкръжен от реалности, съвсем различни от тези, които можем да открием тук във физическия свят. Това един съвсем различен свят. Човекът излиза от този свят, чиито закономерности бихме обозначили тук чрез тези линии /бяло/, и от този свят той навлиза във физическия свят /жълто/, и продължава своя живот във физическия свят със своето физическо тяло, което е получил, но в този физически свят продължават да действуват, ала скрито поради човешкото сетивно виждане, същите сили, които са тук /червено/. Когато гледате едно дърво, скъпи мои приятели, в него действуват същите духовни сили, пред които Вие се изправяте между смъртта и едно ново раждане, само че те са скрити, потулени от физическата материя на дървото. Навсякъде във физическия свят, в който пребиваваме между раждането и смъртта, духовните сили действуват също в основите на сетивно-физическите явления. Така че трябва

да си представим дейността на духовния свят продължена в света, който изживяваме между раждането и смъртта. Ала през първите 7 години от живота нещата стоят така, че в действителност, с цялата си същност, детето не може нищо друго да обедини така, както обединява това духовно, във всичките му цветове, във всички форми, в цялата му топлина, в цялата му студенина. Когато навлезе във физическия свят, детето напълно възприема продължението на духовните действия, след това във все по-слаба степен до смяната на зъбите. Сетивното усещане - на това се обръща малко внимание - представлява за детето нещо съвсем различно, отколкото за възрастния човек. За детето сетивното усещане представлява нещо изцяло духовно. Ето защо - както казвам в педагогиката - когато детето има до себе си един разгневен баща, то не поглежда със съзнание на гневния жест, но то вижда моралното вътре в жеста, то е, което преминава в неговото тяло. Така че във времето, в което детето

работи със силите, с които по модела си изгражда физическото тяло, което сега е негово собствено, в основата си през този период от време детето е изцяло ориентирано към духовните основи, то работи, изхождайки изцяло от духовността. Но какво означава това? Какво действа в действителност, когато действа духовността? Видимо в останалите усещания действуват цветове, форми, студ, грапавост и гладкост. Но какво действа в действителност? В действителност действа само онава, което по някакъв начин има нещо общо с някаква Азова природа. На детето му правят впечатление само скритите духовни същества, имащи нещо общо с някаква Азова природа, т.е. преди всичко духовните същества от по-висшите йерархии, от човека нагоре, но също така и груповите души на животните, груповите души на елементарните същества. В действителност всичко това действа върху детето, и изхождайки от тези духовни сили, от тези величествена духовна динамика, според модела, то формира своето второ тяло, което постепенно нараства, и което в степента, в която се осъществява смяната на зъбите, съществува като едно второ тяло. Едва това е тялото, което човек си изгражда след раждането като свое първо собствено тяло, и което, като физическо тяло, е изградено изхождайки от духовния свят.

Виждате ли, в тази възраст има един съвсем особен вид закономерност във всичко, което действа в детето, в цялата непохватност, в цялата неориентираност, с които детето се проявява душевно, с които детето се движи, дължащи се на обстоятелството, че детето непрекъснато трябва да се приспособява към физическия свят, тъй като все още полунесъзнателно и съноподобно около детето живее онзи свят, в който детето всъщност все още е поставено - духовният свят. Някога, когато медицината ще е добила своята правилна духовност, в това взаимно търсене между духовния и физическия свят през първите 7 години от живота, хората ще виждат истинските дълбоки причини за детските болести, и ние ще получим немалко яснота върху това, което днес, когато потърсим в медицинските трудове, го намираме само с голословни обяснения. Това са само голословни обяснения, формални обяснения, които всъщност не ни отвеждат до никаква реалност.

Етерното тяло е, което изцяло се занимава с това през първите 7 години от живота; *ето защото спокойно развива онези способности, които притежава през вторите 7 години от живота, самостоятелни способности на етерното тяло, и клонящите повече към интелекта паметови способности.* Който има очи за това, той вижда голямото преобразяване на духовния живот когато първият жизнен период от 7 години започва да преминава във втория. Етерното тяло бива отбременено със своята работа, която е трябвало да извършва - в пълния смисъл на думата - за

изработването на второто тяло. Етерното тяло бива отбременено; *и това че бива отбременено, това ние виждаме точно едва след като знаем, че на 40 години на човек не му поникват отново зъби, но че остават тези, които той има, но че във физически-материалната природа /на човека/ остават и други неща.* Това, което остава, но което през първите 7 години от живота също е трябвало да бъде подменено, то е, което отбременява етерното тяло, което се освобождава в етерното тяло. Количествено това е нещо малко, ала качествено това е нещо невероятно важно. Това е, което след това добива огромна активност под формата на душевни качества. Това, което човек си спестява чрез обстоятелството, че няма нужда да си изгражда трети зъби, чрез това, че много други неща, които по същия начин, както и зъбите, биват изградени от еволюцията, а сега няма нужда да се формират наново, благодарение на това обстоятелство нещо от етерното тяло остава излишно. Това, което остава - което в първите 7 години от живота се е вляло във физическото развитие - то сега изостава от физическото развитие, действа само душевно, както всъщност и отговаря на същността му. С помощта на способностите, към които Вие, като учители се обръщате в училището, за да ги развиете, с тях детето трябва да осъществи голямото превръщане на млечните зъби в постоянни и много други неща. Със силите, които детето си спестява, защото няма нужда да формира тези зъби, с тези сили то започва да развива способностите на своята душа. Това се извършва в дълбините на човешката природа, така че през първите 7 години от живота, душевното е разположено изцяло вътре във физическото развитие, което развитие ние трябва да възприемаме както като духовно-душевно, така и като физически-телесно. През първите 7 години от живота на човека, в пълния смисъл на думата, ние виждаме как духовното действа в тялото.

Добре, но как се отнасят това спрямо общата световна еволюция? Виждате ли, силите, с които душата работи през първите 7 години от живота, в рамките на Космоса тези сили са Слънчевите сили. От Слънцето се излъчват надолу не само физическо-етерни слънчеви сили, но от Слънцето, във физическо-етерните слънчеви лъчи се излъчват сили, идентични с онези, с които нашето етерно тяло обновява своето тяло през първите 7 години: *това, което действа тук - това е слънчевата същност.* Погледнете детето, както, изработва своето второ физическо тяло! Всичко това са сили, абсорбирани от Слънчевата светлина. Трябва да разберем как е поставен човекът, по начина, по който описах това, със смяната на зъбите, освободи определени етерни сили, които сили от своя страна действуват обратно върху астралното устройство и Азовото устройство, тогава, през втората епоха на своя живот, човек става достъпен за това,

за което изобщо не е бил достъпен през първата епоха: *той става достъпен за лунните сили.*

Слънчевите сили са етерните сили за първите 7 години от живота, Лунните сили, за които човек става достъпен след смяната на млечните зъби, те са идентични със силите на неговото астрално тяло. Така със смяната на зъбите от Слънчевата сфера - в която продължава да пребивава, защото тя продължава да действа - човек преминава в Лунната сфера, и така, между смяната на зъбите и половата зрялост и човекът работи върху себе си с помощта на Лунните сили. Сега, чрез Лунните сили, човекът си изгражда своето второ собствено и своето земно тяло, в което вече не биват подменяни толкова много неща, както става това през първата епоха от живота, но все пак доста неща биват подменени. Но отново остават излишни сили, сега с астралната природа. Те така променят душевния елемент, както душевният елемент се променя в периода на половата зрялост. Тези сили биват освободени от работа над тялото, така че сега човек навлиза в половата зрялост, в една епоха от живота, когато в областта на душевното той си освобождава това, с което е трябвало да работи над своето физическо тяло в периода между смяната на зъбите и половата зрялост.

Така през първата епоха от живота ние работим най-вече с това, което идва до нас от Слънцето, а когато детето дойде при нас в училището между смяната на зъбите и половата зрялост, тогава това са Слънчевите сили, които сега са се освободили за душевния елемент. Това е великото, мощното в разбирането на човешкото развитие, че когато формираме душата на детето между смяната на зъбите и половата зрялост, тогава имаме работа с чисти Слънчеви сили. Детската душа е така сродна с онова, което живее в Слънчевия лъч, че на човек му се разтуптява сърцето от това познание, познание, което сгрива с истинска светлина това, което става между човека и Космоса.

В тази втора епоха от живота Лунните сили биват употребявани все още за телесното, все още не са освободени от душевното. Те се освобождават с настъпването на половата зрялост, тогава те започват да участвуват в душата, и преломът, който се извършва в душата с настъпването на половата зрялост, се дължи на обстоятелството, че Лунните сили са се просмукали в душевното, така че това, което човекът извършва в действията си след половата зрялост, представлява взаимодействие между Слънчеви и Лунни сили.

С това ние поглеждаме в дълбините на човешкото развитие, и се отучаваме да говорим за наследствеността в този смисъл, в който прави това грубата естествена наука, но с това поглеждаме и към другата страна, към това, което живее в детските действия на човека. В детското чове-

шкото действие и в детското човешко мислене живее Слънцето. Та нали Слънцето е, което свети срещу нас от камъка, защото той няма светлинни сили, той само ни отразява слънчевата светлина. Това природоизследователят признава, но това е най-малкото, най-абстрактното, скъпи мои приятели. Между 7-та и 14-та година от живота на детето също отразява срещу нас Слънчевите сили. Тъй както в камъка можем да се обърнем към светлината като към отразена светлина на Слънцето, така и това, което детето прави във втората епоха от своя живот, ние можем да определим като Слънце. Слънцето не е само там, където ни се явява концентрирано. Този физикален възглед, че Слънцето е само *тук* /Виж рис. №3, ляво/, прилича на възгледа на човек, който вижда в чинията супа, а по средата едно петно мазнина, и е на мнение, че само мазнината - това е супата. Да, нашите физикални възгледи са често пъти детински, и когато ги разкрием, такива, каквито са, тогава хората се смеят. Само можем да си пожелаем да се смеем по-често в лицето на действителността. Защото наистина е смешно това, което днес бива разглеждано като наука. Ако приемем петното мазнина за супа, това е същото, както ако приеме Слънцето горе за петно на Слънчевата светлина, докато като супа изпълва целия свят.

С това отново се открива погледът за взаимовръзката между Лунните сили и силите на размножението. Защото сега силите на размножението също така постепенно формират това второ собствено тяло, което бива изградено между 7-та и 14-та година от живота и което е готово, когато настъпи половата зрялост. Така че това, което човек в това време възплъщава в себе си като сили на размножаване, това именно е Лунното въздействие. Силите на размножаване са изцяло свързани с Лунните въздействия, те са резултат на Лунни те въздействия.

Сега, след половото съзряване до началото на 20-та година човекът стига до там, да формира своето трето собствено тяло - погледнато външно - своето четвърто тяло. В по-късните години периодите на времето не са така строго разграничени, както са периодите на смяната на зъбите и на половата зрялост. Все повече субстанция изостава, втвърдява се в човека, превръща се в траен скелет. Наистина, постепенно все повече неща в човека се превръщат в траен скелет. Колкото по-стар става човек, толкова по-малко материя от костите бива отстранявана и подновявана. И в останалия организъм определени части имат нужда от повече време за своето изхвърляне, отколкото други; *и е ясно от това, че за зъбите просто важи: след като вече сме ги получили за втори път, то по отношение на това, дали ще ги имаме и в по-късна възраст, ние зависим от това, колко време ще издържи нещо, което вече е готово, тъй както за един нож, който притежаваме ние зависим от това, колко време ще*

издържи ножа. Ножът не може да подновява своята материя. В съществена си част зъбите също не могат да правят това. Наистина, всичко е движение, съществува обновяване, но всичко вече се насочва към стадия на необновяването, и така в зъбите ние имаме нещо, в което жизненият процес се осъществява съществено по-бавно, отколкото в останалия човек, много по-бавно по отношение на интензитета, и по тази причина в обратното съотношение, що се отнася до качеството на трайността, те по-бързо се развалят, преди да се развалят другите части на човешката природа, които непрекъснато могат да подновяват себе си. Но ако зъбите бяха подчинени на същите закономерности, както много други части на човешката природа, тогава не би имало зъболекари. И ако другите части на човешката природа бяха подчинени на същите закони, както зъбите, то всички ние, в нашата модерна цивилизация, бихме умирали доста рано. И вероятно тази част от Швейцария, за която казват, че зъболекарите в нея имат много работа, защото зъбите на хората там лесно се развалят, вероятно тази част не би била така населена с хора, защото тя би била считана за място на ранна смъртност. Така са свързани нещата. Така виждате - през първите 7 години човекът действа в своята вътрешност със силите на Слънцето, през вторите 7 години от живота - със силите на Луната. След това Слънчевата сила остава, а Лунните си ли се вмесват допълнително. През третите 7 години от живота, от половото съзряване до 20-те години, в човешкото същество биват приети много фините сили на останалите планети от планетната система. Тогава в растежния процес на човешкото същество се проявяват другите планетни сили, и тъй като те действуват върху човека по-слабо, много по-слабо от Слънцето и Луната, затова и нещата, които човек приема в себе си, външно са много по-слабо видими. Докато между 14-та и 21-та година от живота планетните сили все още имат работа във човешкото тяло - в началото на 20-те години ние вече не забелязваме така ясно как тези сили започват да действуват вече в областта на душевно-духовното. Планетните сили са тези, които започват да действуват в душевно-духовното, и този, който има поглед върху нещата, той разглежда човека така, че в това странно преобразяване, което човекът претърпява в начало то на 20-те година, той забелязва: *до този момент чрез човешките постъпки са говорели само Слънцето и Луната, сега тази слънчева и лунно активност модифицира планетните сили.* Грубите методи на хората, грубото наблюдение има слаб усет за това да прозре това преобразяване, ала то съществува.

Ето виждате ли, истина е, че за този, който наблюдава човека по отношение на здраве и на болест, за него е необходимо познанието на тези взаимовръзки. Защо то какво знаем ние всъщност за човека, да кажем, за

неговата 11-та или 12-та годи на от живота, ако не знаем, че в него работят Лунните сили.

Сега обаче вътре възниква въпросът: *как продължава това по-нататък?* По-късно, когато частите, подлежащи на подновяване стават все по-малко - човек по-късно отново трябва да обновява нещата. Но виждате ли, до 21-та, 22-та година в човешкия растеж действуват Слънцето, Луната, планетарната система. След това, до 28-та от живота действуват и констелациите на неподвижните звезди; *това вече съвсем убягва наблюдението.* Едва чрез мистериината мъдрост човек вижда отражението на цялото небе от неподвижни звезди в човека между началото на 20-та и края на 20-те години. След това светът става суров. Той вече не желае да работи в човека; *светът става суров.* За това своеобразно отношение на човека спрямо света в неговата 28, 29-та година от живота, за това, че светът става суров, за това днешната наука надали знае нещо. Това Аристотел все още го е преподавал на Александър /Велики/, като е казал: *тогава като хора ние се сблъскваме с кристалното небе, и то е твърдо и сурово.* С това кристално небе, намиращо се отвъд сферата на неподвижните звезди, добива своето значение и своята реалност за човешкия мироглед. С това човек започва да разбира, че когато достигне до края на 20-те години, той вече не може да открие сили във Вселената, чрез които да обновява себе си. Но защо не умираме на 28 години? Този свят, който ни окръжава, той би ни оставил да умрем на 28 години. Наистина, който вижда връзката на човека със света, той сега поглежда на света със съзнанието: *О, свят, та ти ме подкрепиш всъщност само до края на 20-те години!* Но виждайки именно това, ние започваме да разбираме истински човека в неговата същност.

Защото какво става с него сега, когато го напуска по отношение на формообразуващите сили, които той изгражда в себе си? Какво става сега? В този своеобразен миг, когато с 28-та година човекът ясно започва да показва, че старите сили съвсем не са западнали, в този миг става следното: *някои хора още от този момент започват да линейт; други продължават да съхраняват отлитащите растежни сили.* Самият Гьоте, измервайки точно ръста си, установил, че е станал по-нисък, тогава, когато започнал продължението на втората част на своя "Фауст". Тогава той измерил ръста си. Но той започнал да запада много по-рано. Виждате ли, от този момент, когато светът ни напуска, ние трябва сами да се погрижим за своето обновление изхождайки от силите, които сме приели до този момент. Но тъй като частите, подлежащи на подновяване стават все по-малко и по-малко, ние не можем да работим за нашето ново възплътяване в този грандиозен мащаб, както детето работи чак до своите зъби, тогава, когато по модела изгражда своето собствено първо

тяло. Но от Слънцето, Луната и звездите ние сме събрали много сили, които са ни нужни, които носим в себе си, тъй като от 28-та си година *ние* започваме да се грижим за обновлението на нашето физическо материално тяло. Тогава по отношение на човешката същност в нейната форма ние ставаме хора, стъпили здраво със собствените си нозе на земята. Ала с това човекът, стъпилият здраво със собствените си нозе на земята човек, забързан към тази точка във времето, която след това той подминава, с това човекът притежава една точка във времето, към която той се стреми, която той надраства, на която аз още вчера обърнах внимание от една друга гледна точка /Виж рис. №3, средата/. Ако мога да нарисувам това така, то от своето детство, когато поема в себе си много сили от света, човек се стреми все повече и повече към такава една точка, разположена в края на 20-те години, когато той престава да осигурява своя растеж с помощта на силите от света. Каквото прави от този момент нататък това той прави със силите на собственото си тяло. Тук в средата има една точка, където човекът престава да преработва в себе си космическите сили и където започва да си създава сили от собственото тяло. Естествено в действителния живот това не е така ясно разграничено, както в схематичното представяне тук.

В живота често, още в ранното детство, бих желал да кажа съществуват преждевременни въздействия, изхождащи от собственото тяло. Това ние забелязваме чрез някои патологични явления у детето: *чупливост на костите, но също така и мастни натрупвания у детето; но тази е връзката, която стои отзад*. Във всеки миг от своя живот човек или се стреми към тази точка или той бяга от нея. Вие лесно ще видите, че това е един вид нулева точка, един вид хопомохлион, един вид нулева точка, чрез която във времето ние сме застанали между себе си и света. В своята вътрешна динамика ние имаме непрекъснато един стремеж натам или стремеж да се отдалечим от там, Това, което се извършва в човека, когато той се стреми към тази нулева точка или се стреми да се отдалечи от нея, това всъщност е стремеж да се приближим към една нула или стремеж да се отдалечим от една нула. Това е нещо, което ние извършваме по посока на нищото. Ние се стремим към точка, където светът вече не действа и където човекът все още не е започнал да действа. Между двете съществува един вид нула. Тук ние имаме нещо в себе си, което е ориентирано към една нула. Това е, което ни прави свободни същества, носещи отговорност. Това, че ние сме свободни същества, носещи отговорност, е обосновано в човешката конституция, тъй като в преминаването от света към себе си ние преминаваме през една нулева точка, както оста на везната от дясно на ляво, и от ляво на дясно минава през една нулева точка, която точка не се подчинява на законите, на ко-

ито е подвластна останалата част от везната. Можете да си представите, ако тук имате една везна /Виж рис. №3, дясно/, че *тук* са валидни механичните закони, които Вие сте изучавали, *тук* важат механичните закони, и те придават на везната една определена конфигурация, или така, че това тук е горе - това долу, или обратното. Това са законите на везната, на лоста. Но ако вземете тази точка - Вие можете да премествате везната, останалата и конфигурация, поради механичните сили тя е навсякъде една и съща, където и да пренасяте везната - тази точка е свободна; *нея вие можете да премествате, сякаш тя изобщо не е свързана с везната, везната остава съвсем недокосната от нея.* Така, когато човекът залови себе си със своето душевно изживяване в точката, към която преди това се е стремил, но от която след това той се стреми да се отдалечи, тогава Преди това в него е действувал светът, след това действува самият той - човекът. А тук не действува нищо. Но в тенденцията натам или оттам навън може да изживее в себе си онова в човека, което не се определя нито от природата, нито от света; *там, където е разположен хипомохлионът, там с изходната точка на неговата свобода.* Тук ние разбираме отговорността.

И така, ако например при един 35 годишен човек искаме да определим степента на неговата отговорност, но обективно, изхождайки не просто от лаицизмът и от дилетанство, то ние ще трябва да се запитаме: *може би тук действува по-силно нещо от онова, което по един ненормален начин е формирало себе си до точката в края на 20-те години, и тази точка е разположена малко или повече към младостта или повече към старостта?* Човекът е в пълната си отговорност, когато тази точка е нормална, когато, според жизнената изява на човека, целият човешки живот може така да бъде преценен, че да кажем - тази точка е нормална! Ако тази точка е разположена силно по посока на младостта, това означава, че светът твърде рано престава да въздействува върху човека, т. е. ако светът твърде рано престане да действува върху човека, тогава такъв човек трябва да бъде изпитан по отношение на това, дали, макар и леко, макар и в слаба степен, не страда от натрапчиви идеи, дали не се поддава лесно на душевно детерминиране, така че да не можем да му приписваме пълната отговорност за неговите дела.

Ако тази точка е разположена твърде късно, ще трябва да се запитаме, дали поради вътрешната си природа човекът не е възпрепятствуван да развие пълната свобода на своята душа, дали не е физически твърде силно детерминиран, и по тази причина отново да можем да му припишем пълната отговорност.

Но реално призвани да преценяват във финия смисъл всичко това са лекарят и пасторът, които трябва да знаят, че развитието на човека може

така да бъде преценено, че приблизително - на това ние ще се спираме още, защото към пасторска та медицина спада и една дълбока физиогномия - изхождайки от фигурата на човека, ние ще можем да кажем дали той живее в равновесие, и дали неговият жизнен хипомохлион е разположен на правилно място, това означава в правилната точка от времето, дали тази точка не е настъпила по-рано или по-късно.

Това са неща, които древната мистерийна мъдрост е разглеждала като много важни при преценката на живота, това са неща, които са били забравени, но които отново трябва да навлязат в човекознанието, ако това човекознание трябва да упражнява влияние във всеобхватния смисъл на думата и ако трябва да действа по един правилен начин в лекарската и в пасторската област.

Утре ще продължим на тази тема.

ПЕТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 12 септември 1924 г.

Скъпи мои приятели!

Сега става дума за познания, които от една страна ние добихме чрез наблюдението на хора, които, без пряко да имат интуиция, дорастват до въз- приемането на духовния свят и чрез това в целия човешки хабитус показват състояния, които лесно биха могли да напомнят на лекаря за патология, но които в основата си са нещо съвсем различно от обикновените патологични състояния. Дори само по причина, че, както видяхме, патологичното остава в статус насценди и е налице една постоянна, изхождаща от Духа, възможност за лечение, тъй както е случаят с такива личности като Св. Терезия, също и с *Мехтхилд* от Магдебург, но също и при някои мъже-ясновидци.

Когато наблюдаваме тези състояния, в първия стадий ние виждаме пред себе си отпадането на Азовото устройство от цялостното човешко устройство. След това Азовото устройство притегля силно към себе си астралното тяло и в известен смисъл, в будно състояние, го отдалечава от етерното и от физическото устройство. Какво се получава от това? Лесно можете да разберете, скъпи мои приятели, че чрез това човек изпада в един вид съноподобно състояние. Когато разглеждаме духовнонаучно човешкия хабитус, възникнал благодарение на това, че Азът притегля към себе си астралното тяло и не му позволява да навлезе напълно във физическото и в етерното тяло, виждаме, че при това възниква един вид съноподобно състояние. Но отново благодарение на обстоятелството, че поради една особена кармична плътност, както вече подчертах, Азът и астралното тяло са силни, поради това в съня бива внесена една способност за възприемане на духовния свят. Сънят се превръща в едно състо-

яние, от което действително съществува възможността човек да погледне в духовния свят. Това е състоянието, в което съответната личност има усещането за присъствие на същества от духовния свят.

Сега да потърсим противоположното състояние, полярно противоположното състояние. Това полярно противоположно състояние настъпва тогава, когато астралното тяло притегля твърде силно навътре Азовото устройство, което в случая е слабо. Тогава в будно състояние не настъпва просветление, както при ясновидците от типа на Св. Терезия, но обратно - в будно състояние настъпва едно подтискане, едно помрачаване на съзнанието. Настъпва подтискане на съзнанието до състоянието на сън.

Виждале ли, ние не можем да опознаем хората в това състояние по начина, който отбелязахме като подходящ при другите. Хора, които достигат до подобни кулминационни стадии, както Св. Терезия или Мехтхилд от Магдебург, но също и хора, които са многобройни, много по-многобройни отколкото вярваме, и които носят в себе си чувството на духовното, такива личности човек може да опознае ако има нужната заложба или ако е формирал в себе си съответните способности, като е най-добре такива хора да бъдат оставени да разкажат за своите състояния. Извинете, че така го казвам, но такива личности говорят по-интензивно, отколкото обикновените филистери на деня. Техните разкази са много по-интересни и те най-вече разказват неща, които ние не можем да имаме в ежедневието. И така, тези хора наистина са интересни, дори когато се намират в първия стадий. Човек ги опознава, като ги остави да говорят за себе си.

Другите, при които астралното тяло притегля навътре Аза, при тях нещата също остават интересни, ако оставим тези хора да говорят за себе си, но за да разбираме първите, ние наистина се нуждаем от душевната задълбоченост най-вече на пастора. За да разбираме вторите, които са често не по-малко интересни, че сто дори са по-интересни от обикновените ясновидци, които не достигат до там да разбират вторите, за този случай всъщност е нужна вътрешна чувствена сфера на лекаря, възприемащ света с добрия разум и с една средна интуиция. Защото става дума за това, да разберем, какво тези хора не ни разказват, защото това, което те ни разказват, то няма особена стойност. Става дума за следното: *това, което те говорят и вършат, така да бъде възприето, че да можем да го поставим в правилната перспектива спрямо човешкото устройство*. Когато ги попитаме нещо, такива личности наистина показват известна степен на тъпота, и едно нежелание да отговорят на въпросите. Тогава те започват да говорят за нещо друго, различно от въпроса. Но ако уловим това, което те казват за себе си - между тях има и такива,

които непрекъснато бърборят - ако уловим това, което те казват за себе си, в момента човек има чувството, че е застанал пред един словесен поток, даващ на тези хора един особен вид идейна асоциация, както става това по-често при обикновените хора. Ако ги оставим - а такива хора не бива да бъдат разпитвани, при тях трябва да уловим това, което те сякаш случайно разказват - ако оставим такива хора, те ще ни разкажат: *преди 10 години бях веднъж при един селянин*. Селянката ми свари кафе. Селянката ми даде кафе в една чаша, на която отвън бяха нарисувани червени рози. Селянката не можа да ми даде веднага кафето, защото беше забравила захарта в кухнята и трябваше първо да я донесе. След това беше забравила млякото. Него трябваше да донесе от избата и след това сипа около осминка от литъра мляко в кафето и каза: *моето кафе е много хубаво*; и тогава аз казах: *да, вярвам ви, стопанке*. И така продължава; *такъв човек разказва подробности, отнасящи се до отдавна изминали неща, при което се достига до невероятни детайли*. Тогава човек достига до идеята: *О, ако имах и аз такава добра памет като този човек!* И човек забравя съвсем, че ако имахме такава памет като неговата, тогава ние не бихме приличали на него. Е да, аз разказвам нещата доста типично и типично съм ги подбрал: *после вие трябва да се ориентирате при съответните по-леки варианти, които ще срещате в живота, и които лекарят особено, среща*. Аз преднамерено разказвам крайния случай, за да видите, за какво става дума.

И така, когато по този начин астралното тяло притегля навътре Азовото устройство, възниква една сила, която обича да възстановява, сякаш автоматично, приетите детайли в паметта, която сила е непрекъснато готова да ги възстановява, но отказва да търси някаква логическа връзка; *тя просто изброява едно след друго нещата, така че човек не може добре да разбере, защо съответната личност в един момент се насочва към едно, в следващия момент - към нещо друго*. Може въпросната личност да разкаже следното: *селянката излезе и донесе млякото; докато тя беше навън аз погледнах към ъгъла на стаята, там имаше едноизображение на мадоната, и това беше същото изображение, както едно друго, което аз видях преди 30 години на едно място, ала там ми поднесоха не кафе, но една вкусна супа*. Може да стане така, че човекът съвсем да се отклони от другия разказ, може да стане така, отново да се върне към него. И така, виждаме, че тук е налице една памет - не логична, но памет, която в отношение пространство-време се стреми с изключителна преданост и с един автоматизиран стремеж към едно себеоткривение. Такава памет има въпросния човек, памет, при която, ако се приближим още повече към нея, ще видим нещо много странно: *ще видим на какво почива всичко това в един още по-дълбок смисъл*. Ще видим, че

този човек изпитва известна радост от определени звукосъчетания, които той си е присвоил, когато е изживявал тези неща. И сега забелязваме, че той се радва когато отново произнасяме тези звукосъчетания. Накратко, забелязваме, че тук става дума за едно завръщане към езика, който бива задържан паметово, изключвайки мислите - не с пълното изключване на мислите, но все пак с изключване на мислите.

От друга страна забелязваме и промени във волевата сфера. На тях също трябва да обърнем внимание, защото чрез тях ние постепенно достигаме до истинските патологични състояния, които могат да възникнат и за което след това ще трябва да говорим. Забелязваме следното: *отново трябва да сме бдителни, защото ако по някакъв начин подходим към такива хора, ако ги подканим да ни последват, да извършат това или онова, за да можем да видим нещо в тях - всичко това няма много да ни помогне, защото такива хора стават силно вироглави, не желаят да се подчиняват, не желаят да отговарят на въпросите, които им поставяме, не желаят да изпълняват нищо.* Но ако подходим с помощта на някаква, събрана отвън, така че да можем да сглобим нещата, които сме научили от околните хора или по друг някакъв начин, тогава ще забележим, как такива хора например по едно определено време от годината усещат в себе си волевия импулс да скитат, да обхождат дадена местност. Често това е една и съща местност, която те желаят да обхождат, и този вътрешен волеви импулс е толкова силен, че ако приложим някакви негативни методи, за да разберем какво става в тези хора, тогава можем да забележим например следното. Да вземем един чревоугодник; *има такива хора, които изпитват голяма радост от храната.* Да спрем такъв един човек по време на неговото скитане и да му предложим изключително богати ястия, от които той ще изпита огромна радост. Най-много можем да постигнем да го задържим на първия, на втория ден, когато това ще го отклони от целта на пътешествието, която той си е поставил. След това този човек става неспокоен. Можем да видим, че той желае вкусната храна, защото знае, че ако продължи пътуването си, на следващото място по време на пътешествието ще му бъде дадено нещо отвратително за ядене - това той знае много добре. Паметовите му способности са грандиозно развити. Но той става неспокоен, желае да продължи, защото той не може да приспособява себе си, със своите волеви решения, към непосредствените външни условия. Тъй като от една страна не може да се приспособи към непосредствените сетивни впечатления, но изхождайки от словесното си богатство, възпроизвежда всевъзможни неща така от друга страна той не може да се приспособи към вграждането на своята система воля-крайници във външните жизнени условия. Той желае да следва единствено подтика на собствената си воля, който

подтик го ръководи отвътре по един съвсем определен начин. Виждаме, че той е изгубил всичко, и в една слаба степен е налице само това, което зависи от Азовото устройство, налице е за да свърже човека с външния свят. Сетивата му биват притъпени, неговият волеви импулс не му позволява да вмести в себе си по правилен начин в света. Той желае да следва своя импулс, който именно е последица от това, че Азът е притеглен надолу в астралното тяло.

Виждате ли, на такива хора, ако си взаимодействуват медицинския подход и всеотдайната любов на теолозите, на такива хора бихме могли да помогнем изключително много, само не чрез незабавна терапия, по следния начин. При такива хора е налице един съвсем определен факт. И за да достигнем този факт, ние разглеждаме живота на тези хора в периода между смяната на млечните зъби и настъпването на половата зрялост. Ако разглеждаме такъв човек с груби сетива, по правило няма да забележим нищо отклоняващо се от нормата. Човек би могъл дори да се зарадва, когато види колко преждевременно помъдрели са такива деца, колко умни, колко ужасно умни са и какви умни отговори дават. Но трябва да бъдем внимателни тъкмо пред лицето на тези умни отговори между 7-та и 14-та година. Защото такива хора, които са свръхумни в тази възраст, те вземат нещо от своето развитие, което трябва да преминат след настъпването на половата зрялост, и го пренасят във втората епоха от своя живот между смяната на зъбите и настъпването на половата зрялост. Така се осъществява това, което току що описах. Астралното тяло, което едва *след* настъпването на половата зрялост би трябвало да притегли към себе си Аза, за да може в началото на 20-те години Азът да разгърне себе си напълно, то, астралното тяло притегля надолу Азовото устройство още в периода на смяната на зъбите, или от 9-та, 10-та, 11-та година; *и тогава ние забелязваме тази свръхнормална умност и първоначално и се радваме*. Но когато дойдат следващите години, 18-та, 19-та, 20-та година, тогава Азовото устройство е нахлуло вече твърде дълбоко в астралното тяло. И тогава е налице състоянието, което описах, и възникват явления, за които вече Ви разказах. И така, става дума за следното, такъв един човек, който в описаната възраст ни обезпокоява със свръхмерната си умност, такъв един човек трябва да бъде лекуван по определен начин. Преди всичко настъпва следното положение - след като дадохме характеристиката, ще чуем и някои указания за това, какво трябва да се прави в отделния случай - положението, в което лекарят и пасторът трябва да посъветва педагога, за да може същият да разбере, какво от своя страна трябва да направи той за набелязаната възраст. Засега обаче искам да продължа характеристиката. Сега става дума за следното, да свържем помежду им разглежданията от последните дни.

Но може да настъпи и следното - етерното тяло от своя страна да привлече твърде силно към себе си съединението между астралното тяло и Аза и в будно състояние астралното тяло и Азът да се вмъкнат страшно силно във физическото тяло и в етерното тяло. Тогава възникват състояния, които, вътрешно погледнати, ни се представят така, че астралното тяло е нахлуло твърде дълбоко в органите и не може да се свърже с тях. Това е състояние, което е също патологичен обратен образ на едно ясно-видско състояние, подобно на това при Св. Терезия, както първото състояние, което описах, е един патологичен обратен образ на състоянието в което е налице чувството за присъствие на духовни същества. От една-та страна ние имаме внасянето на будния сън в ясното съзнание. При такива личности, каквито описах, ние виждаме противоположното: *пренасянето на сънищата в будния живот, с тези странични явления, за които говорих*. И тъй като всъщност това е едно будно състояние, възникват не сънища, но възниква един активен съноподобен живот, изразяващ се в това говорене, за което разказахме, и в онова интимно, свръхмерно обръщане на волевите импулси по посока навътре. Това е патологичният обратен образ на съня; *тук вътре е налице активност, вместо пасивност, която живее в съня*.

Сега имаме второто. Имаме пред себе си привличането на Аза и на астралното тяло от страна на етерното тяло. Със своя Аз, с астралното тяло и с етерното тяло човекът хлътва много силно във физическото устройство, но това физическо устройство не може да приеме нещата в отделните органи. Във всички възможни органи остава неизразходваната астралност, която не може да се свърже правилно с органите. Възниква патологичният образ на нещо, което ние разгледахме като втори стадий при другите, онзи втори стадий, в който в известен смисъл сетивните усещания биват възбудени отвътре, и в който стадий течението поема посока отвътре към сетивното. Сега в обратния образ, това течение се насочва навътре към органите, сега то обхваща устройството, настъпва едно от онези състояния, които настъпват винаги, когато е налице даден физически орган или етерен орган и той бива проникнат от астралното тяло, от Азовото устройство, при което те не могат да се свържат по такъв начин, че да говорим за една наситена връзка на физическото тяло с етерното и с астралното тяло. Нещо от по-висшите части остава излишно в органите. Това, което иначе се излива в сетивоподобното, в сетивно оцветеното видение, което може да бъде откровение на духовния свят, то сега се излива навътре, при което се стреми да захване органите. Вместо външно да обхване духовното, противоположно на сетивното, то се излива навътре, захваща органа, и се изразява в гърчови състояния, във всички онези форми, възникващи при същинската или при маскираната

епилепсия, изразява се в това, че Азовото Устройство и астралното устройство хлътват твърде силно във физическото устройство, което след това придърпва етерното тяло за да се свърже и с него. Тук ние напълно виждаме възможността, първото състояние, което описах, да се развива до това второ, и често в живота настъпва точно това, което би трябвало да бъде предотвратено чрез разпространението на една истинска пасторска медицина. Човек не забелязва първото състояние, намира го интересно. И човек забелязва едва второто състояние, когато то настъпи, когато се появяват гърчове, епилептични явления, и когато се проявява не хипертрофията на спомена в неговите детайли, също не и хипертрофията на волевите импулси, но поради това, че астралното тяло и Азовото устройство биват гласкани навътре, поради несъответствието между астралното устройство и определени органични форми, сега настъпва погасяване на спомена. Вместо както в предходното състояние споменът да е прилепен към детайлите и детайлите само да не са овладени от логиката, но да е налице едно непрекъснато, протичащо в своеволни асоциации течение от спомени, едно лишено от логика течение от спомени - сега ние виждаме един прекъснат спомен; *появяват се бели петна в спомена*. Това може да стигне дотам, такъв пациент да покаже нещо подобно на два вида съзнание. Така например споменът прилепва към горните органи - защото в спомена, в паметта взема участие целият човек - сега споменът прилепва към горните органи, отсъства от долните органи и обратно. В другата част на ритмичното редуване - защото такива неща могат да протичат ритмично - наблюдаваме обратното, горните органи остават бездейни в спомена - участвуват долните органи; *и така, при такъв един човек протичат едно след друго две течения на съзнанието*. В едното състояние на съзнание той си спомня всичко онова, което се е случило в същото това състояние на съзнанието, в другото състояние си припомня нещата от второто състояние на съзнанието; *но такъв човек никога не знае в едното състояние на съзнанието, какво е съдържанието на другото състояние на съзнанието*. В тази област нещата слизат долу.

Виждате ли, тук имаме обратния образ, патологичния обратен образ на онова, което при светеца - използваме този израз, за да имаме термин - днешната медицина няма термин за това състояние - което при светеца настъпва във втория стадий. Около него се появява един свят, който е видим ясновидски, но който има духовно съдържание и той заживява в духовния свят, получава вътрешни впечатления от духовния свят. Другият, патологичният човек е такъв, защото в Кармата му е заложена една слаба индивидуалност, така че тя бива притеглена от телесното, и вместо духовно наситени видения, такъв човек изпада в гърчови състояния,

получава прекъсване на съзнанието, инкоherentност на продължаващия живот и т.н.

Но може да настъпи и едно трето състояние, състоянието, при което поради кармични отношения физическото тяло също е отслабено, тъй както е отслабено цялото останало устройство, така че предишните кармически сили не действуват достатъчно активно във физическото тяло. Виждате ли, при такъв един човек не само биват притеглени от физическото тяло Азовото устройство, астралното устройство и етерното тяло, но настъпва и нещо съвсем друго. При такъв човек настъпва нещо, което аз трябва да опиша по следния начин.

Да приемем, че човек повишава своята чувствителност по посока на сетивата, т.е. по посока на Азовото устройство; *тогава човек става страшно чувствителен спрямо всичко, което нахлува през сетивата, спрямо живите багри, спрямо живите тонове.* Но у хора, чийто физическо тяло е слабо поради кармични отношения, у такива хора настъпва точно противоположното, те не стават свръхчувствителни отвътре, но те стават нечувствителни спрямо физическото тяло, но затова пък всичко това, което във физическия свят е отвън, те възприемат с една гигантска сила откъм другата страна, от страната на волята. Те попадат под властта на тежестта, на топлината и студа. Всичко това действува така, както действува не върху органични, а върху неорганични същества, после то подтиска проявлението на астралното тяло и на Азовото устройство. Те са отвлечени от света; *поради слабото физическо тяло те не се противопоставят със съответната интензивност на вътрешния свят, те са като част от външния свят, но в рамките на физическото* Това е ясният обратен образ на стадия, който ние описахме като трети при светеца. Светецът преминава през болката, която в него се превръща в блаженство, и достига до изживяването на духовния свят в неговата чиста духовност. Това той нарича "*покой в Бога*" или "*покой в духа*". Този, който се развива по описания начин, той почива в скритите окултни сили на физическия свят, които сили обаче той не осъзнава; *той не достига до покоя в Бога, до покоя в Духа, той достига до покой в окултните сили на света, на които тъкмо, като човек, самостоятелно би трябвало да се противопостави.* Той развива обратния образ на третото състояние на светеца, патологичния обратен образ, и това е състоянието на слабоумие /идиотия/, в което състояние човешкото е погасено, при което човекът почива във външната природа, т.е. в скритите и сили, но не може вече да изразява себе си човешки, а изразява себе си само в това, което в човека протича според природата, което в човека представлява продължение на вътрешните природни процеси, на биологичните процеси: *хранене, пре-работване на хранителните вещества, и придвижване в посока, опре-*

делена от импулсите на хранителните вещества в тяхното вътрешно преработване, напълно будния сън, отдаден на функциите на телесния образ; които процеси обаче не могат да бъдат преодолені от слабото физическо тяло, но остават идентични на процесите във външния свят, които - тъй като действуват в човека, дават човекоподобни импулси - изваден въвн от света, човекът е сякаш твърде силно поставен във физическия свят.

Имаме работа с всичко онова, което е патологичен обратен образ на покая в бога. Имаме работа с "покая в природата". Имаме работа с различните параноидни състояния, с това, което в обикновения живот наричаме състояние на слабоумие /идиотия/, докато предходните състояния на малоумие /имбецилност*//Съвременната психиатрия различава три степени на олигофрения: *най-тежката - идиотия, средната – имбецилност, и най-лека - дебилност/.*

Така при светеца наблюдаваме последователно състоянията от чувството за присъствие на съществата от духовния свят до цялостното му преместване в духовния свят в третия стадий. Така виждаме патологичния обратен образ на психопатологичната малоценност, която проследихме в първия стадий. Особено добре можем да забележим психопатологичната малоценност, когато тя се изразява по описания преди начин: *ненормалното желание за скитане, свързано с една чужда на логиката памет.* След това виждаме, как това преминава в състоянията на малоумие /имбецилност/, които състояния обаче в ранния стадий напълно допускат хората да са пригодни за определени активности във външния живот. Често наблюдаваме това да преминава в третия стадий, който също така може да е налице още от самото начало.

Виждаме, че в съществената част второто състояние може да се дължи на обстоятелството, че ние изобщо не сме в състояние да се противопоставим на определени състояния между раждането и смяната на зъбите. Ако в тази първа епоха от живота децата показват не точно свръхмерна умност, но силна любознателност, която би трябвало да се прояви едва след смяната на зъбите, накратко, когато тези качества, които, както описах в педагогическите лекции, в нормалния живот настъпват между смяната на зъбите и настъпването на половата зрялост, когато тези качества са ясно налице още през първата епоха, тогава ние би трябвало да сме особено загрижени, би трябвало да помислим за средствата, които да отстранят това, което сега е патологично - психични, духовни, физически средства. Ние ще говорим още затова. Но това е, което трябва да бъде изследвано във връзка с тези явления, а именно, че през първата епоха от живота между раждането и смяната на зъбите не бива да про-

светва това, което трябва да се прояви във втората епоха от живота, тъй както Ви описах това вчера.

Ала този трети стадий може да настъпи по два начина. В преобладаващите случаи човекът носи това като своя Карма, както видяхме от моето изложение. Още чрез това, което човекът при търсенето на състава на етерното тяло, преди да е навлязъл във физическото тяло, още тогава човекът навлиза в едно ненормално състояние. При това той се изгражда едно етерно тяло, което желае да навлезе навсякъде, което не желае да навлезе по правилен начин в сърцето и в стомаха, и което се стреми да ги залее, което етерно тяло въвлича твърде мощно астралното тяло и Азовото устройство в органите, и още при раждането или най-малкото скоро след раждането ние виждаме да се оформят физиогномичните деформации, които могат да ни разтревожат. Това ние наричаме вродена идиотия. Но такава не съществува. Има само кармична идиотия, която е свързана с цялостната съдба на човека. Това ние ще обсъдим по-точно, за да видим все пак как една инкарнация в подобен духовен мрак, при определени обстоятелства може да се постави дори благоприятно спрямо Кармата на човека, макар в рамките на самата инкарнация животът на такъв човек да е една окаяна несрета. Тук започва необходимостта, нещата да бъдат разгледани не просто от гледната точка на крайния живот, но или от гледна точка на вечния живот на човека. Тук настъпва онова, което би трябвало да проникне в една одухотворена и същевременно помъдряла.

Ала от друга страна вторият стадий, който Ви описах, може спокойно да премине в третия, и това се проявява, когато още в първата епоха на човека, между раждането и смяната на зъбите, проблясва не само втората епоха, но вече и третата, онази, през която човекът трябва да приеме в себе си Азовото устройство. Когато едно дете в 4-та, 5-та година от своя живот се изправи пред нас с качества, често предизвикващи възхищението на околните, защото казват: *то /детето/ говори ли постъпва като 20-ен човек - доста опасно, ако е така*. Защото тъкмо тогава настъпва случаят, когато Азовото устройство се развива твърде рано, преодолява физическото тяло и го прави твърде слабо. Тогава настъпва не кармично пренесената, но при добитата в живота идиотия, която кармично може да бъде компенсирана едва по-късно; *но самата идиотия - тя се проявява едва в по-късния живот*. Ако погледнем на живота с чувство на разбиране, с помощта на една добра пасторска медицина, ние ще се научим да го овладяваме чрез това, че просто ще проведем едно правилно възпитание в ранния стадий на съответния човек.

Но този, който поради вътрешната си професия е призван да наблюдава подобни неща, той би трябвало не само да ги наблюдава, доколкото те

са отделни индивидуални явления - спрямо тях разбира се той би трябвало да подхожда с особена любов - но той би трябвало да изгради в себе си и разбиране, когато тези явления станат общи. Той трябва да развие разбиране за това, как тези неща понякога биват вторично предизвикани.

Скъпи мои приятели, видяхме, как в педагогиката от предишните десетилетия са нахлули много неща, тъкмо които ние оборваме от гледната точка на една здрава педагогика, каквато се стреми да бъде педагогиката на Валдорфското училище; *неща, които са станали много скъпи хора*. Точно това, понякога със страшна твърдост, трябва да подчертаваме в нашата Валдорфска педагогика, както например, аз посочих вече, тези, изведени от интелекта занимания на, които се провеждат в детските градини при смяната на зъбите, и които не представляват подражание на живота, но които са измислени неща. Ето така, в детската възраст между раждането и смяната на зъбите бива прието нещо, което трябва да се появи едва във втората епоха от живота между смяната на зъбите и настъпването на половата зрялост. В истинския смисъл на думата бива всадено това, което ни се представя в първите стадии на патологичното, тъй както Ви го описах днес. Така се всажда едно слабо болестно състояние, което често дори не бива разглеждано като патологично, и което е по-добре да не бъде определяно като патологично, за да не ни се струва всичко наоколо патологично, но в което, като явление на цивилизацията, трябва да бъде вникнато и което трябва да бъде разбрано. То трябва не просто да бъде критикувано, но трябва да бъде разбрано, за да имаме правилно отношение към него.

Какво е налище? Налище е едно погрешно възпитание в първите детски години. Вторият стадий от живота бива въввлечен в първия; *това се подсилва от всичко, което представлява автоматичното говорене и което отвътре, без приспособяване към околния свят, активира волята*. Приемете, че е налище нещо малко от това, което описах за първия патологичен стадий, някаква наченка, породена от обстоятелството, че възпитанието е било погрешно в посоката, която Ви описах. Какво става след това? Скитническите стремежи, един не съвсем патологичен, но носещ определена характеристика стремеж, в една определена възраст човек следва само самия себе си; *да не се съобразява със света: вън от света, скитана, скиталчески стремежи!* Това наистина е свързано с явления на епохата, които, ако мога така да се изразя, се коренят в едно патологично възпитание, или най-малкото в едно възпитание с патологични наченки. Това е, което наблюдаваме днес. Наблюдавайте мнозина младежи - аз не искам да критикувам това, нещата напълно са оправдани - те съществуват, защото са свързани с това, което е станало през Кали

Юга, защото съществува афинитет между това, което в този вид е леко патологично и това, което Кали Юга създава. Всички тези неща принадлежат на едно и също нещо, но трябва да ги разгледаме от тези два аспекта. Ако разгледаме всичко това, Вие лесно ще откриете наченките на това, което Ви описах. Това намира ясен израз в скиталческите стремежи, но в един краен стадий. Вслушайте се само в разговорите - човек може да се отчае, виждайки в каква слаба степен тези хора са достъпни за това, което им казваме, и как те непрекъснато повтарят детайли, които определят като свое *"изживяване"*: *те непрекъснато, отново и отново се връщат към едно и също нещо*. Не ме разбирайте погрешно, ни най-малко не бих желал да представя всичко това като нещо, което да може да бъде преценявано в един филистерски смисъл, но искам да посоча, как може да се вникне в подобни явления, ако правилно схванем онова отношение, което Ви описах през тези дни, и което се изразява в следното - че винаги съществува едно стъпало нагоре към духовния свят и неговият полярен обратен образ по посока на собственото тяло. Едно следващо стъпало към духовния свят при светеца, и едно следващо стъпало навътре в тялото до състоянието на гърчове и до епилепсията при този човек, който се развива патологично и т.н. Това е родството.

И като помислите, как дори във външното електричество и във външния магнетизъм единият полюс е зависим от другия, тогава Вие ще разберете това лабилно състояние, което в живота може да съществува между едното и другото, но с което състояние не бива да бъде боравено с тези груби лапи, както днес често прави това материалистичния светоглед; *не състояние, което трябва да бъде възприето с финото разбиране, че тук са налице полярни противоположности, и отново привличането на единия полюс чрез другия*; и тогава можем да разберем, какво имаме налице в единия случай и какво в другия случай. Едва така се научаваме да вникваме в човешката същност. Тук утре ще продължим.

ШЕСТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 13 септември 1924 г.

Скъпи мои приятели!

Разглеждайки човека в същественото, ние навлязохме и в другото, доколкото в своя земен живот, изхождайки от това, което можем да наречем нормално, човекът се развива в едната или в другата посока към патологичното, или в онази посока, която го поставя във връзка с реалния духовен свят.

Днес ние ще се опитаме да излезем вън от отделния човешки живот, вън от живота на човека, доколкото той представлява едно единично земно съществуване, за да разгледаме едно малко или повече обозрим пример

за това, как такива състояния, изразяващи се в полярната противоположност между навлизането нагоре в духовния свят и на влизането надолу в телесното, в природоестественото, и да видим това, което като нишка преминава през повтарящите се земни съществувания - как те се отнасят към тези процеси. Защото наистина е така: *ако лекарят иска да упражнява своята професия не само по един външен и различен начин, но с пълно сърце, с цялата си същност, тогава той трябва да е застанал в духовния свят, нужно му е да вижда света от аспекта на духовното.* Но тъй като човешкото същество наистина минава през последователни земни съществувания и по духовен път причините от един земен живот преминават в следващия земен живот и се активират в човека, ето затова Кармата за нас не бива да остава фраза, но трябва постепенно да разберем как да се отнасяме изцелително спрямо Кармата. За тази цел е необходимо преди всичко да разберем влиянието на Кармата по отношение на патологичното и по отношение на ясновидството.

Ако желае да подходи по правилен начин спрямо явленията на живота, и ако желае да се грижи за поверените му души, ако желае да бъде един истински пастир на човешките души, тогава пасторът също се нуждае от проникването в значението на духовното затова, което се изправя пред човека във физическия земен живот. Само тогава той ще може да се отнася към хората на Земята по правилен начин от гледна точка на духовното.

Ето тук, скъпи приятели, веднага ни прави впечатление нещо, на което ние днес можем да погледнем от една обмислена, осветлена гледна точка, може би с известно презрение, но ако го направим, нашите потомци след векове ще ни се отплатят зле за това. Защото те ще постъпят с нас така, както постъпва със своите деди този човек, който днес живее сред тъй нареченото научно образование. Веднага ще разберете какво имам предвид.

По отношение възгледите върху болестите в хода на човешкото развитие е извършил един пълен поврат, и тъкмо в края на 19-ия и началото на 20-ия век човек би могъл да забележи този поврат особено ясно. Върнете се няколко хилядолетия назад в развитието на човечеството, в най-древните времена на Стария Завет, и Вие навсякъде ще откриете следното убеждение: *болестта идва от греха, в последна сметка болестта има своята първопричина в греха.* Това е било приемано съвсем сериозно. Когато е възникнало физическо заболяване, е било необходимо някъде, като същинска негова причина, да съществува духовно заблуждение или прегрешение. И този възглед е продължавал дълго. Този възглед стигнал до там, че хората започнали да казват: *ето тук в човека, в който е залегнало някакво духовно заблуждение или прегрешение,*

предизвикващо в него появата на болестта, в този човек се намира нещо духовно елементарно, на което мястото му не е в човека – човекът е някакси обособен. В по-древни времена всяка болест е означавала обособеност от нещо духовно като последица от духовното заблуждение или прегрешение, и съобразно това е било подбирано и лечението. То е било на сочено към намиране на средства, с помощта на които това, което поради духовното прегрешение е навлязло в човека под формата на една чужда елементарна духовност, то да бъде отново изведено навън. Този възглед, че човекът може да разбере една болест, ако не знае болестворните причини, този възглед е бил радикален.

И сега вземете това, което чрез едно последователно развити се изяви малко или повече в последно време, преди психоанализата, аналитичната психология да се бе намесила дилетантски и по един толкова ужасен начин, вземайки точно обратното на това, което преди бе съществувало като възглед: *всеки грях има своята причина в болестта.* Хората са били убедени, че когато имаме пред себе си престъпник, грешник, при което понятието за грях е било дефинирано доста външно, съобразно държавния кодекс, когато хората са се изправяли пред престъпника или грешника, те са виждали, че след смъртта е било възможно по определен начин да влязат в притежание на неговия мозък, на неговия череп и би могло да бъде изследвано неговото физическо устройство. Хората наистина биха открили дефектите, белезите. И те наистина в много отношения бяха открити, и тук хората напредвали по малко. Упорити, природонаучно образовани личности стигнаха до възгледа, че когато човек е изграден органично по един съвършен начин, тогава той не прегрешава. Той прегрешава, защото навсякъде съществува телесен дефект: *грехът идва от болестта.* Така върви развитието. То не върви по права линия, то минава през полярни противоположности; *и тъкмо тези хора, достигнали до този последен възглед - днес не всеки го признава, но той често е залегнал в основата дори при тези, които външно не са стъпили добре на Земята - тези хора поглеждат с дълбоко презрение назад към онези времена, в които се е казвало: болестта идва от греха.* Защото те знаят, според тяхното мнение е вярно, че: *грехът идва от болестта.* Те също така знаят, че в болния има някакъв веществен процес, с който трябва да се преборим, който трябва да отстраним, който трябва да изнесем навън, така както преди са се стремили да изнесат навън един елементарен духовен свят. За този, който гледа на нещата на едро, за него няма съществено значение, че в крайна сметка, вътрешно погледнато, между различните извори на лечение, които материалистичната медицина счита за правилни, а също така ги счита и *Лорде*, че между тях няма значителна разлика. Едното се лекува чрез църковната, другото - чрез материалис-

тичната вяра. Тези неща трябва просто да бъдат разгледани обективно и безпристрастно.

Но ако се движим в подобни, бих искал да кажа - плиткоумни представи, то сигурно не бихме достигнали до реалните взаимоотношения. Ето защо днес - всъщност винаги, когато говорим за такива неща би трябвало да се говори конкретно - днес ще Ви разкажа един конкретен случай, който ще Ви изложи едни по-висши взаимоотношения в здравето на човека. Виждате ли, през 19-ия век живее един човек. Такъв, какъвто е бил през 19-ия век, ние ще го опознаем по-късно. Бих желал първо да Ви отведа в едно негово по-предишно прераждане. - не бих казал непосредствено предходното - но което е решаващо за прераждането му през 19-ия век има своите най-значителни последици. Тогава този човек е бил инкарниран в една местност в Южния Ориент, и е живял в едно обкръжение от хора, които хора изключително много обичали животните. Вие знаете, че ориенталските учения съдържат нещо изключително честно по отношение любовта към животните, и те разпростират това, което наричат любов към хората и към нещата около себе си, те го разпростират и върху животните. В тези по-древни времена за определени хора в тези местности е било абсолютно естествено да обичат невероятно много животните и да се отнасят много добре към определени животни. Този човек, когото имам предвид, който в предишното си прераждане живял в едно обкръжение, което по този начин се отнасяло към животинския свят, този човек не бил приятел на животните. Той, наистина под влиянието на предишни прераждания - тях ние няма да изследваме - сега той бил сред едно население, обичащо животните, той, който се отнасял изключително зле към някои животни. Той ги измъчвал още като дете, отнасял се зле с тях, измъчвал ги и по-късно, като налагал различни изтезания на домашните животни; *накратко - във всеобхватния смисъл - той бил един инквизитор на животните*. Това предизвикало най-силно възмущение в средата, в която живеел. И той всъщност изживял много конфликти поради своята страст да измъчва животните, от която не можел да се освободи, и която в него била като един вътрешен стремеж - днес ние, отново материалистично оцветено, бихме казали: *една первезност на волята*. При това той, и това била неговата тогавашна особеност, той възприемал с една величествена чувствителност духовните учения на населението от своето обкръжение, усещал ги близки, имал едно fino усещане за всичко, което проповядвала религията в тази област. Но тъкмо с най-религиозните хора от своето обкръжение той изпадал в най-ужасни конфликти, именно защото измъчвал животните. И точно той измъчвал животните, които имал в собствения си дом, отначало при своите близки, по-късно бидейки сам земеделец. Животните,

които му били най-близките същества, и към които ориенталците се отнасят особено добре, като към членове на семейството, тези животни той измъчвал страшно.

Както казахме, няма да се спираме на едно междинно прераждане, което би могло да влезе в съображение, то няма голямо значение за последния живот на този човек. Той живял отново в наше време, в 19-ия век, в първата половина на 19-ия век В това прераждане, което в широк смисъл на думата принадлежи на нашето време, той се родил като един изключително страхлив човек, който в своята страхливост се чувствувал принуден да прикрепя към себе си животни, и по-точно да прикрепя към себе си кучета. Наистина, бихме могли да кажем, че в тази не съвсем нормална слабост към животните действително има някаква патологична черта, който той сега развил. Всичко това добило белезите на нещо болестно поради обстоятелството, че той всъщност не развил особена любов към кучетата, но развил в себе си чувството, че трябва да ги има до себе си. Именно в начина, по който той се отнасял към кучетата, виждаме първо нещо фантастично, както веднага ще видим, и второ - нещо, в което ще видим една вътрешна кармична принуда от преди. При това в това си прераждане този човек е един изключително надарен човек, който от онази стара инкарнация е пренесъл всичко онова, което под формата на духовен живот, а също и на духовна религиозност е изживял сред ориенталското население. В него това се превръща не само в чувство и усещане, но в него това се превръща в жизнена практика. В хода на своя живот той достига не само до фантастични представи за духовното, но той достига и до възможността, чрез истински ясновидски имажинации, които му се представят с една елементарна естественост, той достига до възможността, поетично да оформи това, което физически съществува в човешкия живот, и в което непрекъснато се отразяват духовните елементарни същества. Това е едното. Така, че виждаме - той е поет, отличен поет. Той е не само отличен поет, но може да се каже, че в областта на драматичното той е тъкмо онзи поет, когото ние на Континента най-вече бихме желали да сравним с Шекспир. Това е Фердинанд Раймунд, Раймунд с неговите екстравагантни черти, със неговия огромен талант, който пише драматични съчинения. Това, да извайва духовното, да го внася в човешкия живот - това той е донесъл от предишни прераждания. Да разгледаме само: *"Кралят на Алпите и врагът на хората"* и т.н., и ние можем да го сравним с Шекспир дори и това, че той е същевременно и един значителен актьор, което също така произхожда от вътрешния му стремеж, изхождайки от духовното - да представи на сцената тривиалното и нетривиалното. Той е несравним актьор, изпълнен с хумор на сцената - а в живота той е изцяло под влиянието на другото,

което идва от измъчването на животните, с което се е занимавал. Така единно тук са размесени помежду си патологичното и гениалното; *гениалното, което от една страна наистина го тласка с шекспирова сила и мощ да създава една духовно-душевна драматургия и също така да я възпява на сцената, и патологичното, което от друга страна го тласка да пренася фантастичното дори във вънния живот.* Сега трябва да разгледаме една особена черта на Фердинанд Раймунд.

Виждате ли, в това измъчване на животните, което тогава в онова прераждане е една вътрешна необходимост за него, в него той усеща един вид удоволствие, това той обича, той измъчва животните от вътрешно желание. Ето защо по време на земния си живот той не достига до съзнанието, че това е нещо лошо. Но след като преминава през Портата на смъртта, тогава той достига до това съзнание. Това, което човек изживява след като е преминал през Портата на смъртта, и продължавайки от смъртта към едно ново раждане, това в един по-широк смисъл намира най-вече израз в устройството на главата. Това е, което донасяме със себе си като дарба. Това той донася със себе си в изобилие. Но тук изживява себе си и нещо, което се проявява в ритмичната система, и по-точно в горната ритмична система, в дихателната система. Защото човекът е устроен така, ако си представите човека схематично /Виж рис. №10/: *веществообменно-двигателна система, ритмична система, нервно-сетивна система.* Тогава в нервно-сетивната система проявява себе си това, което идва от предишни земни съществувания, в ритмичната система се проявява това, което е между смъртта и новото раждане, а това, което е на Земята, то действа единствено във веществообменно-двигателната система.

И така всичко, което тази индивидуалност, сега Фердинанд Раймунд, е изживяла под формата на горчиво разкаяние, на едно просветляващо, дълбоко сразяващо прозрение след смъртта подир онази по-ранна инкарнация, поради този свой стремеж да измъчва животните, всичко това упражнява своето въздействие върху състоянията между смъртта и едно ново раждане и влияе върху ритмичната система. В ритмичната система то се изразява чрез това, че в своето въздействие достига до физическото. Защото във физиката на главата ние виждаме последствието на предходния земен живот, и във физиката на ритмичната система има ме последствието на живота между смъртта и едно ново раждане.

В ембриологията тази истина Ви е дадена по обичаен начин, включително и външно физическо-сетивно. При индивидуалността на Фердинанд Раймунд и по-точно в неговата дихателна система, в горната ритмична система, ние виждаме как въздейства цялото това разкаяние, горчивите прозрения, нахлули в него след напускането на това решаващо пред-

ходно земно съществуване и след преминаването през Портата на смъртта. И това му дава повод да формира неща в себе си, които довеждат до един вид неправилност в дишането, до намалено поемане на кислород, до прекомерно силна насищане с въглероден двуокис, неправилности в дишането, които физически погледнати, сами по себе си предизвикват всички тези страхови състояния, но които също така могат да бъдат носители на елементарните духове на страха. Всичко, което живее в неправилното дишане, което не позволява нахлуването на правилното количество кислород и въглероден двуокис в дихателния процес, всичко това привлича елементарните духове на страха. Това Вие можете добре да проследите в *"Кралят на Алпите и врагът на хората"*. Във Фердинанд Раймунд особено добре е формирано, той е, така да се каже, *"предразположен"*, ако трябва да използваме този учен израз, предразположен да превръща дихателната система в носител на елементарните духове на страха.

Но тези елементарни духове на страха не са просто само елементарни духове на страха, но, ако човек същевременно е донесъл със себе си и това, което Фердинанд Раймунд е донесъл в главата си под формата на душевно-духовни възгледи от предишни земни съществувания, които правят драмите му така интересни, тогава човек вижда как чрез въздействието на тези демони на страха, дошли по този начин, Кармата протича в една съвсем определена посока. Човек формено вижда как тези демони на страха се стремят към едно въздействие, стремят се към едно болесотворно въздействие в смисъла на Кармата. Те се изливат, бих желал да кажа, във фантастични имагинации, в достигащите до ясновидство имагинации - защото в основата на драмите на Раймунд е залегнало ясновидство - те се изливат в ясновидството и са причина за това, че и в живота си човек развива нещо фантастично. И по този начин в Кармата нахлува едно течение, една невероятно гениална дарба, която изживява себе си. Едното течение изживява себе си в особен вид духовно творчество, другото течение живее паралелно в един вид житейско фантазиране, което не се изразява външно, но което се насочва навътре, защото е заложено в ритмичната система, която е наполовина вътрешна и която с долуразположените свои органи изживява себе си отново по такъв начин, че се простира върху външния живот, и после отново отскача назад към вътрешността - поради което гениалната индивидуалност на Фердинанд Раймунд се съпровожда от една наистина патологична черта. И тази черта, тази патологична черта, изживяваща себе си в демоните на страха, тази черта се превръща в посредник за изживяването на Кармата. Човек директно може да разчете Кармата на Фердинанд Раймунд. Раймунд има вътрешна нужда да гледа куче. Той е фантазьор. Той прави

това, което другите не правят. Човек може да разбере това, човек също така може да се отнесе със симпатия към него. Защото наистина можем да кажем, скъпи мои приятели, по би ми се понаправило отколкото царската трапеза на някой търговски съветник, ако зная, че изхождайки от своите фантазьорски настроения Раймунд сяда редом със своето куче и взема от яденето на своето куче, за да се нахрани с него. Раймунд прави това. Погледнете как се вмесва тук Кармата на изтезанията над животните от предишното прераждане. Погледнете колко просто този факт, преобразен от разкажанието след смъртта и измъчването на животните от преди, как този факт се осъществява като едно фантастично възмездие, но това фантастично възмездие се осъществява по един още по-горчив начин. Веднага след това идват демони те на страха и съдействуват за изпълнението на Кармата. Фердинанд Раймунд бива обладан от идеята: *кучето е бясно, аз ядох с него, аз съм заразен с кучешки бяс!* Погледнете как окончателно е сразен Раймунд. Докато при определени обстоятелства той извършва най-гениалното на сцената - в момента, в който той е напуснал живота, той бива обладан от натрапчиви идеи, налице е чувството, че е заразен от кучешки бяс.

След това например той предприема едно пътешествие с един свой приятел. Те пътуват от Виена до Залцбург, и тогава Раймунд бива обладан от идеята, че е заразен от кучешки бяс и че трябва да се върне във Виена за да търси лечение. Ако проследим пътуването ще видим че това е едно мъчително пътуване - за него и за неговия приятел. Навсякъде виждаме патологичното да върви по петите на гениалното. И така Фердинанд Раймунд се подлага на едно много добро лечение, тъй като хората изключително много го обичат. Постепенно той се отдалечава от тази идея. Наистина настъпва нещо като излекуване чрез живота, чрез радостта, чрез всичкото добро, което излива върху него от всички страни и което той не обича да приема, защото е, и си остава хипохондрик, защото демоните на страха ако не го измъчват с едно, те го измъчват с друго. Така той непрекъснато се люшка между изпълнения с хумор Раймунд и хипохондрика Раймунд. Но поне от тази идея, че ще побеснее, от тази идея той се освобождава. Тази идея продължава години наред. Но той остава свързан с животните. След 10 години той отново има куче, и виж ти! - веднъж, играейки си с куче то, кучето наистина го ухапва. Отново тази идея излиза наяве - куриозното е, че наистина се установило, че кучето е болно от бясно това било незначително - Раймунд е тук, ухапан от кучето, болен от кучешки бяс! Раймунд заминава за Потенщайн, прострелва главата си с куршум, който достига до задната черепна ямка и засяда там отзад. Куршумът не може да бъде опериран; *след около три дни Раймунд умира от изстрела.* Виждате от първата тъй наречена

"налудна идея" той се освобождава, ала Кармата продължава да действува.

Това са случаи, в които по един рядко срещаш се начин Кармата действува изчистено; *защото помислете си само следното: субективно това не е съвсем самоубийство, защото Раймунд не носи пълната отговорност, субективно това не е съвсем самоубийство.* Обективно също не е съвсем самоубийство, защото ако тогава е могло да бъде оперирано мястото, то Раймунд би бил спасен. Но мястото не е могло да бъде оперирано тогава, куршумът е трябвало да си остане вътре и след три дни това довело до смъртта му. Това не е чисто самоубийство, нито субективно, нито обективно. Така че не бихме могли да кажем, че нещо се включва към Кармата поради самоубийството, че нещо се включва към Карма та поради самоубийството. Кармата не продължава, тя изживява себе си с това, което в този си живот Раймунд изживява до крайна точка, до начина, по който бива осъществено намерението за самоубийство. Но ние виждаме, как Кармата от предишния живот формено бликва, виждаме я да прескача от единия живот в другия, така че може да кажем: *видяхме следното.*

Видяхме, че има хора - и те са тук поради една особена кармична заложба, която ние разгледахме само по отношение на земния живот - хора, които носят в себе си заложбата, да получават своя Аз, своето астрално тяло и своето етерно тяло, веднага или постепенно, поетапно, така, че да могат ясновидски да нахлуят в духовния свят: *Св. Терезия, Мехтхилд от Магдебург и много други.* Имаме такива личности, които в едната посока, по посока на духовното, показват някакво отклонение от нормата. При тези, които показват подобно отклонение от нормата в едната посока, при тях не е необходимо да се спираме на подробности от тяхната Карма. Разбира се, всичко това е кармично заложено. Но няма нужда да се спираме на подробностите от Кармата. Защото можем да прозрем случая в едно отделно земно съществуване.

Също така и от другата страна, която разгледахме вчера. Виждаме, как хората се развиват ненормално в своето физическо-етерно устройство и по тези причини нахлуват по-силно във физическото тяло и след това се проявяват патологично в три етапа, както Ви показах вчера. Патологичното е заложено в Кармата. Необходимо е да се спрем на най-общото, че при такива личности, като Св. Терезия, през предишните земни съществувания индивидуалността е станала особено силна, а при такива психопати или патологични личности, които имаме пред себе си тук, при тях индивидуалността се е оформила като особено слаба, по тази причина висше то бива притеглено надолу от по-нисшите тела. Отново е не-

обходимо да подходим само спрямо общите качества на индивидуалността, а не да разглеждаме Кармата в подробности.

Но в лицето на Фердинанд Раймунд ние имаме една своеобразна личност. Тя се развива не само по посока на ясновидството, но същевременно тук е налице и друго развитие. И двете са полярни противоположности, които в живота непрекъснато се сблъскват. И двете са събрани в една личност; *патологичното и гениалното в него от една страна чудно си взаимодействуват, от друга страна страшно се размесват.* Тук има-ме нужда да се спрем на конкретното в Кармата. Тук наистина трябва да разберем как действува Кармата, за да създаде двата полюса и отново да ги държи на разстояние един от друг, а от време на време да ги оставя да действуват един в друг. В драмата на Фердинанд Раймунд ще откриете множество пасажки, за които ще можете да кажете: *та тук едновременно проявяват себе си духовното виждане, но и онова, което идва от демоните на страха.* В драматичното представя не Вие ще видите това от време на време.

Виждате, когато по този начин проследяваме човешките характери, по един много естествен начин ние достигаме до кармичните разглеждания и от това трябва да видим, колко едностранчиво е, ако от една страна вземем това абстрактно учение, съществуващо в рамките на определени цивилизационни течения на древността, а именно, че: *болестта идва от греха - в човек действува само отклонилата се от нормата духовност.* В тази абстрактност естествено могат да се втвърдят разни неща, остават теории, дори когато хората са били лекувани в това отношение. Другото също така е една абстрактна едностранчивост, когато се казва: *грехът идва от болестта - при което за целта е необходимо да бъдат преодо-лени определени физически субстанции, определени физически процеси в човешкия живот.* Човек трябва да се спре на конкретното, човек веднага трябва да се спре на конкретното в човешкото устройство, на това, как са разположени помежду си по-висшите тела, дали се привличат помежду си, или се отдалечават от по-нисшите, и в това взаимодействие между гениалност и патология, както е случаят с Раймунд, човек трябва да може да види по съответния начин действието на Кармата. Защото придобием ли разбиране за подобни неща, тогава ще намерим и онази възможност в живота, към това, което постигаме в хода на физическия лечебен процес, да прибавим и словото, от което имаме нужда като допълнение към физическия лечебен процес. И ние наистина ще можем да достигнем до там, не в скованост да разглеждаме всички подробности на физическия лечебен процес, но да знаем как в някои случаи е необходимо да при бавим моралния елемент към лечението. Този морален елемент няма нужда да се състои в това да се превръща в един еснафски утешител и да

подхождаме към болния с разни еснафски утешения. По правило те действуват слабо, защото болните не ги обичат много; *те всъщност не обичат много тези добродушни махленски и роднински утешения.*

Но те изключително много обичат това, което е залегнало в естествено поведение, това, което изчерпва се бе си в това "*Как*" да говорим, а не в "*Какво*" да говорим. Но това човек постига съвсем инстинктивно, ако има в себе си склонността своя светоглед, своите житейски разбирания и вижданията си за живота да ги постави в светлина, която да се отнася спрямо духовните взаимовръзки по начин, както може да стане това, ако човек приема напълно сериозно примери като приведения.

Ние не можем, скъпи мои приятели, да съзираме духовното действие единствено в тирадите в приказването на религиозни тиради, но духовния живот трябва да се развие с помощта на факти. Защото ако духовният живот бъде обхванат с помощта на факти, едва тогава това обхващане на духовния живот ще може да бъде приложено в хода на необходимото лечение на човека. Тогава то може да бъде приложено и върху здравия, и върху болния човек. И по-точно тогава човек научава един инстинкт за ориентирание в дадено болестно състояние, възникващо по един или по друг начин. Вие ще видите, че това достига и до физическите заболявания, но първо ние трябва да си прокараме път, за да видим по-късно тези неща и във физическите заболявания. Виждате, Вие ще достигнете до тях, когато изследвате подобни неща, които могат да бъдат обогатени чрез не един пример. От тази гледна точка е интересно да бъде изследван живота на много хора, които именно са гениални натури, но да бъдат разгледани не от позицията на такъв един заклет филистер като *Ломброзо*. Отвратителното в теорията на Ломброзо не е великата му гениалност, тя е налице, но отвратителното е, че той е един заклет филистер, така че на всяка една страница човек може да прочете еснафското му мнение. Нещата наистина стоят така, че действително тук науката е достигнала до заклетия филистер. Наистина, ако не приемете нещата от позицията на заклетия филистер, но ако ги приемете от гледната точка на едно прозрение на света, т.е. на сетивно-духовния живот, тогава, ако във вътрешната си професия се нуждаем от утехата, тогава ние ще поднасяме на болния утехата на религията или на тайнството, и ще поднасяме това тайнство с правилна духовна аура. Но не без залегналото в основата разбиране. Дали на болния, към това, че е оздравял, към това, че не е пострадал душевно в хода на оздравяването, дали към всичко това ще поднесем по правилен начин и причастието на болния - това зависи от обстоятелството да имаме разбира не за тези неща.

Виждате ли, има смисъл - за това ние ще говорим още - като допълнение към физическия лечебен процес на определени хора да бъде дадено при-

частието, след като са оздравели, за да може да бъде въведено в ред нещо, което в Кармата е изпаднало в състояние на безредие. Но ако човек не знае всичко това, той не може да го внесе в аурата на тайнството. Но от друга страна и лекарят, когато прозре тези неща, и види в болестта творещата Карма, който лекар по задължение се намесва в лечебния процес, тогава лекарят ще може правилно да постави себе си, когато мирогледно прозре тези неща с цялата си същност. Но тогава с лекарят, с лечителя се извършва нещо обективно, тогава, когато лекарят успее с цялата си душа да участва в човека с неговите кармични процеси. Тогава неговата лечителска мисия се превръща в другата страна на богослужението, добива религиозен характер, и лекарят се научава да вижда себе си като съратник на пастора, като човек, застанал до пасторството и осъществяващ другата страна на богослужението; *и лекуването се превръща в богослужение*. Всички неща, които материалистическия мироглед изнесе най-вече в своето служене на природата, т.е. това танцуване около Златния телец, казано в хебрейския смисъл на думата, чрез един правилен антропософски възглед всички тези неща могат да бъдат превърнати в богослужение.

Всичко в живота, и изкуството, и религията да бъде превърнато в богослужение - това е, което в крайна сметка може да бъде задача на най-всеобхватната пасторска медицина, която може да бъде практикувана в рамките на антропософското движение. Но началото трябва да бъде поставено чрез това, че засега поне, в общи линии пасторската медицина да бъде изложена за тези, от които, изхождайки от духовните основи, трябва да произлезе дейността за двете страни на истинското богослужение. Затова пасторската медицина сега бива изнесена за пасторите и лекарите в рамките на антропософското движение, но по-късно те ще намерят възможност да я продължат със знанието си за Природата и за Духа; *но също така да проникнати в онези области на живота, които са разположени в границите на тяхната мисия*.

За това ще продължим утре.

СЕДМА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 14 септември 1924 г.

Скъпи мои приятели!

Ако само със средствата, които ни дава днешната наука, ако си послушим само с тези средства, тогава всъщност не можем да достигнем до едно разбиране на човека; *макар по отношение на нейните собствени достижения, по отношение на достиженията на тази наука нищо не можем да възразим, защото доколкото може да прониква със своите методи, тя всъщност прониква по един отличен начин в това, в което*

може да се проникне по този път. Човек затова не може да достигне до това разбиране, защото в човешкия живот, такъв, какъвто е, са вплетени в едно в друго телесно-физическото и душевно-духовното. В телесно-физическото се простират земните процеси, всички тези съвременни земни процеси. И тук, чрез днешната, тъкмо по отношение на извънчовешкото сравнително добре работеща наука, ние проследяваме физикално-химическите процеси на външната, на природата извън човека, и тук ние лесно попадаме под властта на следната представа: *тъй както протичат химическите процеси във физическия кабинет или при наблюдението на онази част от света, представляваща нашето непосредствено земно обкръжение, или в химическата лаборатория - така приблизително човек си представя, че протичат тези процеси и във вътрешността на човека.* Навън горенето бива описано като свързване на някаква субстанция с кислорода, и когато става дума за някаква дейност вътре в човека, тези мисли, придобити по този външен начин, тези мисли просто биват продължени навътре в човека, и тогава по отношение на човешката вътрешност също започва да се говори за горене, при което би трябвало да се знае, че за това изобщо не съществуват съответните условия. Защото тъй както живото се отнася към мъртвото, така се отнася и процесът, който във вътрешността на човека може да бъде описан като подобен на горене, така той се отнася спрямо външното горене. Външното горене е неорганично, външното горене е безжизнено. Във вътрешността имаме работа с едно живо горене, с едно, превърнало се в живо, горене. Това има големи последици, важни последици и за останалата наука. Защото виждате ли, по отношение на субстанцията, която обхваща, външното горене е подчинено на съвсем определени - да кажем - топлинни отношения. Според нашата наука ние само можем да си представим, че в тези външни отношения възниква определена температура на възпламеняването, че е налице топлина на изгарянето. Но това съвсем не е нещо, което по същия начин продължава във вътрешността на човешкия организъм. Външно дадената субстанция може да се свърже с кислорода при определени температурни градуси и тогава е налице горене. Но не е нужна същата температура, за да се свърже всичко това във вътрешността - тук са на власт съвсем други закони. Казвам, че за външната наука това има определено значение, защото във външната наука се изграждат хипотези, които изглеждат доста правдоподобни. От отношенията, които съществуват сега на Земята се правят заключения за предишни, минали състояния. Известният йеменски физиолог Прайер направил нещо подобно. На него обичайната Кант-Лапласова теория му се сторила твърде глупава, и той се върнал назад към определени живи огнени процеси, от които би трябвало да е тръгнала еволюцията. И той си представил,

че те би трябвало да са се извършили при тези температури, при които трябва да протичат днес съответните огнени процеси. Но това не е задължително. Ние можем да тръгнем от днешните неорганични огнени процеси и да достигнем до процеси, подобни на тези в днешния човешки организъм, където при една естествено по-ниска температура се осъществяват същите процеси. Тогава и по отношение на хипотетичната представа за едно прасъстояние на Земята би се получило нещо съвсем различно.

И така, Вие виждате, обичайните представи имат съвсем определено значение за цялостното възприемане на картината в света. Накратко, със средствата, които ни дава днешната наука, ние не успяваме да разберем външния свят с неговия развой и нашето непосредствено съвремие. И когато се появи определена тенденция, това веднага създава трудности. Аз мога да говоря за тези трудности, защото лично съм ги изживял по един изключително силен начин.

Виждате ли, можете да ми вярвате, през цялото ми развитие продължава една нишка, която може да бъде определена само по този начин - това Вие виждате по описанието на *"Моя жизнен път"*: *най-висш респект от съвременната естествена наука!* Този респект винаги е съществувал. Никъде, в нито една точка, не съм се решавал да извърша някаква отрицателна критика в тривиалния смисъл на думата, както често става, да възразя срещу това, което съществува като естествена наука, било в областта на външно химико-механично-физикалното, било в областта на медицината. Но при това пред очите ми бе еволюцията и като духовен образ. И възникна стремежът, това, което разкрива себе си духовно, да кажем аз нещо каквото е атлантското време или лемурийското време или още по-назад или по-напред, то да бъде приведено в съзвучие с това, което ни дава естествената наука. Това се оказва задоволително възможно за нещата, които естествената наука казва по отношение на нашето непосредствено съвремие. Но в мига, когато естествената наука се развива и започва да строи хипотези, напускащи съвременното и отиващи назад в едно отдавна изминало време, тогава човек, опитвайки се да постави в съзвучие духовното видяното с това, което казва естествената наука, тогава човек изпада в най-тежки конфликти. И тъкмо, когато искаме да живеем в съгласие с естествената наука, с тази естествена наука, срещу духовната наука никога не би желал да се възправя, тогава изпадаме в конфликти, защото нали не бихме желали да бъдем така неблагоприятни, че да възразяваме с нещо срещу фактите. Но толкова по-силно навлизаме в конфликт с възгледите. Когато природоизследователят говори: *добре; но когато започне да пише, тогава той се развива и човек не може да върви с него.* Това е, което съществува като един тежък кон-

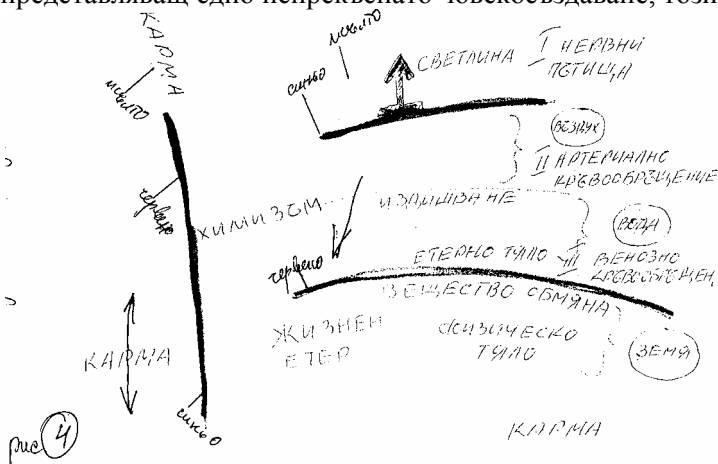
фликт, който трябва да бъде видян и от този, който по някакъв начин влиза в съприкосновение с нещата, давани ни от днешната наука.

Защото виждате ли, тази наука просто не може да се приближи до човека, защото човекът е поставен в света така също и със своя душевен, така също и със своя духовен елемент, и в неговите процеси изживява се бе си не само това, което бива външно изследвано чак до явленията на аеродинамиката или на аеромеханиката и нагоре до калориката, но в неговите явления изживява себе си например и това, което, изхождайки от предишни земни съществувания, е навлязло в неговата Карма. Вчера ние видяхме, че при един такъв човек като Фердинанд Раймунд това може да бъде формирано пипнато с пръст. При това липсва всякаква възможност за преход, ако вземем в съображение единствено средствата на днешната естествена наука. Но виждате ли, човек трябва да се въздигне до там, това, което ни се представя външно в човека под формата на процеси, да бъде в известен смисъл уловено от духовното, да бъде вплетено в духовното. И тогава наистина можем добре да се справим, именно когато сме стъпили здраво върху физиологията на дихателния процес, върху физиологията на кръвообращението, по отношение на това, което можем да научим и със средствата на днешната естествена наука, ако опитаме, изхождайки именно от процесите на дишането и кръвообращението, да разберем, как физическият живот е свързан с духовното.

Защото виждате ли, ако погледнем засега на процесите на вдишване при човека: *този процес на вдишване при човека се състои в това, че човекът приема в себе си външния въздухообразен елемент.* Но този външен въздухообразен елемент не е просто нещо пасивно, което бива поето от готова та човешка природа и след това вътре бива преработено по такъв начин, че процесите на поемане на кислород да се превръща в процес на образуване на въглероден двуокис, и просто така вдишването да преминава в издишването; *но този процес на вдишване в действителност ни се представя като един непрекъснат ваятел на човешкото съществуване.*

Той работи непрекъснато за изграждането на човешкото съществуване от вън. В процеса на вдишване не човекът непрекъснато бива изграждан от страна на света, и човек наистина не приема само аморфния кислород, но чрез кислорода, който той погрешно разглежда като аморфен, човек приема формообразуващи сили, съответстващи на собственото му съществуване. Когато имаме въздух, тогава наистина в дихателните пътища е заседнало едно чуждо елементарно съществуване. Но това става в дихателния процес, изграден по един, отклоняващ се от нормата начин. В нормално изградения дихателен процес, скъпи мои приятели, седи непрекъснато един изграждащ се, един възникващ процес. От Макрокосмоса непрекъснато изхожда едно разгръщащо се човешко раждане, раждането

на въздушния човек нахлува в човека. Целият процес, протичащ тук, е поставен под активността на астралното тяло, така че трябва да си представим нещата по следния начин /Виж рис. №4/: *вдишваме, дейността на вдишването се активира от астралното тяло.* Целият протичащ тук процес, представляващ едно непрекъснато човекосъздаване, този процес

се разиграва във въздушния елемент, във всичко, което в човека се осъществява по един въздухообразен начин; *процесът така се разиграва, че в акта на вдишване ние имаме пред себе си едно непрекъснато човекосъздаване в елемента на въздухообразното.*

Ала виждате ли, сега ние отново издишваме. Ние издишваме и в съществената си част ние издишваме въглероден двуокис. Включвайки други органични процеси въглеродният двуокис в известен смисъл бива натрупан за целта на издишването. Това човекът си го представя отново като някакъв вид пасивни реактивни процеси или нещо подобно. Хората изобщо нямат ясна представа за тези неща. Те просто изследват това, което може да бъде изследвано в тази насока с физически средства, но при това не си изграждат ясни представи. Но виждате ли това активиране от своя страна също бива активирано от своя страна, в него не се съдържа просто един пасивен процес по отношение на човека, но там вътре има активност, активност, която е активността на етерното тяло. Всичко това протича в елемента на течното, в онзи елемент, който имен но преди е бил наричан вода, когато всичко течно е било вода. Ние можем да продължим да употребяваме този израз. Това протича в елемента на водата. Ала тук възниква един важен въпрос, който на всички Вас трябва да Ви е на езика. Въпросът: *да, но как стоят нещата по време на сън?* Защото по време на сън етерното тяло е вътре, и за издишването ние не се тревожим. Но как можем да вдишваме в съня, след като астралното тяло е

навън? Да, виждате ли, неща та стоят така, че в действителност по време на сън излиза само микрокосмическата част на астралното тяло, и толкова по-активен по време на сън става астралният елемент на Макрокосмоса. По време на сън нахлува цялата астралност на Макрокосмоса, и тогава дихателната дейност, която тъкмо по тази причина е не що различно от будната дихателна дейност, тогава дихателната дейност бива регулирана от дейността на Макрокосмоса.

И така, тук Вие виждате да възниква една значителна разлика между вдишването в будно състояние и по време на сън. Вдишването по време на сън в човека бива регулиран отвън. Вдишването в будно състояние той регулира сам от вътре със своето астрално тяло, докато астралността на Космоса нахлува в него по време на сън. Тук Вие вече имате една значителна опорна точка, за да достигнете до възгледа за патологичното. Космосът има тази странност, че по отношение на земните обстоятелства, доколкото можем да се издигнем на известно разстояние над Земята, там Космосът е здрав. В близост до Земята има всякакви, изразяващи себе си чрез климатичния елемент или чрез нещо друго, процеси, които могат да отклонят от нормалната астралност на Космоса. Така също и чрез други процеси, които ние ще опознаем, може да бъде отклонена от нормата вътрешната астралност в човека. Тук ние виждаме извора на патологичното за една определена област, но ние виждаме извора на патологичното да отива чак до духовно-душевния елемент, и това е същественото.

А сега да продължим. Виждате ли, дихателният процес е относително по-груб. Ние вдишваме въздухообразен елемент, и издишваме въздухообразен елемент. Целият дихателен процес съдържа нещо друго - ако го сравним с всички процеси, които струят както в нас, така и във външния Макрокосмос, а ако го сравним с процесите на флукуацията на светлината, в самия топлинен елемент вътре у човека и вън от него. Нали във вътрешността на човека има топлинни разлики, и навън има топлинни разлики. Можем мислено да отстраним въздуха, водата, земята, можем да си представим само тези топлинни разлики. За физика всичко това е лишено от смисъл, защото той разглежда топлинните разлики само като състояния на материя.

Духовната наука знае, че при топлината имаме работа с един елемент. Така ние можем да говорим за един елемент, и това, което се съдържа в топлинния елемент да го разгледаме като нещо самостоятелно и активно. И така в целия човешки живот срещу дихателния процес е разположен един по-фин процес на приемане чрез топлинния елемент. И ние

можем да кажем: *когато достигнем до белодробната област на човека - но това, което аз казвам грубо външно, вие трябва да възприемате по един доста вътрешен начин - когато достигнем до белодробното устройство, тогава ние имаме работа с грубия дихателен процес във въздуха.* Но когато се качим нагоре в областите, които би ват регулирани предимно от главата, но които в един отслабен вид са налице в целия човек, там ние имаме по-фин дихателен процес, който обаче протичане във въздушния, а във топлинния елемент. Така че можем да кажем: *нагоре ние достигахме до един по-фин процес, състоящ се в едно изключително фино приемане на топлина от макрокосмоса, вдишване на топлина и издишване на топлина.* Но нещата стоят така, че когато проследяваме грубото вдишване и издишване, тогава човек се намира във взаимодействие с външния свят: *вдишване - издишване, вдишване - издишване, навътре - навън, навътре - навън, такъв е процесът.* Тук не е така; *тук наистина нещо навлиза навътре, но не в същия смисъл излиза навън както при обикновеното дишане, но издишването навлиза в самия човек, превръща се в един вътрешен процес.* Това, което бива издишано от нервно-сетивната система, се свързва с процеса на вдишване, с опосреденото чрез белия дроб вдишване. Така че по посока на сетивно-нервната система имаме един процес, който можем да определим като един фин дихателен процес, и който във фазата си на вдишване представлява само истинско приемане отвън; *но това, което навлиза, не бива отделено отново навън, но то бива пренесено към по-грубия дихателен процес, то преминава във вдишването, по пътя на вдишването то продължава навлизането си в организма.*

Но тук имаме нещо, за което можете да кажете: *по този път чрез вдишването топлинната на макрокосмоса навлиза в човешкия организъм, но не само топлината - със себе си топлината носи: светлина, макрокосмически химизъм, макрокосмическа виталност, макрокосмически живот.* По пътя на вдишването на топлината биват внесени светлинния етер, химическият етерна Макрокосмоса, жизненият етер на Макрокосмоса и така те преминават в човешкия организъм. Топлинният елемент внася, закотвена в себе си светлината, внася химическия елемент, внася виталния елемент в човека и ги отдава на процеса на вдишването. Всичко, което е разположено над дихателния процес, което там се представя като един по-фин дихателен процес, но също така и като един метаморфозирал дихателен процес, всичко това днес не бива изследвано в същинския му смисъл, всичко това се изплъзва на физиологията, но чрез това във физиологията попада нещо, което след това действа в нея като чуждо тяло. Това е една точка, в която човек изобщо не може да се справи, ако от едната страна изхождаме от духовното, а от другата

страна изхождаме от природата. Като едно чуждо тяло тук се вмъква физиологията на сетивата, протичаща диференцирано в зрение, слух, топлинни усещания. Като израстъци, като външни клонки към този процес, представляващ първоначално приемане на топлина, тук са прикрепени светлината, химизмът, виталността. Това са диференцирани в хода на сетивния процес. Но в сетивния процес човекът познава само периферното, не централното - затова физиологията на сетивата се явяват като едно напълно чуждо тяло, и физиологът се мятта между различните сетива, а психологът дилетанствува. И биват скалъпени хипотеза след хипотеза. Разбира се, че това трябва да бъде така, защото имаме отделните, съвсем специфични процеси на зрение, на слух пред себе си, но и защото тяхното събиране, тяхното сливане по посока навътре изобщо не може да бъде видяно. Хората не виждат как всичко се слива в акта на приемане на топлина, внасяща със себе си от Макрокосмоса светлина, химизъм, виталност, след това достигаме до дишането и едва тогава ще има истинска физиология на сетивата, когато физиологът, изследващ сетивата, ще може да каже: *Ах, да, тук аз тръгвам от процесите, от физиологично-физическите процеси на окото, навлизам в нерва, който пренася всичко това навътре, постепенно навлизам в дихателните пътища, от сетивните пътища, от разсъдъчните пътища аз навлизам в дишането.* И ако оставим за малко вън от внимание сетивния живот, тогава човек ще може да разбере, че някога в живота на Земята е могла да възникне Йога. В практиката на Йога се започва оттам, където целият процес преминава в процеса на вдишването, и това, което е разположено отзад, бива проектирано в сетивното възприятие и навлиза в практиката на Йога. Виждате, че в някогашните светогледи такива неща са се знаели на практика инстинктивно. А по-новата естествена наука навсякъде трябва да застава пред загадки, защото не може да види фактите и не може да види взаимовръзките. Тя само желае бясно да спекулира. Тя наблюдава окото и ухото; *след това започва объркано да спекулира върху това, което всъщност става във вътрешността.* И когато забележи, че стига до задънена улица, че стига до задънена улица, че това, което е изспекулирала в окото и ухото, проследявайки го навътре, я е довело до задънена улица, защото тя не желае да възприема като факт този фин дихателен процес, който изложих, тогава тя казва: *е да, това, което протича във вътрешността, то именно е паралелно на това, което протича навън.* Паралелизъм! - процесите протичат едновременно, това разбира се, е най-лесния изход.

Виждате ли, това е и което ще даде здрава опора, както на пастора, така и на лекаря, в движението на целия модерен път на познание, защото няма да има вече нужда този път на познание да бъде отричан. Несметни

богатства ни носи физиологията на сетивата от всички страни, но с тези съкровища сякаш от всички страни идват най-чудните строителни материали за една хубава къща. Тези материали са чудесни. Хората ги донасят, натрупват ги на голям куп, но не могат да построят къщата. Невъзможно е къщата да бъде построена. Всичко, което протича в сетивата, човек го събира, натрупва го на голям куп и не достига до обработката. Защото тази обработка би трябвало да се състои в следното: *това, което е във вътрешността на човека, да бъде сработено с това, което бива изследвано навън, да бъде проследен този, протичащ в етерното и астралното, процес на едно по-fino дишане; тогава човек би започнал да строи къщата.* Разбира се, човек би бил наивник, ако може да построи къщата, но при това каже: *трябва да започнем с това да премахнем този куп от най-добрите строителни материали, който е бил натрупан.* Не бива да правим това. Ще започнем да строим къщата тогава, когато този куп е налице.

Също така би било безсмислено, ако направим това, което днес много хора правят, като по един дилетантски начин се противопоставят на нещата, критикувайки до основи естествената наука, и отричайки я. Тя не бива да бъде отричана, необходимо е един по един да използваме строителните материали, те са годни за употреба; *можем да получим нещо много хубаво, ако използваме това, което днешната физиология на сетивата ни дава, и което е цял един голям куп.* И така можем да кажем: *изхождайки от това, което ни се представя в лицето на дишането като едно непрестанно моментно човекосъздаване, ние вдигаме поглед нагоре към този по-фин дихателен процес, протичащ в елемента на топлината, но в който се отразява целият етерен свят на макрокосмоса.* Тук ние поглеждаме нагоре, когато достигнем до горния човек.

Но можем да погледнем и надолу, към долуразположения човек, изхождайки от дихателния процес. Тъй като по посока нагоре спрямо процеса на вдишване достигахме до едно по-fino състояние, така по посока надолу спрямо процеса на издишване ние достигахме до едно по-силно огрубяване, и постепенно процесът, протичащ вътре в лицето на образуването на въглеродния двуокис, ние преминаваме надолу към процеса, разиграващ се в храносмилането. Тъй както нагоре трябва да свържем процеса на вдишване с този фин нервно-сетивен процес, преминаващ в духовното, така надолу трябва да свържем процеса на издишването с процеса на храносмилането, там, където човешката дейност постоянно преминава в областта на физическото, така че по посока надолу ние навлизаме там, където чрез физическото тяло бива осъществена вещество обмяната - модифицираното издишване. В известна степен това, което издишването оставя след себе си като дейност, като активност, това е, което съз-

дава веществообмяната. Тъй както това, което дишането приема от нервно-сетивно-духовната дейност, преминава във вътрешна дейност, така и това от издишването, което под формата на активност остава във вътрешността на човека, представлява тази сума от сили, която формира веществообмяната, осъществяваща се в този елемент, който преди е бил наричан Земя, във всичко, което човешкият организъм почива на твърдостта /Виж рис. №4/.

Но виждате ли, ако разгледаме целия процес по-интимно, тогава всъщност ние виждаме в човека един многократно раздробен процес. Тук пред себе си имаме процеса, който горе успяхме да характеризираме, и за който можем да кажем, че неговото издишване всъщност навлиза в човека. Ако сега вземем този, външно разпознаван като вдишване, процес, тогава във вдишването трябва да видим същевременно едно свързване на вдишването с това, което слиза отгоре. Тук трябва да кажем полярно противоположното. Тук издишването оставя след себе си силите на веществообмяната. Издишването не приема нищо, но нещо бива отдадено. Или имаме вътрешно издишване и освен това едно вътрешно вдишване, и след това свързването на вътрешното вдишване с това, което извършва физическото тяло - същинския веществообменно-храносмилателен процес.

Виждате ли, ако сега обхванете с поглед тази четириделна диференциация, ще получите просветление по отношение на човека; *защото освен всичко друго става явно и следното /Виж рис. №4/: тук, по този път преминава топлинният елемент, той носи светлина, химизъм, виталност, тук той навлиза, свързва се с дишането, но при това той не отдава светлината на дишането, той я задържа; той отдава на дишането само химизъм и виталност.* Или светлината бива задържана още тук и като една вътрешна светлина тя изпълва човека и се превръща в мисловна дейност.

Чрез протичането на това вдишване и издишване макрокосмичният химизъм бива предаден по-нататък и се превръща във вътрешен химизъм в човека, който вътрешен химизъм заменя външната лабораторна химия, заложен в процесите, които ние наблюдаваме във външната лаборатория. В човека съществува макро космичен химизъм, който бива отложен в него чрез това, че бива продължен този вътрешен дихателен процес, така че можем да кажем: *тук бива отложен химизъм - а жизненият етер достига чак до този взаимнообмен между издишване и веществообмяна и бива поет от човека.* Така проследявайки процеса от горе надолу Вие имате следното: *навлизане на светлината по пътищата на топлинния етер, стоп!* Там, където нахлува дишането, там е стоп за светлината, светлината се разпростира, тя не бива приета по-нататък от

човешкото устройство, тя може да се разпространява като светлина. Под формата на един чист светлинен организъм ние носим в себе си един светлинен организъм, който мисли. Ние проследяваме процеса до мястото, където вдишването граничи с издишването, до там достига внесения чрез нервно-сетивния процес химизъм. Сега - стоп на химизма! вътрешен химизъм, един химически организъм в нас, който чувствава.

Сега продължаваме надолу, там, където издишването оставя след себе си храносмилателния процес, веществообменния процес. Той не достига до външния вещество обменен процес в лицето на приемането на храна, но той достига до вътрешните процеси на веществообмяната. Стоп на жизнения етер! Жизненият етер от своя страна формира едно човешко устройство, изразяващо воля. Така възникват мислене, чувствуване, воля.

Сега можем да проследим целия процес в неговото физическо съдържание. Да вземем всичко онова, което е тук горе: *вътрешното се проявява като мислене*. Но това е много фино взето. Зад него стои всичко онова, което Ви описах сега. Всичко това се осъществява по нервния път. Нервните пътища са външните физически проводници за всичко това.

Сега преминете към следващия процес. В следващия процес имате: *приемане на този най-горе разположен процес в човека от страна на дишателния процес, при което в една физическа сетивна проекция това се разиграва в процеса на кръвообращението*. Артериалните кръвоносни съдове са вторите пътища. Идваме до третия процес, разиграващ се между издишването и процеса храносмилане - веществообмяна. Той също има своите пътища и това са венозните кръвоносни пътища. До стигаме до третото, до венозните кръвоносни съдове.

И продължаваме. Продължаваме да навлизаме в човека и тук трябва да потърсим кои са пътищата, какъв е процесът, на който от страната на навлизането е отнета самата виталност, който отвън трябва да подсигурира собствената си виталност, трябва да я подсигурим отдолу, отвън. Неговата физическа проекция имаме в лицето на лимфния пътища. /Виж рис. №4/.

Виждале ли, скъпи мои приятели, тук имате отношението между външно и вътрешно. Много неща са заложени в това, което представлява сетивния процес на вдишване, на навлизане по посока навътре. И в това, което е скрито зад този процес, действуват много непознати на човека днес неща. Тук участва Кармата, идваща от предишния земен живот. Тя е, която просветва тук, и остава недостигаема за възприятието. Тук просветва Кармата. Този, който с духовен поглед изследва нервните пътища, тъй както са формираните в сетивата, той ще открие по тези пътища Кармата. Тя е, която нахлува тук. Но също така от другата страна в ли-

цето на лимфообразуването ние откриваме не просто един физичен процес, но когато по лимфните пътища лимфата навлиза в организма ние виждаме - Йоханес Мюлер, известния физиолог, вече го е казал: *какво е лимфата?* Кръв без червени кръвни клетки; *кръвта е лимфа с червени кръвни клетки*. Това е общо казано, но то съдържа известна правилност; *виждаме как лимфата навлиза в кръвта и чрез това подsigурява сегашния човек*. Но в лимфата ние виждаме всичко онова, което още не се е превърнало в кръв, тук ние виждаме също така струенето и живота на създаващата се Карма. Там вътре в лимфния процес отново се образува Карма. Лимфните пътища представляват същевременно начало на кармичните пътища към бъдещето /Виж рис. №4, дясно/.

Така от духовното навлизате вътре в човека, там където усещате, че по топлинните пътища нахлува светлината, химизма, виталността на Макрокосмоса; *тук вие все по-осезаемо чувствувате, че както излизате от светлината и отивате към виталните пътища, и така виждате да нахлува общия живот на всемира, така вие усещате и нахлуването на кармата, изживяваща себе си в човешкия земен живот между раждането и смъртта*. Но тя изживява себе си, преминавайки през нервите, също така и през отслабения артериален процес, като бива задържана от венозния процес. Когато достигне до венозния процес, тогава се вмъкват и страничните вълни на Кармата. И образувайки венозната кръв, човекът същевременно получава тези натрупвания на Кармата.

Промяна в кръвта може да означава просто гняв. Това, което се натрупва тук, тъй като миналото не бива допуснато надолу във венозния процес, това е което води към действие, то участва във формирането на Кармата.

Това, което лимфата не пропуска нагоре, което не преминава в кръвта, то се натрупва дълбоко в подсъзнанието, там, дълбоко в подсъзнанието то формира едно ядро, и когато изхвърли от себе си материалния процес, човекът пренася това ядро през Портата на смъртта. Това е създаващата се Карма.

Разположена над дишането виждаме Кармата, идваща от миналото, разположена под издишването, заедно с кръвообращението под издишването, там, където лимфата все още не се е превърнала в кръв, там виждаме създаващата се Карма. Тя е там вътре, и така можем да кажем: *Кармата* /Виж рис. №4, ляво, жълто/ *нахлува в артериалния процес, остава в човека; формира се венозния процес, отново възниква карма*. Тук горе ние виждаме границата, където Кармата започва да се натрупва в нервно-сезивно-артериалния процес.

Тук долу, съответно на процеса, преминаващ от лимфообразното към венозното - тук ние имаме навлизащата Карма - тук имаме излизащата

Карма, ако наблюдаваме с духовен поглед все още непревърналата се в кръв лимфа. Така пред себе си имаме сливането на физическото с духовното. Горе човекът граничи с духовното качествено. Ние виждаме как той граничи със своята Карма. Тук по средата се натрупва сегашния живот. Долу, наблюдавайки все още непревърналата се в кръв лимфа, ние виждаме възникващата Карма. Между изминалата Карма и създаващата се Карма по средата е разположен човешкия земен живот, представляващ едно натрупване между двете, погледнато от тази гледна точка. Но ние можем да проследим нещата до физическия процес.

За това ще продължим да говорим утре. Вие виждате, че ние все повече се доближаваме до това, да вижда ме духовното и във физическото, което едва ще съумее да усъвършенствува практическото приложение.

ОСМА ЛЕКЦИЯ

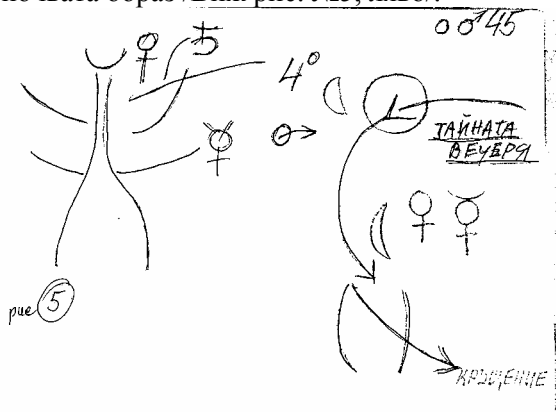
Дорнах, 15 септември 1924 г.

Скъпи мои приятели!

Вчера проследихме конституцията на човека, доколкото тя може да бъде видяна в самия човек или в непосредствена близост до него. Сега ние трябва да се възкачим над човека, защото навсякъде човекът е поставен във връзка със силите на Космоса; *и тези връзки със силите на Космоса, те са обозрими, ако наистина имаме добрата воля да се приближим до голямото многообразие, с което е изградена Вселената.*

Помислете само, скъпи мои приятели, по какъв многообразен начин се насочват към човека закотвените във Вселената сили. Виждаме, да кажем, как едно растение израства от почвата на земята. Ние проследяваме израстването на растението от почвата в посока: *стебло нагоре и корени надолу*. С това са ни дадени две тенденции в рамките на растението. Стремещт нагоре, стремещт надолу. И ако днес още бяхме наистина достатъчно напреднали във физичното изследване на природата, за да приложим изследователските методи, които понякога се прилагат за много по-незначителни неща, към нещо като растежа на стеблото на горе, растежа на корена надолу, тогава ние бихме открили взаимовръзките в света, които от своя страна, стъпвайки в отношение с човека, едва сега правят понятна тази тоталитарност: *човек и свят, макрокосмос и микрокосмос*. Защото ние бихме видели, че всичко, което е свързано с растежа на стеблото нагоре, в определено отношение е свързано с разгръщането на слънчевите лъчи на годината, на деня, и дори извън годината; *че всичко, което е свързано с разгръщането на кореновите сили, е свързано с Луната, с лунните сили, така че когато разглеждаме едно растение по правилен начин, дори още по неговото устройство ние трябва да достигнем до отношението между Слънце и Луна*. Във Все-

лената и в нейните сили ние трябва да видим най-простия, най-примитивния образ на растението. Този, който умее да гледа, той никога няма да види корена по друг начин, освен като устремен надолу към Земята към почвата, и ще го види същевременно окръглящ се. Закръглящия се в почвата корен, това е образът, който трябва да видим в корена. Този закръглящ се в почвата образ /Виж рис. №5, ляво/.

По друг начин трябва да виждаме стеблото, това себе-разгръщане по посока нагоре. Ако подходим със същото усещане, то при стеблото непременно трябва да получим чувството: *стеблото се стреми нагоре лъчеобразно, стеблото желае да развие своята линейна посока*. Коренът се стреми да разгърне заоблеността на кръговата посока, стеблото се стреми да разгърне своята линейна посока. Това е първо началният образ на растителната същност. И в устремената нагоре линейна посока трябва да видим присъствието на слънчевите сили на Земята. В устремената в заоблеността посока на корена трябва да видим присъствието на лунните сили на Земята.

Сега да погледнем по-нататък. Казваме си: *Слънцето е навсякъде, където растението се е устремило лъчезарно нагоре към висините*. Нагоре то отново се разширява, разгръща се на ширина, образува периферия. В това, което произхожда от излъчващия се нагоре стремеж, ние виждаме да действа първоначално непосредствено на горе в света, виждаме да действа онова, в което съвместно се изявяват слънчевите сили и силите на Венера, а там, където цветовете се развиват надолу, превръщайки се в листа, въздействайки отвън, ние откриваме Меркуриевите сили. Ако искаме да разберем устройството на растението в неговата принадлежност към лъчеобразната слънчева посока, тогава ние трябва да разберем, че на помощ на силите на Слънцето идват силите на Венера, силите на Меркурий. Това е от едната страна.

От другата страна, трябва да сме наясно, че сами тези сили не биха били в състояние да формират растението. Тогава в известен смисъл същността на растението би се насочила единствено в посока да се събере в едно. За да се разгърне, тъй както виждаме това в крайния му случай при разгръщането на дървото, на тези сили Венера и Меркурий непрекъснато се противопоставят силите на Марс, на Сатурн, на Юпитер. Така, че към двете основни полярности на слънчевите и лунните въздействия са устремени и останалите планетни въздействия на Вселената /Виж рис. № 5, ляво/.

С това засега аз само искам да кажа: *разгледайте, скъпи мои приятели, едно растение.* Тук имате цялата планетна система на растението. То е тук на Земята, то е тук, и вече не изглежда така безсмислено, ако такъв един полузнаещ или три четвърти знаещ човек като *Парацелзий* казва например следното: *който яде едно растение, той изяжда с това цялата планетна система, защото силите и са вложени в него.* Парацелзий казва това по своя груб начин и с това чувствава, че заедно с растението човек изяжда цялото небе. Ето така многообразно е устроен светът, че всъщност навсякъде в непосредственото ни обкръжение ние имаме силите на Макрокосмоса в лицето на растежа, на подреждането, във всичко.

Да се върнем от тук към човека, вчера показахме, как от дишането се изкачва горе към онази област в човешкото изживяване, в която, ако можем да кажем така, човек вдишва по един фин начин, и в рамките на това по-фино вдишване ние открихме продължителното въздействие на кармичното течение от миналото. Сега можем да продължим по-нататък. Когато имаме, разбира се, съвсем схематично и символично обозначено /Виж рис. №5, дясно/, въздействието на това, което за сега бихме нарекли едно по-фино дихателно течение в човека, то ние бихме могли да кажем следното: *ако човек би разгърнал това, което е заложено в астралното тяло и което е заложено в неговия Аз, то с това свое съвременно устройство, с тази своя съвременна конституция той никога не би достигнал до Слънцето.* Човек никога не би се приближил до Слънцето. Когато е в своя Аз и в своето астрално тяло между заспиването и пробуждането, човек никога не би могъл да се приближи до Слънцето. За него то остава в мрак. Ето така, ако беше в астралното си тяло и в своя Аз без връзката с етерното тяло и с физическото тяло, човек никога не би могъл да достигне до Слънцето. Добре, но как достига до Слънцето?

Да разгледаме отначало как стоят нещата. Астралното тяло и Азът се приближават до етерното тяло, но ако осъществим това състояние чрез едно вътрешно виждане - което можем да сторим сравнително лесно,

ако подчертано засилим мисленето - ако засилим мисленето чрез една основна, силно енергична медитация, тогава лесно можем да достигнем до това състояние - това е състоянието на начеващото посвещение. Лесно можем да навлезем в това състояние, в което човек нахлува в своето етерно тяло, но все още не е захванал физическото си тяло. Той живее в етерното тяло. Виждате ли, в това състояние, в което човек живее в етерното тяло и все още не може да захване физическото тяло, в това състояние човек може много, много добре да мисли. Човек нищо не вижда, нищо не чува, но човек може много добре да мисли. Мисленето изобщо не е погасено, само виждането, чуването и другите сетивни усещания, те са подтиснати. Но мисленето остава в човека, първо начално така, както той го е притежавал: *човек може да мисли и именно тук човек може да мисли по-добре, отколкото преди*. Човек може да мисли такива неща, като казаните тук, и човек може да мисли над Макрокосмоса. Мисленето остава и се разширява, и човек знае точно: *сега ти се намиращ в световния етер*. И така, намирайки се в своето етерно тяло човек пребивава в този световен етер. Но нахлувайки в този световен етер, човек добива една опитност, едно изживяване, че сега е застанал в онзи духовен свят, от който е произлязъл и сетивния свят. Но при това не е индивидуализиран нито духовния, нито сетивния свят. Човек е напуснал индивидуализирания сетивен свят. Слънцето вече не свети, звездите не светят Луната не свети. Не могат да бъдат вече разграничени ясно царствата в природата на Земята. Това човек може да направи само, когато е във физическото си тяло, когато е в нормалния живот или в едно по-висше посвещение. Но за сметка на това, че са помръкнали контурите на сетивния свят, човек добива общата духовност, усеща живото движение на духовното. Ако човек продължи, той обхваща съзнателно вече и физическото си тяло, така че човек започва да живее в органите; *ако човек съзнателно обхване това физическо тяло, тогава започват да изплуват угасналите, изчезналите същества, с изключение на земните, но като духовни същности*. Там, където преди, с обикновеното си съзнание, човек е виждал Слънцето, което сега е помръкнало, замъглено, но което е присъществувало в рамките на общото духовно движение, там сега изплуват сборно съществата от втората йерархия. Сега човек започва да индивидуализира нещата в духовния свят. Отново изникват Луната, звездите, но сега те се появяват в своите духовни аспекти и сега те представляват духовни колонии или нещо подобно - така можем да ги наречем. Сега човек знае как е виждал навън, първоначално в обикновеното съзнание например - при други неща това отново е така - как е виждал Слънцето във физическия образ, и как вижда сега Слънцето като духовно същество, а така също и целия свят, след като съзнателно е обхванал физическото тяло,

така също и в присъщата му духовност. Но сега човек знае също така, че с всеки един слънчев лъч денят сияйно нахлува в нас, и че с всеки слънчев лъч в нас нахлува и Духът. Чрез всяко сетивно възприятие в нас нахлува Дух, така че това фино по посока нагоре дишане ние трябва да разглеждаме като непрестанно пронизано от Духа, и ние възприемаме, че във всяко сетивно усещане, което нахлува в нас, живее Слънцето. Това именно е Духът на Слънцето или Духовете на Слънцето. Във всяко сетивно усещане живее Слънцето, така че в човека, в това фино дишане нахлува непосредствения живот на Слънцето, нахлуват непосредствено слънчеви сили.

Виждале ли, тук имаме отношението на човека спрямо Слънцето. Когато в окото Ви нахлуе слънчев лъч, за едно със светлинния лъч нахлува Духът на Слънцето. Духът на Слънцето е субстанцията на това фино дишане. Заедно със сетивните усещания ние вдишваме многообразните съставки на духовното Слънце. Но сега човек добива една значителна представа за тях по посока на единия полюс. Развивайки се по посока на етерното си тяло /Виж рис. №5, жълто/, в рамките на своето етерно тяло човек развива мисленето на Вселената, развива мислите на Вселената. И тези мисли на Вселената, в които се намира Този, който съзнателно живее в неговото етерно тяло, тези мисли са първоначално лишени от топлина, лишени от студ, лишени от тон. Те представляват едно общо чувствуване, при което самото чувствуване съвпада с чувствуването на Макрокосмоса. И ако сега, обхващайки физическото тяло, човек нахлуе в Духа на сетивата, то мисълта бива обагрена от най-различни страни, от страна на очите вдишването на Слънцето, мисълта, бива обагрена от цвят, чрез ухото мисълта бива обагрена от тон, чрез топлинния орган мисълта бива обагрена до студено и топло, и сега Вие имате космическото възприемане на отношението на мисловното спрямо сетивното. При това мисловното трябва да бъде представено като първично, а сетивното възниква чрез слънчевото импрегниране, чрез слънчевото обгаряне.

Това е от едната страна на човека. Само че човекът не усеща как Слънцето със своето същество нахлува в него при всяко едно сетивно възприятие. И по пътя на това Слънце нахлува и изминалата Карма. И съвсем не е някакво детско усещане, да си представяме Слънцето същевременно и като един пазител на изминалата Карма. Така че ако разгледаме с разбиране човешката глава, то трябва да кажем: *тук в скритото нахлува слънчевият лъч, който в процеса на нахлуването се превръща в нещо физическо, което именно като физическо се проявява в оцветения, звучащ затоплен свят.* Тук по пътя на слънчевите лъчи, пропъльзват от сетивата по посока към нерва, в човека навлиза Кармата.

Сега да погледнем към другата страна. Да погледнем на там, където вчера трябваше да видим как Кармата излиза навън, там в организма, където се намира лимфата, там в организма, където живее и се движи всичко онова, което все още не е нахлуло в кръвта. Там ние откриваме излизашката Карма. Какви са тези пътища, по които Кармата излиза навън? За да разберем това, трябва в научно окултно отношение да се запознаем с лунните сили.

Когато така постепенно преминаваме през етерната същност в която първоначално сме се вживели, и после чрез обхващане на физическото тяло към периферията по посока на сетивата, тогава целия живот, който нахлува от Слънцето, се представя на човека от една страна чрез това, че носи по своите пътища изминала та Карма, и този живот се представя на човека чрез това, че отправя не един упрек към него и много неща, които безпокоят човека. Но много по-значително от всичко в Кармата, което безпокои човека, достигнал наистина до това виждане, е всичко онова, което му дава следното значение: *все пак чрез твоето минало ти си станал това, което си сега*. Това, което човек носи в своята вътрешност, него човек носи много по-богато, ако възприема нахлуването на Слънцето по сетивно-нервните пътища. Ала тъй както човекът се абстрахира от Кармата и отдава себе си на нахлуването на духовните слънчеви лъчи, така за него настъпва една безкрайна ощастливеност от възприемането на Слънчевото, и човек има чувството - Слънчевата същност е такава, че непрекъснато трябва да я желаем, че трябва да се стремим към нея. Освен това Слънчевият елемент е този, който нахлува в нас чрез любов, когато го желаем, и Слънчевият елемент е това, което във физическия живот по един отслабен начин ние възприемаме като живот и движение в Любов. Това се осъществява в обмяна между вътрешния свят на човека и Слънчевите въздействия, които с Любов нахлуват в него; *и всичко, което в растеж, в кипеж и в живот се стреми да твори в човека, всичко то нахлува в него чрез тези виреещи в любовта слънчеви лъчи*. Защото тук Любовта не е просто душевно-духовна сила - тук тя е силата, призоваваща всичко физическо към растеж, към избуяване и разпукване, което с всяка своя подробност е благотворно, ощастливяващо за човека, ако той наистина умее да цени това, но и което той получава благодарение на своето непосредствено виждане.

Но когато, обратно, в другата посока, по посока на онези сили, които образуват лимфата, които подготвят лимфата за кръвотворението, когато в тази посока обхванем физическото тяло, тогава човек осъзнава лунните сили. Но тези лунни сили имат една съвсем друга своеобразност. И така ние можем да кажем, от една та страна творят слънчевите духовни въздействия, тъй както обозначихме това, от другата страна са налице лун-

ните въздействия. Ние се вживяваме във всичко това, като вътрешно захващаме процеса на кръво-лимфо-образуването, при което се вживяваме именно в лунните въздействия. Но от тези лунни въздействия ние непрекъснато имаме чувството, че те искат нещо да ни отнемат. Те се стремят да изнесат нещо вън от нас. При Слънцето имаме чувството, че то непрекъснато се стреми да ни даде нещо, при Луната ние имаме чувството, че тя непрекъснато се стреми да изнесе вън от нас. И ако само за малко сме разсеяни, ако не сме внимателни спрямо това възприемане на лунните въздействия, ако се вгълбим в кръво-лимфотворенето и захванем физическото тяло тук, ако не вземем себе си добре в собствените си ръце, ако не сме внимателни във възприятията си, тогава изведнъж нишката се скъсва и пред нас застава някакво духовно същество, което прилича на нас самите, но което най-често е изкривено, окарикатурено, и което ние сме родили от нас самите. Само че ние пропускаме този преход, ако не внимаваме. Няма нищо чудно, когато видим как това същество се отделя от нас и се изправя пред нас. Това надали представлява нещо повече от събирането на едно отражение на едно по-високо стъпало. Когато погледнем себе си в огледалото, отражението се намира във физическия свят. Когато чрез лунните сили видим себе си отразени в етера, тогава това е едно по-висше отношение, отражение на едно по-високо стъпало.

Нека преминем сега през целия процес. Няма нищо друго особено. Показва ни се само, по какъв начин сме във връзка с Вселената, и как Луната непрекъснато излъчва сили от нас, прави ги самостоятелни, които си ли живеят в нас, навлизат в духовния свят, нахлуват в Макрокосмоса, непрекъснато изнасяйки от нас образи и пренасяйки ги в Макрокосмоса. Но виждате ли, скъпи мои приятели, представете си, че бъде създадено такова устройство, чрез което този образ, който лунните сили непрекъснато създават в човека и който те се стремят да изнесат навън, стремят се да го изнесат в световните простори, представете си, че този образ бъде задържан в човешкото тяло, че остане вътре. Този образ не е просто някакво абстрактно отражение, това е образ, който вече е пронизан от сили. И как може да бъде задържан такъв един образ в човека? Тук имаме теглещите лунни сили, които непрекъснато се стремят да изнесат от човека неговия образ. Как може да бъде задържан този образ в човека, вместо да излезе вън от него? Как може да бъде изваян в него? Като от другата страна слънчевите сили бъдат вмъкнати толкова дълбоко, че образът да остане вътре в човека. Тогава образът остава вътре в човека, работи в него и така възниква ембрионалният живот. Оплождането не се състои в нищо друго, освен в това, че чрез него слънчевите сили биват въввлечени толкова дълбоко, дотам, където лунните сили захващат лим-

фата и чрез това образът, който иначе излиза навън, сега този образ захваща материята в човешкото тяло. Това, което иначе е образ, сега то нахлува до физическата форма. Така се осъществява нещо, което е свързване на лунните сили със слънчевите сили в лимфната област на човешкия организъм /Виж рис. №5/.

Да погледнем към другата страна. Нали ние можем да изнасяме и лунните сили на горе, и тогава ще възникне противоположното, тогава не бива създаден човека отново в човека, но тогава в човека вътре бива изграден Слънчевият Макрокосмос. Тогава човекът вижда това, което в един друг смисъл е макрокосмично. Кога то се формира ембрионът, в човека възниква физическия свят, който трябва да излезе навън от него. Когато от другата страна действуват лунните сили със своята страстна природа - нали те се стремят да притеглят или да заловят слънчевите сили - тогава в човека възниква Духът на Вселената. Възниква Духът на Вселената, възниква духовно-ембрионалното. И така, какво имате тук пред себе си? Тук пред Вас е възможността за формирането на това, което трябва да нахлуе от духовния свят, което преди земното съществуване е било в духовния свят и което тук въплъщава себе си по един духовно-ембрионален път. Тогава в човека се осъществява връзката между двете.

Проследяването на тези неща дотам, където то непосредствено се свързват помежду си, това е, което едва може да обясни връзката на човека с Космоса. И ние навсякъде съзираме подкрепа. Слънчевите въздействия, обединяващи се тук с лунните въздействия биват подпомогнати от Марс, Юпитер, Сатурн. Какви задачи имат всъщност Марс, Юпитер, Сатурн? Да, скъпи мои приятели, припомнете си това, което казах вчера. При това навлизане на Слънчевия елемент: *трябва да бъде спряна светлината*; втория етап: *трябва да бъде спрян макрокосмичния химизъм*; трети етап: *трябва да бъде спрян животът*. Сатурновите сили спират светлината, Юпитеровите сили със своята мъдрост спират световния химизъм. Марсовите сили спират живота. Ето така в подробности, в конкретното Вие имате пред себе си нахлуването на слънчевите сили, модифициране от силите на тъй наречените други външни планети. Обратно, в другата посока биват модифицирани лунните сили, които всъщност, ако действуват самостоятелно в пълната си сила, довеждат до ембрионалното, т.е. довеждат до възникване на физическата форма. Когато бъдат отслабени по посока на духовното, когато не достигат до физическата материя, ако останем само при чистите, душевни любовни сили на Венера, и ако те бъдат още повече отслабени, така че в ежедневиия живот все по-малко да могат да се обединяват с това, което нахлува от другата страна, тогава те се превръщат в Меркуриевите сили на Пратеника

на Боговете, изнасящ в обикновения земен живот долните сили по посока на горните.

Погледнете дясното, погледнете лявото изображение /Виж рис. №5/. Ако погледнем навън към това, което се разпростира в растителния свят - разпростират се Слънцето, Луната и звездите. Ако погледнем към вътрешността, там вътре са Луната, Слънцето и звездите, които вътрешно съвсем точно си съответствуват. Ако вътре нещо не е в ред, то нещо не е в ред във вътрешното взаимодействие между Слънцето, Луната и звездите. Ако искаме да го приведем в ред, то трябва да потърсим терапевтичния път така, че за едно неправилно лунно въздействие навън, трябва да открием съответното Сатурново въздействие и т.н. Вие виждате, че това може да бъде началото на едно доверие към медицината, ако бъде видяно, че човекът обхваща света вътрешно. Това е, което отново бихме желали да въведем в медицината, защото някога това наистина е била в нея. Само когато отново бъде проникнато в тези неща, в света ще може да бъде възстановено това активно вътрешно доверие към медицината.

Но нека погледнем към другата страна. Да погледнем първоначално към всичко онова, което в човека представлява Лунно въздействие, което непрекъснато се стреми да извлече човешкото от човека и да го пренесе към Вселената. Пред нас е застанал следният образ: *човекът се стреми да излезе вън от човека, желае да бъде пренесен към Вселената*. Това трябва да бъде представено на човечеството не в някаква абстрактна форма, но в образ - тази невероятно потресающа тайна, че Лунното въздействие непрекъснато се стреми да изнесе човека вън от самия него, за да изнесе пред погледа му собственото му родство с Макрокосмоса! Човекът се появява на Земята чрез едно вътрешно ембрионално формиране, но когато това непосредствено Лунно въздействие добие един пофин вид по посока на въздействията на Меркурий и на Венера, тогава човекът се ражда вече не физически, но той се ражда духовно. И ако към физическото раждане прибавим другото, което можем да прибавим, ако извикаме онова, което е възникнало под чистото Лунно въздействие, ако извикаме въздействието на Меркурий и на Венера, тогава към физическото раждане на човека в човека, ние можем да прибавим духовното раждане на човека вън от човека - в Космоса: *тогава ние кръщаваме човека*.

Към това, което в човека е непрекъснато налице, ние можем да прибавим слънчевите явления, съзнанието, че в него нахлуват духовни слънчеви влияния, че по пътя на светлинните физично-етерни слънчеви лъчи, по пътя на химичните лъчи, на жизнените лъчи струи духовното, че духовната същност нахлува в човека по същите пътища, по които физическо-етерното слънчево влияние нахлува чрез сетивата. Ние оставаме

човека да възприема, тъй както в обикновения физически живот той възприема физическо-етерното слънчево влияние, така сега ние го оставяме да възприема духовно-душевното слънчево влияние, т.е. ние му даваме светото причастие.

Изхождайки от причастieto, ние ще открием, че от едната страна стои нещо, свързано с подкрепата, която Слънцето получава, свързано със затъмнението заедно със светлината, свързано с постепенното нахлуване на смъртта заедно с живота. Излизаме навън, по посока на най-външните планети, свързани със Слънцето и тук, в правилния час към причастieto прибавяме предсмъртното миропомазване.

Или навлизаме в човека, спираме с неговата вътрешност преди да е достигнал до Макрокосмоса, стремим се не просто да го поставим в Макрокосмоса като човек, но желаем да всадим в самия него Макрокосмоса като образ, така че Макрокосмосът да се превърне в зародиш за развитие в самия него. Ние му даваме миропомазването, конфирмацията.

Когато тези неща са свързани от едно пълно съзнание, тогава този, който възприема тайнствата, живее с тях в пълно съзнание, тогава чрез тайнствата човекът непрекъснато лекуван от общата болест, в която той затъва, или в която непрекъснато, в *status uasceudi* той заплашва да затъне, чрез това, че се е потопил във физическия материален свят. Това е пасторското.

Но може да настъпи и другото, чрез своята природа човекът се намира непрекъснато в *status uasceudi*, в процес на възникване на онова, което се стреми да освободи себе си в духовното, което се стреми да напусне физическото, но трябва да остане в него докато трае животът, и поради това не предизвиква във вътрешността недуховност, не предизвиква една свръхдуховност, предизвиква болест. И ние даваме лекарството като противоположния полюс на тайнството, тогава когато настъпи болестта. От една страна ние вникнахме в духовната лечителска практика на пастора, от друга страна - в пасторството на лекаря, на физическия лекар, и ако по този начин вникнем в съгласуването им, тогава ние ще разберем, каква е връзката на пасторския елемент от едната страна с медицината от другата. Тогава пасторската медицина ще обхване не просто едно теоретично учение, но едно човешко сътрудничество.

ДЕВЕТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 16 септември 1924 г.

Скъпи мои приятели!

Видяхте как с необходимо състояние на болест да бъде прибавено към духовния живот и към духовното изживяване на човека, и разбирането, с което трябва да подхождаме към състоянието на болест, изхождайки

именно от двете страни, влизащи в съображение за пасторската медицина, това разбиране може всъщност да произлезе само от едно подобно разглеждане. Ето защо днес още веднъж ще разгледаме същинското състояние на болест във връзката му с духовния живот от тази гледна точка, от която може да бъде хвърлена най-много светлина върху същността на боледуването.

Като хора ние непрекъснато се движим между двете състояния на бодростуване и на сън. Това, което общо може да се каже върху тези неща, като съдържание на един светоглед, това Вие всички знаете.

Днес ще разгледаме много внимателно какво всъщност се осъществява в човека по време на сън. От едната страна имаме физическото и етерното тяло сами за себе си. И от другата страна имаме астралното тяло и Азът само за себе си. Ако обърнем поглед засега към физическото и към етерното тяло, то ние знаем, че там вътре, благодарение на това, което са - това физическо и това етерно тяло - там вътре се осъществяват определени процеси, процеси, които от момента на заспиването до пробуждането независимо от влиянието на астралното тяло и на Аза. В такова едно устройство като човешкото ние имаме работа с процеси, които всъщност - така както трябва да протичат - те изобщо не са пригодени към човешкото устройство. Във физическото тяло имаме работа с физически процеси. Физическите процеси протичат навън в минералното царство. Към него те са приспособени. Спрямо цялостния човешки образ като физическо тяло те не са приспособени. И все пак - от заспиването до пробуждането физическото тяло на човека е така да се каже отдадено на физическите процеси, тъй както минералното царство е отдадено на физическите процеси. Ние трябва да внимаваме с това противоречие, което имен но е налице в човека по време на сън. Човекът трябва да представлява един свят от физически действащи сили и субстанции, но всъщност не може да бъде. Това именно е причината поради която всъщност по време на сън във физическото тяло на човека се разиграват процеси, които, ако не бъдат отново уравнивесени, представляват болестотворни процеси.

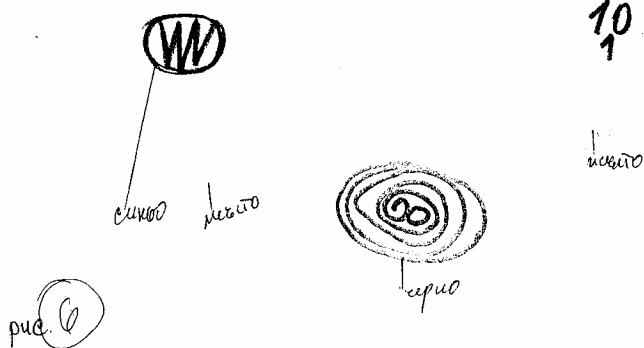
Когато правим такива общи изявления, като: *сънят е здраве, то това са естествено изявления, които в известен смисъл са напълно верни, но те са верни при определени условия и не бива да ни пречат да разглеждаме обективно това, което е налице.* Физическите процеси във физическото тяло на човека могат да протичат целебно за човека само ако в това физическо тяло са потопени Азът и астралното устройство, което става в акта на пробуждането и което така трябва да протича, че непрекъснато трябва да бъде прекъсвано от състоянието на сън, тъй като това състояние на сън във физическия човек бива осъществено разграждането,

което в човека е непрекъснато налице и което трябва да бъде, за да може изобщо душевният живот, духовният живот да разгърне себе си в човека. Защото с процесите на изграждане не е свързан никакъв духовен живот, той е свързан само с процесите на разграждане. Или чрез съня трябва да бъдат обезпечени толкова разградни процеси, та в това количество от разградни процеси да разгърне себе си будното състояние от пробуждането до заспиването. Ако чрез нездравословността на съня бъдат осъществени повече разградни процеси, тогава в човешкия организъм остава един остатък от разградни процеси. Тогава в лицето на този разграден процес ние имаме една вътрешна болестотворна причина.

Ако разширим наблюденията си до етерното тяло, то за етерното тяло получаваме, че по време на сън то може да осъществява само такива процеси, които иначе протичат в растителното царство. Когато астрално то тяло и Азът са потопени в това етерно тяло тези процеси непрекъснато биват изгласквани на едно по-високо ниво. Но когато протичат от заспиването до пробуждането, те протичат както в растителното царство, т.е. отново не са приспособени към човешкия организъм, но изискват едно уравнивяване с помощта на астралното тяло и Аза. Ако остана не употребен остатък, то отново са налице болестотворни причини. Така че можем да кажем: *сънят може да ни поучи в това отношение, как всъщност възникват болестотворните причини в човешкия организъм; защото взети в основата си, тези болестотворни причини всъщност представляват нормалните процеси на съня, които са същевременно и основа за духовно-душевния живот на човека.* И това е тайната на света, че навсякъде, където нахлуваме в реалността, там нещата отиват в две посоки. От една страна в съня на физическото и на етерното тяло е заложена основата на духовното развитие на човека, от друга страна в съвсем същите процеси е заложена основата на разболяването. С това болестта бива непосредствено отведена към духовното развитие, и ние можем да кажем: *изследвайки това, което става във физическото и в етерното тяло на човека, в съня всъщност е заложена основата на патологията.*

А сега от тази гледна точка да разгледаме един човек, който в будно състояние не нахлува достатъчно във физическото и в етерното си тяло, нещо, което откриваме при слабоумни индивиди, при психопати. Тогава душевно-духовният елемент на подобен човек нахлува в болестни процеси, започва да живее с тези болестни процеси, и това познание, че психопатът и тъй нар. душевно болен човек всъщност изживяват своето вътрешно битие, общувайки с болестотворните причини, това познание трябва да бъде особено оценено. Виждате ли, такива неща трябва да бъдат точно разгледани.

Но нека преминем към това, да разгледаме външния свят. Да вземем физическото тяло на човека съвсем схематично /Виж рис. №6, ляво/ и ако отново съвсем схематично разгледаме принадлежащия към него външен минерален свят, тогава по време на съня тук вътре в човешкото физическо тяло ние имаме процеси, на които е иззет Азът. Те всъщност протичат без вътрешно действащ двигател. Но този Аз се намира във всичко, което представлява минералните процеси. Защото вътре в тях се намира това, което можем да наречем Световен Аз. И така от една страна в процесите на физическото тяло ние имаме нещо безазово, един сбор от безазови процеси, нуждаещи се от Аза. Навън в заобикалящата среда ние имаме сумата от минерални процеси и минерални субстанции, които са проникнати от Аза, т.е. от всички онези йерархии, които са идентични с Аза. Тя, минералната субстанция, ги притежава.

Нека по тази причина да приемем, че във физическото тяло на човека забелязваме даден процес, който не би трябвало да е тук, който е един болестотворен процес. На него му липсва Азът. Как можем да му помогнем, ако искаме да го излекуваме? Като навън, в минералната среда потърсим тази част от Аза, която на не го му липсва, която в него е потънала в сън, която е един, продължаващ и в будното състояние сън. Тогава ние имаме в ръцете си лекарството. И ако го дадете на човека, ако е на лице афинитета спрямо съответния орган, тогава това, което липсва на болния орган - Азовата сила - чрез това тя бива дадена на болния орган. Виждате ли, това е процесът, залегнал в основата на цялото наше търсене на лечебни средства за физическото тяло на болния човек в областта на неорганичната природа. Тук ние трябва да открием съответното, което притежава Азовата сила - тогава тя действа целебно. Или преходът от патологията към терапията почива на точното вникване във взаимовръзките между процесите на човешкото физическо тяло и процесите във външния минерален свят от една страна, но също така и между човешкото етерно тяло и външния свят, действащ в растението. Тук

нещата стоят по същия начин. Ако забележим, че в етерното тяло неща се разраства благодарение на самото етерно тяло, тогава ще открием: *тук на етерното тяло липсва съответното въздействие от страна на астралното тяло; в този случай някъде из растителното царство трябва да потърсим и откриваме съответното лечебно средство.* Това е ориентиращото.

От това виждате, че е необходимо в най-широк смисъл на Вселената да познаваме Духа на природата, Духа на минералното и Духа на растителното царство. Трябва да познаваме Духа, а не субстанцията, защото в действителност човекът трябва да бъде лекуван чрез Духа на минералната и на растителната природа. Вие притежавате субстанцията само в това състояние, в което тя не е правилно духовно овладяна, но съдържа в себе си Духа. И който желае да лекува без да познава Духа на камъните и на растенията, той всъщност само опипва в тъмното, ръководен от едни традиционни предания, той само опитва дали това или онова помага, но той никога няма да разбере, защо нещо помага, защото никога няма да знае, къде в даден минерал седи Духът, или как е разположен там; *така че за да бъде човек лечител, това предварително изисква присъствието в него на духовен светоглед, и вероятно най-голямата аномалия на нашето време се състои в това, че тъкмо в медицината властвува тази ужасна болест материализъм.* Защото в медицината материализмът е една истинска болест. Тази слепота означава заспиване, означава в науката да бъдат произвеждани вредни душевни вещества и това всъщност би трябвало да бъде лекувано. Можем да кажем: *най-болният човек в наше време не е този, който е бил за европейското население през 19-ия век - турчина, но най-болното съществуване в наше време - това е лекарят.* Това е една истина, която лекарите бе трябвало да знаят, трябва да я знаят най-много и теолозите, но нали в това се състои езотеричният елемент - всичко това да остане в този кръг, на когото е поверено.

Да разгледаме сега нещата още по-точно. Има хора, които не са в този смисъл психопати или безумци, както имаме основание да говорим за психопатия или безумие, но които, в съгласие с разглежданията през последните дни така нахлуват в своето физическо и етерно тяло, че влизат в известна връзка, влизат в една доловима връзка с болестните състояния, с разположените вътре болестни процеси. Тук достигахме до онези сомнамбули, чието съществуване не е суеверно, както често се описват в света - нещо, което всеки посветен добре знае; *достигахме до онези сомнамбули, които в сомнамбулните си състояния описват своите болести.* До като обикновеният нормален човек така се свързва с физическото и с етерното тяло, че ако искаме да изразим педантично научно, можем да кажем: *в бедно състояние Азът и астралното тяло са във връз-*

ка с физическото и с етерното тяло, която връзка качествено представява една наситена връзка; при такъв един болен човек ние можем да кажем: в преносния смисъл на думата - не според атомното число - Азът и астралното тяло навлизат в етерното и във физическото тяло, но от астралното тяло и от Аза остава една част, която не навлиза напълно, но която осъществява един определен акт на възприемане. Само тази част от Аза и от астралното тяло осъществява възприемането, която част не е потънала в етерното и във физическото тяло. Когато по този начин във вътрешността е останало нещо излишно от астралното тяло и от Аза, тогава се осъществява едно вътрешно възприемане. Сомнамбулите описват своето заболяване. Добре, но как? Има едно друго състояние, което аз също Ви описах, когато в определени случаи е нарушено нормалното състояние по посока на съня. Тогава, когато Азът и астралното тяло са във физическото и етерното тяло, и когато в този АЗ и в това астрално тяло се осъществяват неща, съответно не принадлежащи на въпросната духовно-душевна същност, тъй както и другото, което Ви описах, това, което не принадлежи на физическо-етерната същност - веднъж, когато по време на сън Азът и астралното тяло изживяват твърде много духовност, така както и физическото и етерното тяло могат да изживеят една твърде голяма част от природата - тогава възниква онова граничецо с патологията ясновидство. Тогава в съня си човек отнася една определена сила, чрез която възприема духовността. И след това той пренася в будното състояние спомена за това духовно възприемане, но това духовно възприемане, осъществяващо се по един ненормален начин между заспиването и пробуждането, това духовно възприемане се влива преди всичко и сънищата. То се появява под формата на живи сънища, и тук ние отново забелязване нещо, което всеки посветен добре знае: *когато бъдат правилно разгледани, тези сънища са изпълнени със следното*: Да приемем, че болният, физически болният човек е така устроен, както описах. Със своята духовно-душевна същност сега той нахлува във физическото и в етерното тяло. Тогава той така изживява болестта, че я описва в сомнамбулното състояние. Той изживява това, което във физическото и в етерното тяло се осъществява под формата на един твърде интензивен процес на разграждане, в своето физическо и етерно тяло той изживява един своеобразен ретрограден природен процес. Да приемем, че с астралното тяло и със своя Аз сега той е във. Сега той живее в духовността на външната природа. Да приемем, че тук вътре човек изживява даден болен орган /Виж рис. №6, средата/, който орган е болен по причина че по един болестен начин той дава израз на някакви външни процеси. Това бива изживяно в сомнамбулното състояние. При това бива описан вътрешния процес. Ако човекът се намира в полярно

противоположното състояние, тогава сомнамбулизмът действа вътре в неговия Аз и в астралното му тяло, тогава, когато те са повече изнесени навън от физическото и от етерното тяло. Когато това, което бива изживяно под формата на елементарни духовни природни процеси, когато то преминава в сънища, тогава човекът изживява нещо, което е духовната същност на минералите, тогава той изживява съответния Дух на минерала; *и какво сънува той?* Той сънува своето лекарство. Виждате ли, тук Вие имате връзката за много сомнамбулни състояния. Сомнамбулът се движи между тези две състояния, които характеризирах. В едното състояние той сънува своята болест, в другото състояние той сънува своето лекарство, и тук пред себе си ние имаме начина, по който изобщо е била търсена патологията и терапията в древните мистерии.

Тогава не се е експериментирало както днес. Тогава болните са били довеждани до храма и от съответно подготвените храмови жреците са били довеждани до един вид сомнамбулно състояние, и това сомнамбулно състояние е било задълбочено до момента, когато болният описвал своя болестен процес. След това е бил предизвикван полярният сомнамбулизм, и храмовият жрец изживявал съня, съдържащ лечението. Това е представлявало изследването в най-древните мистерии, водещо от патологията към терапията. Ето така в древни времена е било развивано лечебното изкуство, хората са развивали това изкуство, като чрез древните форми на изследователските методи са търсели познанието за човека в самия човек.

Не до тези методи трябва да достигнем ние, но до онези методи, при които с помощта на имагинативното изживяване веднага достигаме до състоянието да можем да проследим болестния процес, и при които чрез интуитивния метод да изживеем оздравителния процес, който не ни въвежда вън от човека. Това, което преди е било един вид експеримент, в тази област тъкмо ще трябва да се превърне в едно настойчиво наблюдение. Виждате къде всъщност е залегнала ориентацията. Външната физична наука, която в древни времена е била изцяло съзерцателна, после е преминала към експеримента, все повече и повече замествайки чистото наблюдение чрез експеримента. В това тя има право. Но лечебната наука и е подражавала и тук тя е сбъркала. Лечебната наука е експериментирала с човека с помощта на храмовите изследвания. От този експеримент ние трябва да намерим прехода към едно старателно одухотворено, научно оплодено наблюдение над живота. Защото който наблюдава живота, той навсякъде може да улови болестта. В най-простата изява на ежедневието живот, отклоняваща се съвсем малко от тъй нареченото нормално, в нея при определени обстоятелства е заложено нещо, което, правилно разгледано, може да ни доведе до познанието за сложни болестни

процеси - ако само разгледаме нещата в правилното им взаимоотношение.

Това води до там, че все повече и повече лекарят трябва да се превърне в истински практик - от своя страна отново един обратен ход по отношение на постигнатото от развитието в ново време под влиянието на материализма. Постепенно лекарят се е превърнал изцяло в учен, а в това няма смисъл. Лекарят има своя смисъл само ако е в състояние по един жив и подвижен начин да борави с природните закони, а не само да ги познава в абстрактния им смисъл. Чрез опознаване в абстрактния смисъл на думата все още не можем да достигнем до боравене с природните закони. Тук имате нещата разгледани от едната страна. А сега ги разгледайте от другата страна.

Разгледайте ги от другата страна, от която страна трябва да ги разглежда пасторът, като си кажете, че професията на пастора се състои в това да ръководи човека във всичко, при което Азът и астралното тяло трябва по някакъв начин да нахлуят в духовния свят, т.е. където човекът трябва да участва в духовния свят. Необходимо е лекарят по духовен път да вникне в човека, по духовен път да съзре патологичните процеси - а какво ще трябва да търси пасторът? В това, кое то отвежда човека в духовния свят, в стремежа към духовния свят, в любовта към духовния свят, в проникнатостта в духовния свят, така, както съществува в нормалния живот, пасторът ще трябва да търси и да види всичко онова, което човешката душа предлага в нормалните и ненормалните явления в тази област. А сега по отношение на пастора да проследим процеса, обратен на този, който трябва да проследим при лекаря. За лекаря казваме: *да, когато той остави сомнамбулът да описва болния орган, тогава той, изхождайки от съня, описва лечебното средство.*

Да вземем отново пастора, такъв, какъвто го виждаме в древните мистерии. Него наистина го е интересувало не само намирането на лечебното средство, макар че на първо място, тъй като на първо място жрецът е приятел на хората, него го е интересувало лечението. Но той не е спирал до лечението, интересувало го е и нещо друго. Интересувало го е следното. Той виждал, насън сомнамбулът, наблюдава лечебното средство, като при това със своя Аз и с астралното си тяло той се намира в духовния свят. Тогава в своето наблюдение той възприемал това пребиваване вътре в духовния свят, това душевно пребиваване вътре в духовния свят, и проследявал това пребиваване обратно до тялото. Какво откривал той? Тук той отново откривал болния орган, разбира се, но от това, което е научил навън, той вече знаел как в здраво състояние астралното тяло и Азът действуват в този орган. Благодарение на това, че се връща обратно към болния орган, той знаел какво е действието в състояние на здра-

ве. Последницата от това била: *сега той възприемал, как по нормален начин, изхождайки от божествено-духовните сили, астралното тяло и азът нахлували в човешкия организъм, как били разположени вътре.* Чрез сънищата той опознал тези сили в духовната същност на света в състояние на здраве и така той добил възглед за това, какво е тяхното поведение когато отново нахлуят надолу. Той получавал вътрешната връзка на човека с духовния свят.

Това настроение пасторът може да прибави към тайнството, в което да внесе обратно духовния свят, защото духовния свят е свързан с тайнството чрез самото устройство на култа. Култът свързва духовното с физическата субстанция именно по силата на вътрешните възгледи върху това, как духовното е свързано с мистерията. В човека бива обратно въведена одухотворена физическа същност и в човека бива установено едно отношение, свързващо астралното му тяло - в рамки те на физическото тяло и на етерното тяло, и Азът му - в рамките на физическото тяло и на етерното тяло, с божествено-духовното битие на света. В това отношение всичко е свързано с обстоятелството, че от страна на пасторите тайнството бива наблюдавано с подобно настроение. Всичко зависи от това, как ще се оставим да бъдем проникнати от тези неща, като връзката между изживяването в тялото и изживяването вън от тялото, тайните на патологията чрез наблюдението на изоставеното тяло, тайната на терапията чрез наблюдението на отклонилия се от нормата живот, живота в духовния свят, респективно така също в нормалното възприемане на духовния свят. Това, което в древни времена и с помощта на изтъкнати сомнамбулни същества е било внесено в храмовите тайни, то отново трябва да бъде постигнато чрез това, човекът в самия себе си да развие духовни познания и отново да наблюдава взаимоотношенията. В тази област експериментът отново трябва да се влее в наблюдението.

Наистина е важно, тези лекари и пастори, пребиваващи в рамките на антропософското движение, да се обедини в знанието си на подобни факти. Това е нещо, което наистина свързва, което ни прониква с едно познание, различно от познанието на другите. Противно на това всяко решение да бъде основан някакъв съюз, или обединение, или група, всяко подобно решение представлява една абстракция. Истински свързващото звено с притежанието на едно определено знание. Тези, които притежават това знание, те са едно цяло и те би трябвало да се чувствуват като едно цяло. Вътрешната връзка трябва да бъде израз на тази вътрешна връзка, създадена чрез знанието. В това отношение на нашето време му липсват много неща.

Помислете си само как днес, често с най-добри намерения някой се изправя да говори например за някакво младежко събрание, макар че него-

вите стремежи аз напълно признавам - изключително трудно е, когато някому, който трябва да изпълни душата си с нещо конкретно, му хрумне да каже: *първото, най-важното е да се обединим!* - *през последните години обединяването се превърна в нещо безконечно.* Хората се обединиха, но все още никой не е усетил, че когато всичко се обедини така: 0 0 0 0 0 и т.н. *ще излезе нещо.* Едно съзнание, което засега е празно, прикрепено към едно съзнание, което също е празно, прикрепено към едно трето съзнание, което също е празно - това не дава нищо! Обратно на това е необходимо само условието на изпълнението, това, което е в основата на всички нули, което е единицата /1/ - тогава Вие ще имате нещо. Това няма нужда да е човек, но това трябва да е изпълването с нещо, тогава това е нещо. Ала куриозното е, че това предполага, то самото вече да е нещо, дори това, което именно не е човек, но което е знанието - то именно да бъде същественото. Би трябвало да се мисли върху тези неща в наше време, когато хората често са твърде лениви за да потърсят конкретното, и поради това се обединяват в абстрактното. Обединението е нещо добро, но то идва от само себе си, когато е налице конкретното.

Това също така е нещо, което може би първи би трябвало да разберат тези, които работят сред съвременното човечество като лекари и пастори. Защото можем да кажем, че тези две неща днес могат да бъдат наблюдавани навсякъде. Въпреки цялото будно състояние днес Азът и астралното тяло на хората в основата си не успяват да намерят по съответния начин физическото тяло и етерното тяло. Нещата стоят така, че всъщност този, който успява да види в неговото създаване, той не е много засегнат от този възглед в областта на материализма. Да оставим монистите и всички възможни хора да спорят помежду си. Това положително е нещо невъзможно, но всъщност това не е най-важното в процеса на развитие на човечеството. Ето защо, след като е възникнал този процес на развитие, човек не обича да участва в тези мирогледни дискусии. Защото в последна сметка - дали един ще мисли едно, а друг - - друго: *мненията са нещо много нестабилно в човешката душа, те не се отразяват особено силно върху реалностите.* Сред реалностите мненията представляват само пяна. И дали един сапунен мехур ще се пукне в другия, дали единият ще се пръсне, а другият ще стане по-голям, от сблъсъка, това много не вреди. Но трябва да помним, че някой, който със своя Аз и с астралното си тяло е правилно поставен във физическото и в етерното тяло - такъв човек не може да стане в действителност материалист. Или да бъдем материалист във финия смисъл на думата, означава да си болен. И това познание трябва да проникне в нас. Да си материалист означава да си болен. Ето защо никак не е чудно, че когато дру-

гите, които по правилен начин са разположени в своето физическо и етерно тяло, когато те се събират с тези болни материалисти, тогава те развиват противоположния полюс - всички възможни неясноти и спиритуализма.

И тук достигахме до една област, където, тъй като тези неща не се разиграват в тази част на света, които са все още свързани помежду си, не в тази част на света, където светът вече е хвърлен в хаоса и блоковете му са разположени един до друг; *тук достигахме до областта, където едното вече не представлява вече откровение на другото, но двете се разминават.* Докато болният разказва за процесите в своите вътрешни органи, до тогава неговите сънища са свързани с лечебните сили на външния свят, съответстващи на болните органи. Но тъй като поради болестта на материализма човекът не описва отвътре своите вътрешни органи, не разчупва организма по посока на другата страна и желае да описва външния свят, тъй както това става в материализма; *тогава противоположното на сънищата - фалшивият спиритуализъм - започва да действа вече не като лекарство, но обратно - като по-силна болестотворна причина.*

И така, днес, в наше време, виждаме, когато сравним цялата, отнасяща се до човека медицина с това, с което тя напълно оправдано може да бъде сравнена: *цивилизационната патология, цивилизационна та терапия, когато вземе нея, ние откриваме, че спиритизмът например в никакъв случай не представлява лечебно средство, не отговаря на съноподобното състояние на материализма, съответстващ от своя страна на сомнамбулното описание на вътрешните органи.* Когато даден процес, който всъщност трябва да обхване вътрешността, когато той пробие по посока на външния свят - такива патологични процеси можем да наблюдаваме при кожните обриви, където нещата съвсем не съответствуват на това, което Ви казах - тогава за погледа възниква това, което бива наблюдавано във вътрешността - по посока навън то възникване като здраве, но като една болест на отклонение. Ето защо лекарят всъщност би трябвало да знае, че материализмът представлява външния обрив - израз на едно болестно състояние, и така - лекарски - би трябвало да разглежда ме материализма.

От подобно лекарско виждане произлиза и моста, който трябва да бъде хвърлен към пасторското виждане, изхождащо от противоположната страна, пасторското виждане, проникващо в болестните духовни явления на човека, които той формира изхождайки от своите потребности, от своите емоции. Това е случаят и при спиритизма. И стигаме до там, да разберем, че в най-широк смисъл болният живот се стреми да се потопи във Вселената, както и всичко онова в мирогледа, което е болна чрез

самото себе си - доколкото почива на волята, т. е. в действителност изживява себе си така, както би трябвало да действа във вътрешността на човека в действително болестотворното състояние.

Спрямо съвременната епоха на развитие на човечеството ние няма да можем да видим това, което е могло да бъде видяно ясно в едни по-стари времена благодарение на различните предпоставки в човешката природа, като това, което съществува под формата на погрешно волево направление, погрешен мироглед, погрешни жизнени възгледи, и което в древния смисъл е било определено като "грех"; ние няма да можем да видим как това преминава в процеса на разболяване на организма, защото той не се извършва по този непосредствен начин. Ние обръщаме внимание на това само в редки случаи, в отделни случаи - случаи, представляващи междинни стъпала между същинските болести и греха. Те от своя страна отново преминават в състояния, които само граничат с болестното. Но грехът и същинското боледуване - за днешната епоха на развитие те са така поставени, че са разделени едно от друго чрез две инкарнации. Нещата са били така поставени, че в един по-ранни епохи в развитието на човечеството понякога в границите на едно прераждане, под формата на причини и следствие, са могли да бъдат свързани грехът и болестта, които вече - поради напредналия процес на развитие на човечеството - бива разделено от преражданията: *грех и болест*. Грех в едно прераждане, болест - в другото.

Тук започва областта на пастора. Ако просто се придържа към традициите на древните времена пасторът вече не може да говори, че грехът е причина за болестта. Но ако навлезе във възгледа за повтарящите се земни съществувания, тогава той може да говори за това, защото тогава той отново ще говори, изхождайки от истината. Ето защо много неща, които днес в света се говорят върху тези въпроси, вече не са верни, защото те вече не отговарят на фактите. Тези учения произхождат от едно по-старо време, и днес не съществува воля, която да бъде в състояние да преобрази това учение съобразно това, което се изисква в наше време. С всичко това ние трябва да свикнем и тогава ще бъде възможно тези разглеждания върху пасторската медицина да бъдат оплодени по посока на двете страни.

Още сега аз възнамерявам, тъй като наистина е желателно, а и приятелите да могат да нагласят времето си, още от сега аз възнамерявам утре и в други ден да изнеса още две лекции върху пасторската медицина.

ДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 17 септември 1924 г.

Скъпи мои приятели!

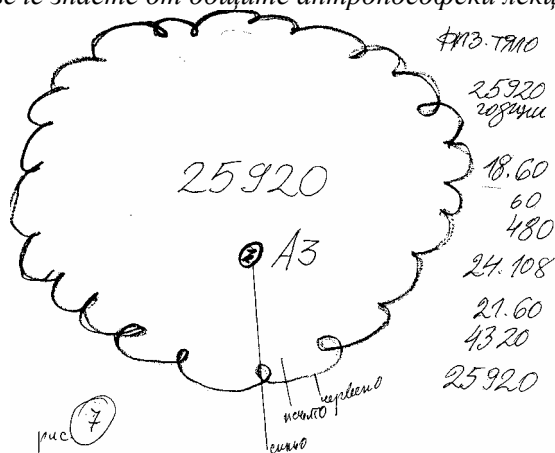
Това, което в наше време в действителното действие и в действителното желание за действие изхождайки от духовния свят, винаги се пропуска, е, че в мислите, които човек носи, и в чувствата му може да се съдържа активност, творчество. Залегналото в основата на тези неща, то във времето на материалистичния мисловен подход е било напълно забравено днес, в основата си то е напълно неосъзнато от човечеството. Ето защо тъкмо в тази област по определен начин се вреди, нанася се една вреда, която дори днес сред нас, сред човешката цивилизация владува доста всеобхватно. Вие вероятно знаете, че от всевъзможни центрове или други подобни места, както ги наричат, биват отправяни всякакви указания към хората за това, как може да бъде развита мисловната сила, как мислите могат да добият мощ. Човек би желал да каже: *по този начин навред биват посеяни кълнове от това, което преди в духовния живот е било наричано "черна магия", и което и днес продължава да се нарича така.* В своята, достигаща до културата, навлизаща в развитието на цивилизацията, дейност, както лекарят, така и пасторът трябва да обърнат внимание на тези неща, които могат да бъдат едновременно както душевни, така и телесни болестотворни причини. Защото ако обърнем внимание тъкмо на такива неща, човек успява да извърши нужното както за предпазването, така и за по-доброто разпознаване на болестта и на болестните явления в човешкия душевен живот. С подобни указания се цели на човека да бъде дадена една преди това несъществуваща в него сила, която често бива употребена за най-безчестни неща. И днес все още в това направление има всевъзможни указания за това, как търговските агенти например да успеят да сключат сделки или други подобни неща. В тази област днес се извършват невероятно много нередни неща. Но виждате ли, какво е залегнало в основата на това? Тези неща трябва да стават все по-зле, ако в това отношение в областта на медицината и в областта на теологията не успее да си извоюва място едно действително познание. Защото мисленето на хората от по-ново време, и по-точно научното мислене се е развило изключително под влияние на материализма. Когато днес вече многостранно бива изказано задоволство за това, че в науката материализмът бил в упадък, че навсякъде съществува стремжът да се излезе извън рамките на материализма - да, скъпи мои приятели, но човек, който прониква в тези неща, всичко това прави една доста по-неприятно впечатление. Тези учени, които по един съвременен начин се опитват да преодолеят материализма, а също и тези теолози, които по този съвременен начин желаят да преодолеят материализма - в очите на този, който прониква в нещата - те всъщност са много по-лоши, отколкото скованите материалисти, които постепенно, поради абсурдността на собствената си душа правят нещата невъзможни. Но тези

дърдорковци на тема спиритуализъм, идеализъм и др.п., те хвърлят пясък в очите на другите хора, а и в собствените си очи.

Защото какво се получава, какво се прави по начина на Дриш или друг някакъв на чин, за да може да бъде изложено нещо от материалните процеси? Същите мисли, които векове наред са били употребявани, за да се мисли с тях материалното, които и нямат друга възможност, освен да мислят материалното, същите те се употребяват, за да се мисли с тях нещо привидно духовно. Но тези мисли изобщо не могат да сторят това! Това човек може да направи, ако навлезе в действителната духовна наука. По тази причина на бял свят излизат странни неща, които днес изобщо не биват забелязани. Например един официално признат от външния свят, в действителност ужасен дилетант като Дриш говори за това, че трябва да приемем съществуването на: "*психойди*". Да, скъпи мои приятели, ако искате да припишете на нещо някакво подобие, това нещо трябва да бъде някъде тук. Нали не можете да говорите за маймуноподобни същества, ако изобщо не съществува маймуна. Никога не можете да говорите за психойди, след като изобщо не се признава душата на човека! Подобно бръщолевене днес минава за истинска, дори за устремена към по-доброто, наука. Това трябва да бъде видно. И тогава тези, които, притежавайки научно образование, са застанали в антропософското движение, те са ценни за развитието на цивилизацията, ако не се оставят да бъдат заслепени от проблясващите блуждаещи огньове, но ако съвсем точно вникнат в това, което наистина е нужно и което е необходимо спрямо материализма.

Ето защо наистина трябва да запитаме: *как е възможно от днешната пасивност на мисленето отново да произлезе активност, творчество*. Как, изхождайки от пасторството и от лечителството, трябва да подхождаме, за да влее творчеството в ръководените от Духа, в стремящите се да бъдат ръководени от Духа, дела на хората? Мислите, развиващи се на основата на материалните процеси оставят творчеството навън в материята, самите те остават съвсем пасивни. Това е своеобразното на съвременния свят на мислите, тъй както той бива приложен навсякъде в науката, че той е съвсем пасивен, бездеен, неактивен. Това, че липсва, каквото и да било творчество в мислите, това е свързано с нашето, потопено изцяло в днешната пасивна наука, възпитание. Човекът така бива образован, така бива възпитан, че само и само да не достигне до някаква творческа мисъл, защото веднага изплува страхът, че ако той достигне до някаква творческа мисъл, тогава той не би установил просто обективната действителност, но той би прибавил нещо към нея. Това са нещата, които трябва да бъдат прозрени. Добре, но как можем да достигнем до творчески мисли? Виждате ли, можем да достигнем до творчески мисли

само когато наистина развиваме едно познание за човека; *защото човекът не може да бъде опознат по един нетворчески начин; защото според своята същина той е нещо творческо.* Чрез пасивно мислене днес може да бъде обхваната само периферията на човека, вътрешността остава недокосната. Трябва наистина да прозрем тази вместеност на човека в света. Ето защо нека днес си поставим нещо като цел, разположена в края на една обширна перспектива, която обаче да превърне в творчески мислите ни, и която наистина да съдържа в себе си тайната на превръщането на мислите в нещо творческо; *нека това да изплува пред душите ни, и при това в нашите разглеждания да приемем много неща, които вие вече знаете от общите антропософски лекции.*

Да си представим схематично, скъпи мои приятели, променящата се в своето изграждане Вселена във формата, да кажем на окръжност /Виж рис. №7/. Ние имаме право да направим това схематично, защото във времето изграждащата се Вселена наистина представлява един вид ритмично повторение - но във възходяща линия; *в низходяща линия по отношение на доста явления; но навсякъде във Вселената ние откриваме нещо подобно на дневно-нощен ритъм, други видове ритми, по-големи ритми, протичащи от един ледников период до следващия и т.н.* Ако засега се придържаме към онзи ритъм, който за човешкото възприемане е ритъм с най-големи интервали, тогава ние достигаме до тъй наречената платоническа година, която във времето, когато наблюденията на света са били още по-добри, е играла важна роля за тези възгледи и в тези наблюдения на света.

До тази платоническа година ние достигаме, когато наблюдаваме точката на слънчевия изгрев в утрото на деня, когато започва пролетта, на 21 март на съответната година. Тогава Слънцето изгрява в една определена точка на небосклона. Тази точка може да бъде видяна в зодиака и през

всички времена хората са отбелязвали тази точка, защото всяка година тя се измества с малко. Ако да кажем през предходната година сме наблюдавали точката на пролетното равноденствие в нейното точно място на небето спрямо другите звезди, или сме я наблюдавали през 1923 г., и през 1924 г. отново, то тазгодишната точка на слънчевото изгрява не е разположена на същото място, но е изместена в посока, която можем да определим именно ако чрез една линия свържем съзвездието на Овена със съзвездието на Рибите. Точката на пролетното равноденствие се измества в тази посока на Зодиака. Така тя всяка година се измества с малко. Това показва, че в цяла та констелация на съзвездията всяка година се извършва едно изместване, което може да бъде регистрира по този начин. И ако проверим какво представлява сбора от тези измествания - Вие можете да видите това, когато настъпи дадено изместване - то в тази година тази точка е тук, в тази - тук, и т.н. Веднъж изместването достига дотук, после - дотук, докато отново се върне в същата точка. Това означава, че след определен период от време точката на пролетното равноденствие трябва да застане отново на същото място на небето. Или е настъпило едно еднократно завъртане на целия слънчев път по отношение на утринното изгряване. Ако ги изчислим, то това става средно на всеки 25920 години. Така ние получаваме един ритъм, съдържащ най-големия интервал, който засега е достъпен на човешкото възприемане: *платоническата космическа година, продължаваща около 25920 наши години.*

Така ние проглеждаме в космическите широти и тук ние, с нашите мисли, в известен смисъл се сблъскваме с нещо, от което числата, които ние развихме, отскачат.

С нашето мислене ние се блъсваме в нещо подобно на стена. За сега мисленето не може да премине отвъд тази стена. И тук трябва да дойде ясновидството, което да премине отвъд. Но мисленето за сега не може да премине. Цялото развитие протича в рамките на това, което бива обхванато от тези 25920 години, и ако желаем, ние спокойно можем да си представим този обseg, който обаче е ограничен не от пространство, но от пространство - време, този обseg ние можем да си го представим като един вид стена на една космическа утроба. Или ние си го представяме като нещо, което ни обкръжава в най-широкото космическо пространство - /Виж рис. №7, червено-жълто/. И ние тръгваме от това, което в най-широкото космическо пространство ни обкръжава под формата на ритъм, носещ в себе си най-големите интервали, които имаме, и преминаваме към това, което в човека засега ни се представя като един по-малък интервал, дихателното движение.

Виждате ли, тук, разбира се, вземайки дихателното движение, ние отново трябва да си послужим с приблизителни числа: *18 дихателни движения в минута; и ако изчислим, колко дихателни движения за деня са това, получаваме в човека 25920 дихателни движения за един ден.*

Същият ритъм, който имаме навън - с големите интервали, имаме и в човека, в микрокосмоса с най-малките интервали. Или тук човекът живее в една вселена, на която той подражава в ритъм, човекът, който сам е ритъм на Вселената. Само човекът, на животното, защото едва чрез тези по-фини познания виждаме истинската разлика между човека и животното. За човека нещата стоят така, че компактността, същественото за неговото физическо тяло може да бъде опознато само ако го отнесем към платоническата космическа година. 25920 години, в тях се корени същността на нашето физическо тяло. Погледнете веднъж в моя "*Очерк върху тайната наука*", какви големи периоди от време, определени първоначално от неща различно от съотношението време-пространство - определени от метаморфозите Слънце, Луна, Земя, - какви неща е необходимо да бъдат събрани на едно място, за да бъде разбрано човешкото физическо тяло, такова какво то е днес - не по един количествено-цифров начин, но изхождайки от неговите елементи. И ако минем сега към средата, където са тези 25920 дихателни движения /Виж рис. №7/, които поста вят човека така да се каже в центъра на космическата утроба, тогава ние се приближаваме към Аза. Защото в тези дихателни движения заедно с това, което казах за дишането, отиващо по посока на горния човек и превръщащо се в лицето на т.нар. духовен живот в нещо по-fino, в дишането е заложено изявата на индивидуалния човешки живот на Земята. И така тук имаме Аза. Тъй както трябва да вникнем във връзката между физическото ни тяло и големите периоди от време - платоническата космическа година, така трябва да вникнем във връзката на нашия Аз, който ние можем да усетим във всяка една неравномерност на дишането, връзката на нашия Аз с нашия дихателен ритъм.

Виждате ли, човешкият живот на Земята е разположен между тези две неща, човешкият живот е разположен между дихателното движение и космическата година. Чрез дихателното движение бива регулирано всичко онова, което има значение за Аза. В тези колосални процеси, регулирани чрез този ритъм от 25920 години е заложен животът на нашето физическо тяло. Това, което във физическото тяло протича под формата на закономерности, то е свързано с големия ритъм на космическата платоническа година по такъв начин, както нашата Азова дейност е свързана с ритъма на нашето дишане. Между тях двете е разположен човешкият живот, който от своя страна за нас отново е заключен между физическото тяло, етерното тяло - и астралното тяло, Аз. От една определена гле-

дна точка ние можем да кажем, че човешкият живот на Земята е разположен между физическото тяло, етерното тяло - и астралното тяло, Аз; *и от една друга гледна точка ние можем да кажем, че, погледнато от божествено-космически аспект човешкият живот е разположен между дишането на един ден и космическата платоническа година.* Поради това дишането за един ден представлява нещо цяло. По този начин дишането за един ден представлява едно цяло с това, което е в човешкия живот.

А сега от тази космическа гледна точка да разгледаме това, което е разположено между човешкото дишане, т.е. между живото движение на Аза и протичането на една платоническа космическа година, т.е. живота и движението навън в Макрокосмоса. Виждате ли, това, което се стреми да действа в нашия дихателен организъм, при него нещата стоят по следния начин - с 24-часовото дишане за деня, чрез това, което е разположено там вътре между дишането и това, което съществува и това дишане под формата на цял един дихателен ритъм, чрез него ние всеки път се сблъскваме с онзи ритъм, съществуващ като дневно-нощен ритъм и свързан със Слънчевата същност, с нейното отношение спрямо земната същност. В ежедневието изгрев и залез на Слънцето, в преминаването на Слънцето по небосклона, в затъмнението на Слънцето чрез Земята, в това ежедневно движение на Слънцето е заложено това, с което ние се срещаме чрез нашия дихателен ритъм.

Ала с това ние достигаем до деня, до деня, състоящ се от 24 часа, достигаем до човешкия ден, състоящ се от 24 часа. И сега продължаваме да изчисляваме как в известен смисъл излизаме от дишането и навлизаме в света. Нека изчислим как навлизаме в това, с което се срещаме в хода на макрокосмическия ден, по какъв начин сме поставени в него. Виждате ли, тук можем да изчислим: *тук имаме един ден, да вземем - да кажем - годината с 360 дни - нещата могат да бъдат приблизителни - и така имаме 360 дни.* Сега да изчислим човешкия живот с приблизително 72 години, патриархалната възраст, както е била приета, и така ние получаваме 25920 дни. Имаме един човешки живот, представляващ със своите 72 години нещо цяло, и представляващ един ритъм, чрез който той поставя себе си в света, и който е същият ритъм на платоническата слънчева година.

С нашия дихателен ритъм ние сме поставени в целия наш човешки живот по такъв начин, че го регулира ме според ритъма 25920. Така достигаем до нещо, което по такъв начин е поставено в този човешки живот, както дихателното движение е поставено в деня. Добре, какво е това, което е застанало в тези 72 години, в тези 25920 дни по такъв начин, както дихателното движение, както вдишването и издишването са поставени в

ихателното движение? Какво е застанало там вътре? Първо ние имаме вдишване и издишване. Първа та фаза на ритъма. Второ имаме: *през деня ние поставяме себе си в живота, изживяваме нещо в живота 25920 пъти*. Но какво? Сън и бодърстване. Идваме до второто: *сън и бодърстване*. Това се повтаря, това редуващо се състояние на сън и бодърстване се повтаря в хода на човешкия живот 25920 пъти, тъй както в хода на един ден през времето на една слънчева обиколка се повтаря вдишването и издишването. Но помислете, какво представлява тогава заспиването и пробуждането, заспиване - пробуждане? Всеки път, когато заспиваме, ние не издишваме просто въглероден двуокис, но бидейки физически човек, ние издишваме нашето астрално тяло и нашия Аз. При пробуждането ние отново ги вдишваме. Това е едно по-дълго дихателно движение, траещо 24 часа, траещо един ден. Това е едно второ дишане, движещо се в същия ритъм. И така ние имаме най-малкото дишане, изразяващо се в обикновеното вдишване и издишване. Имаме по-голямото дишане, чрез което човекът вече израства към света, това дишане, което изживява себе си в съня и в пробуждането.

Да продължим по нататък. Да проверим сега по какъв начин е поставен такъв един човешки живот от средно 72 години спрямо платоническата космическа година. Да изчислим така тези 72 години, сякаш те самите принадлежат на една година, на една цяла година, състояща се от подобни дни, всеки един от които представлява един човешки живот. И така, да изчислим една голяма космическа година, чиито отделни дни представляват един човешки живот. И да изчислим тази космическа година също с 360 дни, това означава с 360 човешки съществувания; *и получаваме: 72 по 360 човешки съществувания = 25920 години, точно платоническата година!*

Но какво правим, когато приключим тази платоническа година! Ние започваме живота и умираме. Какво правим в акта на умирането? Чрез умирането по отношение на земното си устройство ние издишваме повече, отколкото астралното си тяло и нашия Аз. Ние издишваме етерното тяло по посока на Вселената. Аз често съм описвал това, как етерното тяло бива издишано по посока на Вселената, и както се разширява във Вселената. Когато отново се завръщаме, ние отново вдишваме в себе си едно етерно тяло. Това е едно гигантско дишане. Едно етерно вдишване и издишване. Всяка сутрин ние вдишваме астралния елемент. С всяко дихателно движение ние вдишваме кислородно с всяка земна смърт ние издишваме етера, и с всеки земен живот ние вдишваме етера. И така, тук имаме третото: *живот и смърт*. Ако приемем живота по такъв начин, че приемем живота като живот на Земята, а смъртта възприеме като живот между смъртта и едно ново раждане, тогава ние достигаме до платони-

ческата космическа година, като към най-малкото дишане прибавим първо по-голямото дишане, а след това към по-голямото дишане прибавим най-голямото дишане.

1. ВДИШВАНЕ И ИЗДИШВАНЕ
НАЙ-МАЛКО ДИШАНЕ

2. СЪН И БОДЪРСТВУВАНЕ
ПО-ГОЛЯМО ДИШАНЕ

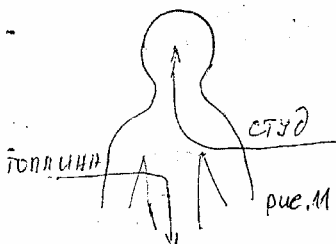
3. ЖИВОТ, СМЪРТ
НАЙ-ГОЛЯМО ДИШАНЕ

Ето така, бих желал да кажа, сме поставени в звездния свят. От една страна, по посока навътре, ние почива ме върху нашето дишане, от друга страна, по посока навън, ние почиваме върху платоническата космическа година. Нашият човешки живот между двете, но в самия този човешки живот намира своето откровение отново същия ритъм.

Ала какво се вмества в това междинно пространство, между платоническата космическа година и нашето дихателно движение? Нека опитаме, като един художник, който прави основата, за да рисува, след това върху нея, нека опитаме на основата на ритъма, който открихме цифрово, и който да ни послужи за основа, нека опитаме да рисуваме на тази основа. И тук откриваме, че в рамките на платоническата космическа година, а така също и в рамките на по-малките ритми във времето, по съвсем видимо в рамките на годишния ритъм, във външния свят протича един постоянен обмен, който ние също сме в състояние да възприемем, и който ние възприемаме най-лесно, ако го разгледаме в качествата му на топло и на студено. Необходимо е да помислим само за това, че зимата е студено, а лятото е топло, и това, което в основата прояви себе си под формата на числа, това ние имаме сега пред себе си качествено като топло и като студено; *и със своя живот човекът е застанал вътре в този обмен между топлина и студ.* Да, виждате ли, навън може да съществува тази периодична смяна между топлина и студ, и тя наистина съществува, в тъй наречената природа, и когато тази топлина и този студ се сменят, тогава тези периодична смяна е нещо силно целебно. Човекът не бива да прави това. Той трябва да съхранява в себе си в известна степен една нормална температура, един нормален студ - в зависимост от това как относително наблюдаваме тези неща. И така, той трябва да развие вътрешни сили, чрез които да съхрани лятната топлина за зимата, и зимния студ за лятото. Човекът трябва да уравни се във вътрешността, истински да уравни се във вътрешността, и по този начин непрекъснато да развива дейност в човешкото устройство, така, че то да устано-

вява равновесие между топлината и студа, както и да се проявяват те навън в природата.

В човешкия организъм съществуват въздействия, на които човек изобщо не обръща внимание. Вътрешно човекът пренася лятото в зимата, зимата - в лятото. Когато настъпи лято, ние внасяме в себе си това, което нашият организъм е изживял през зимата. През точката на пролетното равенство до Еньовден ние внасяме със себе си зимата, после това се уравниосява. Когато наближи есента, ние започваме да носим със себе си лятото по-нататък, носим го със себе си до Коледа, до 21 декември, после това отново се уравниосява. Така че тази смяна на топлина и студ ние непрекъснато носим в себе си по един уравниосяващ начин. Но какво правим ние при това?

Виждате ли, ако сега изследваме, какво прави човек с всичко това, то ние достигаме до един изключително интересен резултат. Ако приемем човека по този начин /Виж рис. №11/, тогава стигаме до това, дори чрез едно повърхностно разглеждане да трябва да признаем, че всичко, което се появява във вътрешността на човека под формата на студ, показва тенденцията да се насочва към нервно-сетивния човек. Така че днес ние можем да докажем: *всичко, което действа под формата на студ, всичко земно, участва във формирането на главата на човека, участва в сетивно-нервното устройство*. Всичко, което е лятно, което съдържа топлина, то участва във веществообменно-двигателната система на човека. Ако погледнем всъщност към нашия веществообменно-двигателен човек, то в нашето устройство ние всъщност носим всичко лятно. Ако погледнем към нашите нервно-сетивни функции, то в тях ние всъщност носим всичко онова, което под формата на нещо зимно сме приели от Вселената. Така с главата си ние живеем в зимата, с веществообменно-двигателното устройство ние живеем в лятото, а чрез ритмичното си устройство ние създаваме равновесие във вътрешността, създаваме топлина и студ, топлина и студ между веществообменната система и главата и идваме до това, което едва е в състояние да регулира останалото. Та нали топлината на веществото е последица от топлинните процеси, а студа на веществото е последица на студените процеси. Достигаме до

една игра на световния ритъм в човешкото устройство. Достигаме до това, да кажем: *зимата в макрокосмоса, това е творческото начало и устройството на човешката глава, респективно в нервно-сетивното устройство*. Лятото в Макрокосмоса, това е творческото начало във веществообменно-двигателната система на човека.

Виждате ли, ако по този начин погледнем в човешкото устройство, тогава ние отново получаваме една опорна точка за онази посветена медицина, за която аз казах, че днес тя има една начало в лицето на книгата, която г-жа д-р *Вегман* написа заедно с мен. Тук ние имаме началото на това, което наистина все повече и повече трябва да се намеси в науката.

Ако изпълим сега нагоре по скалите, където растат зимните растения, където почвата е такава, че върху нея растат зимните растения, то ние ще достигнем до това във външния свят, което е свързано с устройството на човешката глава. Да приемем, че в света сме билкари и че трябва да се грижим за това, чрез Духа на външния свят да бъдат излекувани онези духовни сили, които възникват при дадено заболяване, имащо своите корени в нервно-сетивното устройство; *тогава ние ще се качим във високите планини, там ще съберем минералите и растенията и оттам ние ще донесем лекарствата за болестта на главата*. Ние действуваме, изхождайки от нашето творческо мислене. То задвижва нозете ни към онези неща на Земята, в които трябва да открием съответното. Правилните мисли, произхождащи от Космоса, трябва да окрилят човешкото действие чак до сферата на конкретното. Те и несъзнателно вършат това, като карат работещия в канцеларията човек, който също носи мисли в себе си, макар и от време на време, тласкан от своя инстинкт, да прави различни екскурзии. Само че човекът не знае връзката между тези неща. Но това и не е чак толкова важно. То става важно едва когато бъде видяно в рамките на едно медицинско или пасторско наблюдение. Но точното наблюдение на света също така ни окриля за това, което конкретно трябва да вършим.

И отново, ако открием болести на веществообменно-двигателната система, тогава ние нахлуваме повече по посока на земно-растителното и на земно-минералното: *ако погледнем това, което седиментира, а не това, което по един кристалообразен начин расте нагоре, тогава ние получаваме минералното или растителното лекарство*. И наистина е така, че ако с един поглед обхванем процеси те в Макрокосмоса и това, което е в човека, това наистина ще ни отведе от патологията към терапията.

Виждате ли, именно в тези неща трябва да бъде отново ясно вникнато. Древните времена добре са познава ли тази взаимовръзка. По отношение на древната медицина на Хипократ всъщност вече малко е закъснял. Но

прочетете нещо от привидно неговите трудове, които най-малкото са запазили неговия дух. Вие навсякъде ще усетите този възглед. Там във всичко се съдържа нещо, което в конкретното е свързано с този широк поглед, който човек може да добие чрез някакъв подобен път.

След това идват по-късните времена, когато тези неща са престанали да съществуват за човешкия поглед, когато хората все повече и повече са навлезли в чисто абстрактното интелектуалистично мислене и във външното наблюдение на природата, довело след това до големия експеримент. Отново трябва да бъде открит обратния път към онова, което някога е представлявало поглед върху връзката между човека и света.

Така виждате, ако ние живеем като хора на Земята, живеейки между нашия Аз и физическото ни тяло; *между дихателното движение и космическата година, платоническата космическа година - тогава ние живеем там вътре, и с нашето дихателно движение ние граничим с деня.* С какво граничим чрез нашето физическо тяло? С платоническата космическа година? Тук ние граничим с най-външните звена и взаимовръзки в климатичните промени на големите природни процеси. В тези големи природни процеси ние променяме нашия образ, нашия човешки образ, така че могат да възникнат последователни расови обособявания и т.н. Но ние граничим и с всичко онова, което протича в по-кратката външна качествена смяна, ние граничим с това, което ни носят последователните години, което ни носят дните, накратко - като хора ние се развиваме между тези две най-външни граници, но ние се еманципираме в средата, защото по отношение на средата и в Макрокосмоса се намесва един странен елемент. Човек наистина може да изпадне в удивление, ако остави да действа върху него този според 25920 години приблизително пореден ритъм. Това изпълнено с удивление вглъбяване ни разкрива това, което се разиграва между вселената и човека. И ако човек се вгълби изцяло, тогава целият свят, включително и човекът, ни се вижда подреден според мярка, число и тегло. Всичко, бих желал да кажа, с по чуден начин подредено, и все пак това е една човешка сметка. Но по тази причина на решаващите места, когато започнем да ги разглеждаме, макар че е валидно, макар че е заложено вътре - на решаващите места ние винаги трябва да вмъкваме странната дума - приблизително. Сметката никога не излиза съвсем точно. Рационалността е вътре, тя е вътре, тя е тук, тя живее, тя действа: *живее всичко това, което аз описах.* Но тук нещо се намесва, тук във Вселената се намесва нещо съвсем ирационално, което е причина за това, че колкото и да се задълбочаваме, колкото и възторжено да се разтваряме във всичко това - дори да кажем като посетен - когато тръгваме по някакъв път за няколко часа, ние все пак вземаме със себе си чадъра - дори като посветени. Ние вземаме чадъра,

защото тук нахлува нещо, носещо в себе си ирационализма, и където в реалността намира откровение това, което именно никога не излиза в сметките с числата, така че са ни необходими високосни години, високосни месеци и всевъзможни други неща. Хората винаги са се нуждаели от тези неща за да определят времето.

Това, което ни предлага образованата астрономия, задълбочената в астрология и астрософия астрономия - защото ние можем така да си представим произхода на нещата - за непосредствения живот всичко това бива отново разрушено от метеорологията, която не успява да се издигне до ранга на една рационална наука, която в известна степен вече е проникната от съзерцание, все повече от едно все по-обширно съзерцание, и която поема един съвсем различен път, изживяващ в себе си това, което е останало от другите. И ако вземем тъкмо днешната астрономия - тя наистина изживява себе си в имената, тя наистина само дава име на звездите, и нищо друго. Ето защо разбирането на "*Серенисимум*" спира до наименованието на звездите. Той посетил обсерваторията на една страна, където му показали различни неща, показали му далечни звезди през телескопа, и тогава, след като видял всичко това, той казал: *всичко това разбирам*. Но откъде знаете имената на тази звезда, разположена тъй далече от тук - това аз не разбирам. Виждате ли, има разбира се такава гледна точка, на която Вие заставате в този миг, и от която Вие се смеете на Серенисимум. Но има и друга гледна точка, от която ние можем по същия начин да се смеем и на астронома. Аз бих желал да се смея повече на астронома, защото в хода на Вселената е застанало нещо много странно.

Когато изследвате старите названия на Сатурн и т.н., Вие трябва - за да разберете нещо - Вие трябва да си припомните малко нашия езиков курс, в който вземат участие повечето от Вас, и ние трябва да си припомним, че древните имена са били давани според звуковите усещания, които астрологът и астрософът са има ли пред дадена определена звезда. И при старите названия на звездите ние навсякъде можем да кажем: *те са дадени от Бога, те са дадени от Духа*. Питали са ги как се казват, звездите, защото са улавяли звездата и според това давали името. Добре, а сега навлезнете до една определена граница в астрософическото и астрологическото развитие. Там имената е трябвало да бъдат свалени от небото. Навлезнете сега в по-новото време, с големите му открития на звездите-джуджета например, да - тук всичко изпада в хаос. Тук една звезда се нарича Андромеда, друга носи друго някакво гръцко име, тук наистина всичко изпада в един своеволен хаос. Не можем да си представим назоваването на Нептун или на Уран по същия начин както Сатурн. Всичко това е човешко своеволие и Серенисимум е направил само една

грешка - вярвал е, че астрономите са постъпвали по същия начин, както и древните астрософи. Но те не са правели това така. Тук е заложена само една човешка ограниченост, докато знанието на астрософите от древни времена, на астролозите от още по-древни времена е взимало своето начало от общуването на хората с боговете. Но именно днес ако се изкачим обратно от астрономията към астрологията, към астрософията и чрез това за живеем в нещо като Макрокосмос, в който навсякъде има *рацио*, тогава ние достигаем до *София* /до Мъдростта/. Тогава от другата страна откриваме, как в рамките на това *рацио* и на тази *София* в нещата, които не излизат в изчисленията, как там вътре живеят метеорономията и метеорософията, които ние винаги трябва да запитваме единствено според тяхната свободна воля. Това е една друга дама. Външно, в обикновения физически живот ние я наричаме капризна, казваме че е на настроението. И метеорологичният елемент е доста капризен от дневния дъжд чак до кометите. Но изкачвайки се все повече от метеорологията към метеорософията, ние достигаем и до едни по-добри качества на тази космическа владетелка, достигаем до тези качества, които проявяват себе си не просто от каприз, и не от някакво космическо настроение, но които изхождат от вътрешната сърдечност на тази дама. Но не съществува друг начин, скъпи мои приятели, освен на изчисленията, на мисленето, на всичко онова, което може да бъде проследено по един рационален път, на всичко това да противопоставим непосредственото запознанство с космическите същества, и да ги опознаем такива, каквито са. Тук те показват себе си, те са тук, отначало те са малко затворени в себе си, те не натрапват себе си. Чрез изчисленията човек непрекъснато напредва, напредва, но при това човек всъщност непрекъснато се отдалечава от същинските космически същества. Така човек достига само до изминали дела.

Ако човек се отдалечи от обикновеното грубо изчисление и премине към ритмично изчисление, каквото по отношение на хармонията на сферите е представлявала астрологията, тогава от ритмичното изчисление човек достига до там, да види устройството на Вселената във фигури, в числа, съдържащи се в астрософията. Но от друга страна, бих желал да кажа, управляващите космически същества проявяват себе си като доста недостъпни. Те не се проявяват веднага. Отначало те показват на човека само един вид фотографии от Акашовата хроника, но за които човек всъщност не знае откъде идват те. Така пред човека застава светът, но навсякъде именно под формата на изрисувани в световния етер фотографии.

Тогава настъпва инспирацията. Тогава, чрез картината, съществото започва да оповестява самото себе си. Първоначално от астрономията ние

просто преминаваме към логиката. Едва когато изцяло достигнем до интуицията, тогава след инспирацията следва самото същество, и ние достигаем до *София* /до Мъдростта/. Но това е един личен път на развитие, поставящ изисквания към целия човек, който трябва да го запознае и с такава една дама, криеща се зад Метеорологията, във вятъра и във времето, в Луната и в Слънцето, доколкото всички те са намесват в елементите. Тук трябва да бъде ангажирана не само главата, както прилогията, но тук трябва да бъде ангажиран целия човек.

Но от това Вие можете да видите, че съществува възможността, в това отношение човек да се окаже на погрешен път, защото и в Антропософията, Вие можете от антропономията, която днес всъщност е единствена та властваща наука, да достигнете до антропологията, и можете чрез главата да достигнете до Антропософията.

Но тогава вие имате само *рацио*-то, но в *рацио*-то няма живот. То набелязва само следите на живота, където няма значение дали сме взели под внимание подробностите. Но животът живее тъкмо в подробностите, в ирационалното. Тогава това, което главата е прозряла, това Вие трябва да го пренесете надолу към целия човек, и след това с целия човек от астронимията да се извисите нагоре към астрологията, към софията.

Това е, което трябва да усетим, ако от една страна искаме да оживим теологията, а от друга страна - медицината с помощта на това, което наистина може да се оживи, пасторската медицина. Това е, което утре, чрез няколко специални разглеждания, ще приключим. Но главното се състои в следното, при първия за навлизане в пасторската медицина да опознаем пътищата, по които трябва да се движи пасторската медицина в наблюденията си над света.

ЕДИНАДЕСЕТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 18 септември 1924 г.

Скъпи мои приятели!

Пасторската медицина, тъй както е замислена тя тук, може в основата си да бъде разглеждана само като нещо, което от своя страна е изведено от духовното познание, от духовното изследване и което добива смисъл, само ако в човечеството залегне съзнанието, че духовният елемент съдържа в себе си положително действащи сили. Защото във времето, което разви и оформи материализма, в това време не е мислимо, човек да постави себе си така спрямо духовния елемент, че да види в него нещо, което да си струва макар само и едно разглеждане. Ала да бъде погледнато към Духа, и тъкмо в Духа да бъдат потърсени онези възможности, които да ни отведат до лечението, това е, което в най-висш смисъл се е съдържало в древното мистерино познание, и това, което ще тря-

бва да бъде обсъдено, за да добият нашите разглеждания един завършек, това ние днес ще свържем по определен начин с медицинското течение, което трябва да произлезе от тук - от Гьотеанума, и ще го свържем с древната мистерийна същност.

В действителност, в историческата връзка, нещата ще бъдат най-правилно разгледани, ако това, към което се стремим, да бъде мислено свързано с един наистина съвсем различни методи на изследване, но с методи на изследване и с художествените лечебни методи на древната мистерийна същност. Разбира се, скъпи мои приятели, това, което този курс върху пасторската медицина предложи, Вие ще трябва да разглеждате само като някакъв стимул в самото му начало, като едно начеващо изграждане на една пасторска медицина, която ще напредва все повече и повече чрез работата, която г-жа д-р *Вегман* и аз трябва да свършим.

Сега, скъпи мои приятели, бих желал да насоча вниманието Ви към това, как посветените в древните мистерии са описвали пътя на своето посвещение, по който път се е вървяло особено там, където мистериите са се влели в лечебните мистерии. В основата си всички мистерии са били свързани с лечебните мистерии, но един повече, други - по-малко. Всички са били свързани с това, тъй като лечението е било разглеждано като свързано с цялостното развитие на човешката цивилизация. Това има своите дълбоки причини. Човекът от древните времена си е казвал: *когато човешката индивидуалност слиза от духовните светове и чрез зачатие и раждане навлезе във физическия земен свят, тогава душевно-духовният елемент преминава през онова преобразование, чрез което става способен да изгради физически едно човешко тяло.* Ние описахме, как за първи път чрез индивидуалността се извършва това изграждане през първите 7 години от живота, докато съвсем в началото човек получава своето тяло чрез наследствеността, онова човешко тяло, което за 7-8 години бива изцяло отхвърлено.

Ето така, по един доста строг начин, древните мистерии са си представяли навлизането на човека от духовните светове във физически-сетивното. Но навсякъде хората са имали съзнанието, че човекът не се свързва така със своето физическо тяло, предварително още той не се свързва така със своето физическо тяло, както всъщност, съвсем първоначално - ако мога да си послужи с този израз - е било предвидено от духовните сили, управляващи тази част от света, на която принадлежи човечеството. За тази част от силите на човека, които навлизат чрез наследствеността, за тях винаги е било предвиждано, че поради една аномалия в общото развитие, те в известен смисъл ще добият надмощие над онези сили, които човекът донася със себе си чрез своята индивидуалност от минали земни съществувания. Хората не са виждали в това една истинска

хармония, но хората са казвали: *ако е налице едно пълно съзвучие между духовно-душевното и физически-телесното в земния човек, тогава първо смъртта не би имала този образ, който има, и второ и болестта не би настъпила в този смисъл, в който става това.* Болестта и смъртта са били разглеждани като симптоми, че човекът се е свързвал повече с физическия земен свят, отколкото първоначално е било предвидено за него. Макар че днес тя вече не може да бъде напълно разбрана, това все пак е една изключително дълбока идея, в която е скрита много, много истина. Защото действително е така, в момента, в който човекът съвсем малко се приближи към една по-висша степен на съзнание, той веднага забелязва: *смъртта например добива съвсем друг образ.* Тя му се представя много повече като една метаморфоза, отколкото като край на една жизнена фаза и т.н. ала с това за цялото древно съзнание възпитанието на човека се приближава до неговото лекуване, и в много древните времена от човешкото развитие целият възпитателен процес предварително е бил замислен в известен смисъл медицински, като една метаморфоза и с това е било свързано съзнанието, установяващо в древните мистерии връзка с лечителската и с жреческата професия, които и двете е трябвало да бъдат отдадени на лекуването на човека тук на Земята. В древни времена лекарят и жрецът са били най-често обединени в една личност, един процес, чието съществуване е било възможно именно само при старото инстинктивно съзнание, което днес не може да съществува, най-малкото не като едно правомерно явление. С това съзнание за значението за лекуването, което е трябвало да бъде налице и в нормалния живот, с него за всеки човек е свързано обстоятелството, че след онази метаморфоза, която хората претърпяват чрез смъртта, т.е. предимно в живота между смъртта и едно ново раждане. Човекът бива насочен по пътя на Слънцето - от онези души, които тук на Земята са били лекари и жреци. Първото упътване за да бъде намерен пътя към Слънцето след смъртта, който път всеки човек трябва да открие, защото там /на Слънцето/ трябва да бъде приключена една част, онази част, която трябва да бъде приключена между смъртта и едно ново раждане, първите крачки - така са си представяли това хората в древни времена - в тези първи крачки човекът, преминал през Портата на смъртта, е трябвало да бъде насочен от лекаря или от жреца. Ала всичко това е било потопено в най-дълбока мистериозна мъдрост. Мистериината мъдрост, на която ние днес трябва да погледнем по друг начин, защото древните методи вече не са пригодни за нас, но които методи в днешно време напълно могат да бъдат обновени, обновени така, както се опитваме да сторим това тук. И така, скъпи мои приятели, когато един древен посветен е описвал своето посвещение, той е казвал: *след като преминал прага той бил запо-*

знат с действието на елементите, а с елементи в древни времена било обозначено това, което ние днес бихме нарекли агрегатни състояния: твърдото състояние, което било определено като земя, всичко течено, което било определяно като вода, всичко въздухообразно, което било определяно като въздух, и което включвало и всичко газообразно, и всичко топлообразно, което било приписвано на топлинния етер - всичко това хората описвали като елементи. Това е нещо, за което модерният физик казва: *такова нещо изобщо не съществува*. За него тези четири елемента не съществуват. За него съществуват само една поредица от 70-80 елемента, имащи своите свойства. При определени условия в света едното е течено, другото е твърдо или газообразно. Топлинното състояние е характерно за всички. Но това, което в древни времена е било описвано като елементи - това не съществува. Това са само свойства на реалности, но това не са реалности. Да, но това, което днес наричаме елементи, това всъщност са само реалности в рамките на съвсем грубия физически свят, а това, което в древни времена е било назовавано елементи, то е било възприемано по такъв начин, че през него човекът е навлизал не в материята, но е навлизал в живото движение на материята. Виждате ли, за един древен лекар е имало малко значение, дали нещо е една или друга субстанция, с това или онова външно наименование. Това разбира се притежава известна важност, но тя става явна едва кога то прозрем друга една важност, отнасяща се до живото движение на материалното. И така, можем да вземем някаква субстанция отвън, някакво място, където тя е подложена на ерозия. Тук всъщност древният лекар е обръщал внимание на това, субстанцията, която той взема, от цялостния земен процес, да бъде изложена на тази ерозия, или е обръщал особено внимание на това, дадена субстанция да не бъде взета просто от минералното царство, ако може да бъде взета от растителното царство. Или навсякъде той гледа мястото, което субстанциалният елемент в своята жива дейност заема в световния процес. Но ако искаме да разберем това, тогава ние се нуждаем от това разделяне според четирите елемента, защото тогава при дадена субстанция най-важното се състои в това, при каква температура тя се превръща в Земя, това означава, при каква температура тя се втвърдява или втечнява, или става Вода или Въздух. Това е било важното в древни време на, да бъде съзряно това, което трябва да се извърши в световния процес, за да може дадена определена субстанция да получи дадена определена форма. Едва според това е била преценявана субстанцията. Днес хората изхождат от субстанцията, тогава хората са изхождали от процеса. А нали всяка субстанция е само един задържан процес, един, задържан на определено стъпало процес. Хората са били проникнати преди всичко от истината за живото движение в

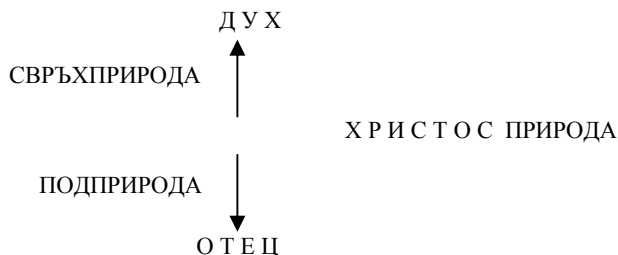
материята. И така посветеният е описвал, че най-напред е бил въвеждан в сферата на онова движение, чрез което е можал да прозре живото движение на субстанциалния елемент, което движение му се е представяло като едно платно, изтъкано от четирите елемента. Това било първото нещо.

Но второто, което разказвал всеки посветен, и което за него представлявало второто стъпало, него той описвал, като казвал: *той бил отведен там, където можел да опознае "горните и долните Богове"*. Какво означава това, да бъдеш отведен някъде, където човек може да опознае горните и долните богове? Да, виждате ли, скъпи мои приятели, това ние всъщност вече описахме, ала го описахме в една модерна форма. Аз Ви казах, че когато духовно-душевният елемент нахлуе толкова дълбоко във физическото тяло и в етерното тяло, тогава физическото тяло и етерното тяло вземат надмощие над духовно-душевния елемент, и тогава възниква патологическото, възниква патологическото поради това, че духовно-душевното се е изгубило, заблудило в сферата на физическо-телесното. Тогава възниква патологическото. В мига, в който това става, човекът нахлува в самия себе си по-дълбоко, отколкото това би трябвало да става при обикновеното пробуждане, нахлува по-дълбоко, отколкото при бодърствуването в своето физическо тяло. И при слизането си надолу той среща извънчовешки, подестествени /разположени под Природата/ въздействия. Защото ние живеем в сферата на естественото само когато е налице нормално съотношение между нашето духовно-душевно и нашето физически-телесно устройство. В мига, в който ние нахлуем по-дълбоко, по-интензивно в нашата физическа телесност, ние влизаме във връзка с подестественото /с разположеното под Природата/. Тук ние влизаме във връзка с това, чрез което елементарните същества, съществата от по-висшите йерархии на различни стъпала от своето развитие, въздействуват върху човека. И това е просто факт: *тук ние влизаме във връзка с Боговете, разгръщащи своята дейност под сферата на природните въздействия*.

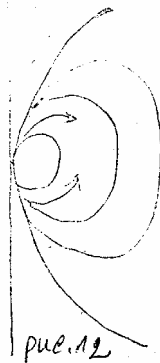
И така, какво друго би могъл да каже един древен посветен, ако би желала да използва един по-неутрален израз, който да представи нещата забулено, тъй като някой друг не го е разбрал освен отново посветените; *какво друго би могъл да каже, освен: че е бил отведен надолу при долните Богове?* Той би могъл да каже: *аз опознах природата на човешките болести, защото тя ни отвежда при долните Богове*.

Да вземем другото, което в смисъла на това, което показах на границата на патологичното с нормалното, може да ни отведе областта на едни свят живот, където духовно-душевният елемент излиза навън, излиза в по-силна степен навън, отколкото това би трябвало да става, и така да се

каже внася живот в състояние на сън. Оpozнаването на това състояние древният посветен определя като събитие, съвместно битие с горните богове. И така, схематично представено, имаме следното, което е правилно: *природа, подприрода, свръхприрода, естество, подестество, свръхестество* /виж схемата/.

Но когато по този начин говорим за горните и за долните богове, тогава, скъпи мои приятели, човек лесно получава една погрешна представа за йерархичното подреждане. Виждате ли, нещата Вие трябва да си представите по следния начин. Когато просто казвам: *природа, подприрода, свръхприрода, болест, ясновидски живот, тогава аз съм изложен на изкушението, долните богове и да ги разглеждам като подчинени, като йерархически по-ниско поставени*. Ала виждате ли, нещата не стоят така. В действителност нещата не стоят така: *да си представим - тук е природата, и нагоре достигаме до една окръжност, надолу достигаме до една окръжност* /Виж рис. №12/, и това, което откриваме тук горе, се обединява по посока на другата страна с долното. Ако нарисуваме

кръга по-голям, получаваме това, ако го нарисуваме още по-голям, тогава получаваме това, още по-голям - получаваме това, и ако го правим все по-голям, то накрая ще получим една права. Тук имаме един участък

от кръга, който продължава, но след като е навлязъл в областта на безкрайното, той се завръща от другата страна. Това доказва, че това определение - горни и долни богове - не може да бъде възприемано в смисъла на едно йерархическо подреждане, но само като един различен начин, по който боговете се приближават до човека; *и че замисълът е те да действуват от един и същ ранг и устремени заедно към една безкрайно отдалечена точка.* Ето защо в древни времена всичко, което е представлявало болест и ясновидство, е било разглеждано така, че ако човек е успял да вникне в него, той е успял да вникне в духовния свят. Един начин да се вникне в духовния свят е този: *човек истински да опознае болестта и ясновидството.*

Разбрали това, ние същевременно добиваме възможността, това, което в древни времена е съществувало в съзнанието на хората, да го внесем в нашето по-ново време. Защото нека да се запитаме в рамките на модерното съзнание: *какво в нашето модерно съзнание може да бъде отъждествено с областта на долните Богове?* Виждате ли, това, което ние, представяйки си Божествената Троица, наричаме Отец, това е, което в най-висш смисъл принадлежи на Подприродата. Отецът, Той принадлежи на Подприродата и как, в смисъла на едно действително духовно възприемане на познанието, трябва да поставим себе си спрямо този Бог-Отец?

И така, скъпи мои приятели, ние разглеждаме човека, разглеждаме човек в неговото дневно-будно състояние, разглеждаме го в неговото нощно-сънно състояние, и ние сравняваме двете състояния. Разгледаме ли човека в състоянието на неговата пълна будност, тогава ние знаем - човекът е такъв, какъвто е бидейки включен във физическия свят, в порядъка на този физически свят. Защото така, както Земята някога се е откъснала от предходните си стадии, и както сега е на пътя към една по-нататъшна еволюция, така и човекът трябва да бъде опознат изхождайки от Сатурн, Слънце, Луна. В това отношение в будно състояние човекът принадлежи на Земята, природосъобразно той е поставен в Земята. В будно състояние човекът е на нивото на Природата.

Не е така, когато човекът е в състояние на сън. Когато човек е в състояние на сън, скъпи мои приятели, тогава в леглото остават физическото тяло и етерното тяло, и вън от физическото и етерното тяло се намират астралното тяло и Аза. Но нека разгледаме физическото тяло и етерното тяло. Какво съдържа в себе си тази част от човека, легнала тук във физическото тяло и в етерното тяло? В себе си, но в едно по-напреднало състояние, тя носи в себе си това, което е приела през времето на старото сатурново развитие, във времето на старото слънчево развитие. Но това е напреднало. Ала тук, в съня, човекът носи в себе си продължилото в

своето развитие сатурново и слънчево съществуване; *в това, което те в леглото не се съдържа нищо от неговото лунно съществуване.* От него нищо не се съдържа вътре. Така че ние трябва да кажем: *напредвайки в своето развитие природата от лунното състояние е преминала към земното съществуване.* Но чрез това, че човекът се нуждае от сън, в лицето на спящия човек Природата съхранява в себе си една Подприрода, една природа, която всъщност е съществувала само по времето на Сатурн и на Слънцето. Това е Подприродата. Това е заложено във всички същества благодарение на обстоятелството, че съществува човешкият род. В състояние на сън човекът наистина потъва в Под природата, и от това потъване - аз вече Ви показах това през изтеклите дни на този курс - от това потъване не от своя страна изплуват болестите. Това е областта на Бог-Отец. Когато спим ние потъваме в областта на Бог-Отец, ние потъваме в Подприродата, в областта на Отеца.

Ако вземе ясновидството на човека, то всъщност представлява едно просветляване на онези части на човешкото същество, които в състояние на сън се намират вън от физическото и от етерното тяло - просветляване на Аза и на астралното тяло Ако човек прогледне в това състояние, тогава това е противоположното състояние на болестта, това е противоположният полюс на болестта. И тогава със своето астрално тяло и със своя Аз човекът се потапя в областта на Духа.

Така виждаме, че чрез своето земно устройство човекът може да се изтръгне от Природата в две посоки, по посока на Подприродата към Отца, по посока на Свръхприродата към Духа, и от Мистерията на Голгота насам Христос е посредника между двата свята, той е одухотворителят на природното съществуване, одухотворителят на нормалното човешко съществуване, който непрекъснато трябва да установява хармония между Подприродата и Свръхприродата. Нали в хода на нормалното протичане на съня и на бодрствването Подприродата бива непрекъснато уравновесена. Свръхприродата бива уравновесена при онези ясновидци, които винаги имат възможността да се завръщат обратно в обикновения човешки живот според своята воля. Ако пробуждайки се човекът не е в състояние да уравновеси това, което е изживял в Подприродата, тогава идва болестта, изживявайки себе си във физическото и в етерното тяло. Ако човекът не е в състояние това, което ясновидски може да изживее в областта на Духа, да го пренесе в състоянието на пълна будност, в природосъобразния ход на земния живот, тогава възникват душевните заболявания или болестите на духа и с това възниква противоположният полюс.

Да вземем сега физическата болест. Какво става, когато настъпи оздравителният процес? От изживяването на Подприродата човекът бива

отведен към изживяване на Природата, от Отца - към Христа, защото Христос е духовният живот в Природната. От Отца - към Христа, и в съществената част това бива извършено от лекаря. В съществената част, това е задача на лекаря, да разбере как нападнатият от Подприродата човек може да бъде върнат обратно към Христа, след като Отецът, изразявайки се образно, е предал властта на Христос, на Сина. Това е, което мистериината мъдрост би изразила на едни по-модерен език. Тя би казала: *след като тук на Земята е придобил едно правилно Христово Съзнание, посветеният от една страна бива отведен към Отца, от друга страна бива отведен към Духа.* И започвайки от Отца, след като е осъзнал, какъв е пътят, по който човекът трябва да бъде отведен от Отца към Христа, на този път са разположени всички оздравителни процеси.

И тук, скъпи мои приятели, започва модерната мистерия - мистерията, която е голямото световно изпитание за истинската лечебна наука. И на края на курса върху пасторска медицина аз искам да подчертая точно това, за да може от него да произлезе нещо, което по един оздравителен начин да нахлуе в лекаря. Да приемем, че постепенно, тъй както набелязах в този курс, лекарят изучи отделните лечебни процеси, опознавайки за целта дефектните органи, запознавайки се с това, което, съответно на органите и съдържайки в себе си Духа, действа навън в царството на Природата; *така че да бъде в състояние да въведе Духа в човешкото тяло в ролята на лецител.* Лекарят се научава, как става това в единия случай, как - в другия случай. Всичко това в него се обединява до едно общо познание. Но да напредне в действителното познание, за лекаря това е нещо различно от това да напредне в днешното познание. Когато днес вземете в ръце някаква патологическа анатомия или някакво учение за лечебните средства и основно ги изучавате, накрая Вие сте напреднали в сравнение с началото само доколкото сте приели цялата тази работа в себе си - ако наистина сте я приели - но с всяка една глава Вие не напредвате във Вашето общо човешко поведение. А това е същността на цялостното познание - човек да напредне в своето цялостно човешко поведение.

Ако възприемате медицината в смисъла, който имаме предвид в този курс върху пасторална медицина, тогава Вие, крачка по крачка - ще напредвате. И това, което накрая ще Ви се представи като резултат, скъпи мои приятели, то няма да бъде нищо по-малко от това да можете да си кажете: *сега, когато имам зад себе си цялото медицинско познание, аз разбирам това, което се е случило чрез Мистерията на Голгота, чак до този момент, в който Христос преминава през портата на смъртта на Голгота.* Вие ще разберете пътя на Христа от Отца до смъртта на Голгота. Това е Мистерията. Човек отначало не вярва, че едното е свър-

зано с другото, но то е свързано. То е така свързано, че тъкмо чрез вникването в лечебните методи Вие ще разберете, какво се е случило в Космоса - че Отец е изпратил Си на, за да премине Той през смъртта на Голгота; *и в лицето на това, което се е случило чрез смъртта на Голгота, скъпи мои приятели, вие виждате не смъртта, но вие виждате взаимодействието на всичко онова, което се е случило в смъртта, която не е смърт, но е преодоляване на смъртта и е изцеление на цялата човешка същност.* Това е пътят на лекаря от Отца към Сина, до момента когато Той умира на Голгота. Всички отделни лечителски познания тласкат човека крачка напред, за да може накрая да разбере това.

Пасторската медицина не е само това, което пасторът и лекарят трябва да извършат заедно, не е само това, но пасторската медицина е това, което трябва да бъде събрано на едно място, за да може чрез лекаря наистина да бъде разбрана едната част от Мистерията на Голгота. Това е върхът, кулминационната точка на медицината - да бъде разбрано боледуването на хората, за да бъде вникнато в Мистерията на Голгота до смъртта, като е един велик лечебен процес. Патология на развиващото се човечество, терапия: *смъртта на кръста - тази взаимовръзка ще бъде видяна, когато израсне една истинска медицина.*

Пасторът трябва да проследи всичко онова, което човекът изживява, когато напусне тялото си и навлезе в другия свят, който е свят на Духа. Така пасторът все повече и повече се запознава с това, което е родство на човека с Духа, родството му с....., с напълно Светия Дух. И неговия път е този, да поеме посредничеството между Духа и Сина, и Христа, там да изгражда теологията, да намери пътя от Христа към Духа, от Духа към Христа. И отново чрез този път човек може да придобие една сума от познания, от жизнени събития, пътя, по който хората трябва да бъдат отведени от Духа към Христа, от Христа към Духа. И този път трябва да кулминира в това, отделните етапи на теологията да направят разбираем за човека пътя на Христос за човечеството след преминаването му през Смъртта на Голгота, която смърт е великият лечебен процес. Така че сега възниква въпросът: *що за способност възниква в човек чрез този лечебен процес, за да може човекът да навлезе в духовния свят?* Така всичко онова, което трябва да представлява теологията, се влива в прозрението на това, което се е случило с индивидуалността на Христос след преминаването и през Смъртта на Голгота.

Пътят на Христос към Голгота: *най-висшата кулминация на лекарския път.* Пътят на Христос от Голгота нататък: *най-висшата кулминация на пасторския път.*

Отново, и то на мнозина теолози от по-ново време им се струва, че тези две неща не си принадлежат едно на друго. Та нали днес съществуват

теолози, които не желаят да знаят нищо относно възкръсналия Дух и пребъдващия Христос. Но когато говорим в смисъла на едно обновление на мистериите, тогава към тях се включва и Събитието на Голгота, Мистерията на Голгота, и тогава ние можем да изречем старата формула, която посветения имал за своя път на посвещение, и която гласяла: *ръководен, аз преминавам през елементите, и след това към долните и към горните Богове - за модерния посветен тази формула трябва да гласи: ръководен съм от това, което разтваря елементите в техните процеси - днес елементите са химическите елементи, 80-те, те се разтварят в процеси - и ме отвеждат по-нататък, и аз вървя надолу към Отца, нагоре към Духа и в двата пътя аз възприемам действието на Христа.*

И ако за целта на Вашето езотерично вглъбяване, скъпи мои приятели, Вие желаете да отнесете от пасторската медицина със себе си едно обобщение на този курс, тогава вземете със себе си тези слова, които гласят:

Ще тръгна по пътя,
Превръщащ елементите в движение,
Отвеждащ ме надолу към Отца ни,
- изпратил болестта - която да внесе в Кармата
ни равновесие;
Отвеждащ ме нагоре към Духа,
- по пътя на заблудите повел душата към
придобиване на свобода;
Христос повежда ни надолу и нагоре,
- изграждащ хармонично Човека-Дух в земните човеци.

Ако Вие изцяло бъдете проникнати от това, което е заложено в тази скица на медитация, тогава Вие, по един жив път, ще сте поели в духа си това, което исках да дам в настоящия курс върху пасторската медицина.

